

כנס מיוחד של הכנסת

הישיבה הארבע-מאות-ושבעים-ותשע של הכנסת השביעית

יום חמישי, כ"ה כסלו תשל"ד (20 דצמבר 1973)
ירושלים, הכנסת, שעה 9.03

א. דברי יושב-ראש הכנסת על ההתקפה הרצחנית בנמלי התעופה של רומא ואתונה

היו"ר י. ישעיהו:

אירגוני הטרור, החוסים בצלן של מדינות ערב, נתמכים על-ידין בכסף, בגשק, באהדה ובתחילה. אילו ידעו שאין להם לאן להתחמק ואין להם מפלט ומקלט ושהם צפויים לעונש כבד, אין ספק שהיו גרתיים ממעשיהם הנפשעים.

אנחנו, שהיינו לא פעם מטרה להתקפות רצחניות כאלה, משתתמים ביוגון של משפחות ההרוגים ושול-חיים להן תנחומינו. אנו מאחלים החלמה מהירה לפצועים, ומאת ממשלות העולם אנו מצפים שישומו קץ להסכנות, לוותרות ולסלחנות כלפי המרצחים ויעשו כל אשר לאל ידן - ויש לאל ידן - כדי להבטיח שלומם של נוסעים ואורחים ואזרחים, כל אחת בת-חומה.

הגני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. חברי הכנסת, עם פתיחת הישיבה עלי להביע מעל במה זו את רגשי הזעם והפלצות שאחזו בנו נוכח המעשה הגתעב והאכזרי של שפיכת דם נקיים בנמלי התעופה של רומא ואתונה, ונוכח ההתעללות השפלה והזדונית בבני-אדם שהלכו לתומם, נחטפו כבני-ערובה וטולטלו בין שמים וארץ במשך למעלה מיממה, כשחיייהם תלו-יים להם מנגד. אין מחילה ואין כפרה לעושי התועבה הזאת, שהיא החוליה הנוספת בשרשרת מעשי הטרור שקדמו לה.

חובה עלינו לשוב ולהתריע נגד ההסכנות, הוותרות והסלחנות כלפי המרצחים האלה וכלפי שולחיהם ומסייעיהם. המרצחים הללו הם חברים ושליחים של

ב. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר י. ישעיהו:

נשמע עתה הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

סגן מזכיר הכנסת ש. יעקבסון:

ברשות יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע

כי על-פי בקשת ראש הממשלה הונח היום על שולחן הכנסת מכתבן של ברית-המועצות וארצות-הברית - באנגלית ובתרגום עברי - אל המזכיר הכללי של האו"ם מיום 18 בדצמבר 1973, בו הוא מתבקש לזמן את הצדדים לוועידת ז'נבה.

ג. הודעת הממשלה על החלטתה להשתתף בוועידת ז'נבה

היו"ר י. ישעיהו:

חברי הכנסת, הכנס הזה נקרא על-פי דרישת הממשלה לשם מסירת הודעת הממשלה על החלטתה להשתתף בוועידת ז'נבה, דיון. רשות הדיבור לראש הממשלה.

ראש-הממשלה ג. מאיר:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ב-13 בנובמבר הודעתי לכנסת כי נציגי ישראל ומצרים, בשיחותיהם בק"מ ה-101, התמו על הסכם ששת הסעיפים. לאחר החתימה נמשכו שיחות מפורטות בין נציגנו, האלוף אהרן יריב, לבין נציג הצבא המצרי, הגנרל גאמסי, והוסדרה שורה של התחייבויות הדדיות הנובעות מהסכם ששת הסעיפים, לרבות החלפת כל השבויים והפצועים. הפגישה עם יקירינו אשר שוחררו משביים במצרים ושוב אלינו היתה חוויה מרגשת לכל איש ואשה מישראל.

השאר: "ייצוב הפסקת-האש והרפיית המתוחות הצבאיות היא תכלית חשובה ויקרה למניעת חידושה של המלחמה. מטרה זו כשלעצמה מספיקה כדי שנתאמץ להשיגה, בייחוד כיוון שרצינו לראות בה שירות למטרה נעלה עוד יותר - השגת השלום."

מטרה זו הדריכה אותנו גם בשיחות הק"מ ה-101. נציגנו האלוף אהרן יריב העלה הצעות, בהנחייתה של הממשלה, לשם מימוש הסעיף השני של ההסכם הדן בהפרדת כוחות והינתקות. אך הצעותיו גדחו על-ידי נציג מצרים, וההצעות שהעלה הנציג המצרי גדחו על-ידינו.

בעיצומם של הדיונים, ועל אף ההתרשמות כי הבירור של ההצעות טרם נשלם, החליטו המצרים ב-29 בנובמבר לא להמשיך את שיחות הק"מ ה-101. השיחות נפסקו, למרבה הצער, אך הצורך לייצב את הפסקת-האש על-ידי הפרדת כוחות נשאר בעינו. הבענו נכונות כי בהתכנס ועידת השלום נשוב לדון בנושא.

באותה הודעה בכנסת ב-13 בנובמבר אמרתי בין

ראש משותפים, טובה אם תיאור שממש בתור מכנס הוועידה וכיושב-ראש במעמד הפתיחה.

הואיל נא להפיק מכתב זה לחברי מועצת הבטחון, לידיעתם, אנו סבורים שיהיה זה נכון אם נשיא מועצת הבטחון יתייעץ באורה לא-רשמי עם חברי המועצה כדי להבטיח הסכמה (קונסנסוס) חיובית מהמועצה. מזכיר המדינה של ארצות-הברית דאחשיבות עליונה לפתוח את הוועידה כבר בחדש דצמבר. נראה לי כי הוא חשש לכל דחייה, שמא יודקרו מכשולים, ואולי אף תתחדש האש. גם אנחנו, מצדנו, לא היינו מעוניינים בהשהיות או דחיות מאותן יסבות עצמן. כוחותינו ערוכים כלפי כל יומה תוקפנית מצד מצרים או סוריה, אך אין אנחנו רוצים בהתחדשות המלחמה. לפיכך ניתנה הסכמה ישראלית לפתיחת הוועידה בחו"דש דצמבר ובלבד שהדיונים המהותיים בנושא השלום לטעיפיו ייערכו בצמוד מאוחר יותר, אחרי הבחירות לכנסת השמינית, ויתגלו כבר באחריותה של ממשלה אשר תקבל את אמון הכנסת החדשה. אני שמחה לציין כי תגאי זה שלנו התקבל. הוועידה תיפתח מחר, יום ו', 21 בדצמבר 1973, לפני הבחירות לכנסת; אלא שהשלב הראשון יהיה קצר וטקסי בלבד וימשך יומיים. במעמד הפתיחה ישאו דבריהם שרי החוץ של המדינות המזומנות וכן שרי החוץ של ארצות-הברית וברית-המועצות והמזכיר הכללי של האו"ם. לאחר מכן תהיה הפסקה והוועידה תתחדש במוצאי חודש ינואר.

כאמור, הוועידה מתחילה מחר, ולמרבית הצער, למרות כל מאמציו להבטיח שלא תהיינה ישיבות בשבת, לא נמצאו דרך לשנות את העיתויים שנקבעו והיא אמנם תימשך גם בשבת, 22 בדצמבר 1973. שלב הפתיחה יימשך יומיים בלבד, אך בזמן קצר זה ייקבעו סדרים וגוהלים שישפיעו על כל מהלכה של הוועידה, ולא נראה לי כי אנו יכולים להרשות לעצמנו להיעדר ממחצית זמן הדיונים.

שר החוץ הודיע בישיבת הממשלה כי נציגי ישראל אשר ייצגו, במצב נתון זה, להשתתף בדיונים בשיבת, יקפידו כמובן שלא לחלל את השבת.

קרוב לוחאי כי העניין הראשון שבו תעסוק הוועידה בחדש ינואר 1974 יהיה נושא הפרדת הכוחות ה-Disengagement, שהוא חלק מהסכם הפסקת-האש (סעיף ב' של הסכם ששת הסעיפים).

שמתי לב שהנשיא סאדאת אמר בפומבי שאף הוא מוכן להתקדם בדיונים בנושא זה, ואנו נהיה מוכנים להשתתף בדיונים אלה אף בטרם הורכבה הממשלה החדשה.

כאמור, השלב העיקרי של הוועידה יתחיל וימשך לפי הנחייתה של הממשלה החדשה.

במגעיים בעל-פה ובכתב עם נשיא ארצות-הברית מר ריצ'רד ניקסון ועם מזכיר המדינה ד"ר קיסינג'ר הובהרו היטב התנאים העיקריים והמסגרת המדינית לכינוסה של הוועידה. במהלכם של מגעים אלה הסיכמו להגדרת והתפקוד של האו"ם.

התפקיד שהוקצה לאו"ם הוברר היטב: חסות האו"ם מוגבלת לכינוסה של הוועידה. המזכיר הכללי של האו"ם והד"ר ולדהיים ישמש כמכנס הוועידה ויושב-ראש במעמד הפתיחה שלה. המזכיר הכללי של האו"ם שלח את ההזמנות לוועידה על סמך בקשתן

בתקווה להגיע לכלל הסכם. הפסקת השיחות בק"מ ה-101 ביזמתה של מצרים הייבה יערות כפולה ומכופה לת בזירה הצבאית, גוכח אפשרות של מהלכים תוקפניים מצד מצרים.

חברי הכנסת, למרבה הצער מתרחשות כמעט מדי יום ביומו - על אף התחייבותה של ממשלת מצרים להפסקת-אש - הפרות של הפסקת-האש על-ידי ירי מן העמדות של הצבא המצרי אל עבר כוחותינו. מאות מקרים מסוג זה אירעו מאז 24 באוקטובר, ויש גם נפגעים. ברצוני לקרוא מכאן לשלטונותיה של מצרים לקיים את התחייבותם לשמירת הפסקת-האש ולנצור את כלי הירי.

במשך כל העת נמשכה פעילותו של מזכיר המדינה של ארצות-הברית, הד"ר קיסינג'ר, להשיג הסכם מה מאת הצדדים המעוניינים להשתתף בוועידת השלום בינו לבין שכנינו. במהלך מאמציו ערך את ביקוריו בבירות ערב וכן בבירת ישראל.

בשיחותינו בירושלים, בהמשך לשיחותיו עמו בוושינגטון, דנתי עם מזכיר המדינה בנושאים חשובים בקשר לוועידה. דנו בעיית החסות על הוועידה, המדינות אשר נציגיהן יוזמנו, שלבי הדיונים וכווצא באלה. כן ירכנו דיון מפורט בעניין הפרדת הכוחות, נושא אשר הד"ר קיסינג'ר ביקש אלמוד אותו מיסודו תוך מגעים עם השלטונות של מצרים וישראל. הדיון הזה טרם נשלם.

יוזמי הוועידה, ארצות-הברית וברית-המועצות, יאמרו לכנס אותה ב-18 בדצמבר, אך היה עליהם לבוא בדבי-רים עם הממשלות בדבר מכתבם אל המזכיר הכללי של האו"ם, המזמן את הוועידה. לרגל דיונים אלה עם הצדדים - ואנחנו בכלל זה - חלה דחייה.

במכתב מאת ארצות-הברית וברית-המועצות אל המזכיר הכללי של האו"ם מיום 18 בדצמבר 1973, שנתרך לאחר דין ודברים עם הצדדים, נאמר:

"אדוני המזכיר הכללי, ב-22 באוקטובר 1973 קיבלה מועצת הבטחון ואת ההחלטה 338 אשר שוש-ביניה היו במשותף ברית-המועצות וארצות-הברית ואשר קראה לצדדים להתחיל במשא-ומתן בחסות נאותה, שתכליתו לכוון שלום צודק ובר-קיימא במזרח התיכון. הצדדים הנוגעים בדבר מסרו עתה לברית-המועצות ולארצות-הברית על נכונותם להשתתף בוועידת השלום אשר תיפתח בז'נבה ב-21 בדצמבר 1973. על הוועידה להתכנס בחסות האו"ם."

הצדדים הסכימו שהוועידה תהיה בישיבות-האש משותפת של ברית-המועצות וארצות-הברית. כן הסכימו הצדדים כי השאלה בדבר משתתפים אחרים מאזור המזרח התיכון תיבחן במהלכו של השלב הראשון של הוועידה.

תקוותנו היא שתמצא לאפשרי להשתתף במעמד הפתיחה של הוועידה אשר בו, כמצופה, יהיו הממשלות הנוגעות בדבר מיוצגות על-ידי שרי החוץ שלהם ואחר-כך על-ידי נציגים בדרג של שגריר שיתמנו במיוחד. אנו מקווים כן שתוכל לשלוח נציג אשר ישמור על עידכונך המלא במהלך הוועידה. לבסוף, מכיר לך טובה אם האו"ם יוכל לעשות את הסיידורים הנאותים לספק לוועידה את שירותיה.

אם - וזוהי תקוותנו - תמצא לאפשרי להשתתף, תכרה לך ברית-המועצות וארצות-הברית, כיושבי-

– הודעת הממשלה על החלטתה להשתתף בוועידת ז'נבה (מאיר) –

שיחרורם של חיילינו. שליטי סוריה מתחייבים באחריות נוראה, ולא נשחרר אותם מאחריות זו.

חברי הכנסת, המשא-ומתן על השלום במזרח התיכון חייב להתנהל בין המדינות הגונות בדבר, היינו בין ישראל לבין מצרים, ירדן, סוריה ולבנון, הגובלות עם ישראל. אין כל סיבה לזמן ולשתף במשא-ומתן הזה מדינות נוספות, פרט לארצות-הברית וברית-המועצות, אשר נטלו על עצמן את תפקיד החסות על הוועידה.

אין להצביע על איזה קריטריון אובייקטיבי שלפיו ראוי להזמין מדינות נוספות. הננו מודעים לכך כי נציגי גים של מדינות שונות גילו רצונם לקחת חלק בוועידה, ובכלל זה מדינות שאינן מצטיינות בניטרליות. ממשלת ישראל הביעה התנגדות להזמנה של מדינות נוספות או של גורמים לא-רביוניים, והננו משוכנעים כי בהתנגדות זו הננו מבטיחים את הוועידה מפני סיכונים מסוכנים.

אין זה אלא טבעי שהבענו התנגדות מפורשת לכל רעיון בדבר הזמנת אירגוני המחבלים, מיסודו של האיר-גון לשיחרור פלשתינן, או כל אירגון אחר, בכל שלב שהוא. לא יעלה על הדעת כי נסכים לקחת חלק בוועידה שאליה יוזמנו נציגים של אירגונים אלה, ולא כל שכן שלא נישא ולא ניתן עם נציגי אירגונים אשר מטרתם המוצהרת היא הרס מדינת ישראל. אין לנו מכנה משותף אם אירגונים האחרוניים למבצעי החבלה והרצח. אנו נישא וניתן עם הנציגים של המדינות השכנות, נמן יש לנו הסכמי הפסקת-אש.

אין אנו מתעלמים מן העובדה המדאגה כי אחת המעצמות אשר בחסותן מתכנסת הוועידה ניתקה ב-שעתה את קשריה הדיפלומטיים עם ישראל. למעצמה זו חלק רב בפיתוח העוצמה הצבאית הערבית ובהכנותיה הן של מצרים וסוריה למלחמה. רק במהלכה של הוועידה יתברר אם מעצמה זו אמנם מתנהגת כפי שמתחייב ממטרתה של ועידת השלום.

אני משוכנעת כי מדיניותה של ארצות-הברית בוועידת השלום תהיה מודרכת על-ידי רצון כן ותהיה מכוונת להגשת סיוע לצדדים, בכל שיידרש, על מנת להביא להצלחת המשא-ומתן ולהשיג הסכם שלום חוזי ומחייב.

התפקיד שמילאה ארצות-הברית מאז ה-6 באוקטובר בר מאמציו הבלתי-נלאים של מזכיר המדינה הד"ר הנרי קיסינג'ר בקהיר, ברבת-עמון ובבירות ערביות אחרות סייעו לא במעט להפסקת הקרבות, להגשת הסכם ששת הסעיפים, המהווה את המשך ההגויני-המבצעי להחלטת מועצת הבטחון על הפסקת-האש.

אנו שואבים עידוד מעמדתה הברורה של ארצות-הברית, אשר הוצהרה לעתים קרובות בפומבי, בזכות המשא-ומתן הישיר בין הצדדים, בסיוע ומדיניות ברורה זו אנו מקווים להגיע למשא-ומתן משמעותי ובלתי-אמצעי עם כל אחת ממדינות ערב הגובלות עם ישראל ולהתקדם ביישוב הבטחות השנויות במחלוקת.

הננו מייחסים חשיבות עליונה לאמור בהחלטת מועצת הבטחון 338 בנושא המשא-ומתן. הפעם יש התייחסות מפורשת למשא-ומתן בין הצדדים. עד כה לא חסרו נסיגות של תיווך, חסות ושירותים טובים, אך כל אלה ללא משא-ומתן ישיר, ישראל תעמד על המשמר שלא יחול סילוף בנושא זה. המהווה את החיי-דוש המשמעותי-החיובי שבהחלטת מועצת הבטחון 338.

של ארצות-הברית וברית-המועצות, באיגרתן שנזכרה לעיל, הוא יבטיח כי אירגון האומות המאוחדות יעמיד לרשות הוועידה את השירותים הנדרשים לעבודה יעילה.

ב-15 בדצמבר קיבלה מועצת הבטחון החלטה מדאגה המתיחסת לוועידת השלום. ארבע מהחברות הקבועות, ובכללן ארצות-הברית וברית-המועצות, נמנעו. הבה נזכור כי לישראל אין יחסים דיפלומטיים עם חמש מתוך עשר המדינות שהצביעו בעד ההחלטה. עלי להבהיר כי כל נסיון לכלול את נושאי הדיונים בוועידת השלום בפעולתה ובסמכותה של מועצת הבטחון יעמד בסתירה מסוכנת לבסיסה ולתכליתה של הוועידה וייתקל בהתנגדות מפורשת מצדנו. אין להעלות על הדעת כי ארצות-הברית תשלים עם הפרה כזו של ההנחות המוסכמות. לא נמצא את עצמנו בודדים כלפי מהלך מסוכן כזה, המפר את ההסכמיות, שהיא הבסיס לוועידת השלום.

חברי הכנסת, המדינות הערביות אשר הזמנו להשתתף בוועידה הן: מצרים, ירדן וסוריה. לבנון טרם הוזמנה, אך אין לי ספק כי תוזמן בשלב מאוחר יותר. מצרים וירדן נענו להזמנה ואילו סוריה הישיבה בשלילה. חברי הכנסת, בצער רב עלי להודיע לבית כי שליטי סוריה עודם משיבים בסיבוב גמור לחביעה לשחרור את שבויינו. מצדנו הוצעו להם הצעות שהן לפנים משורת החובה – ולשוא. גורמים ומדיניים רבי-משקל שבו ופגנו אל שליטי סוריה – ללא הועיל.

נשיא סוריה, שנדרש לדון בעניין השבויים, אמר כי ההיבט ההומאניטרי אינו נושא לדיון מיוחד. עתה הודיעו הסורים כי לא יובאו לז'נבה.

אני יודעת כיצד מגמקם הסורים את סירובם להשתתף בוועידת השלום. בטרם באה הודעתם זו הבהרנו מעל במת הכנסת, וכן לנציגיה של ארצות-הברית, כי כל עוד לא קיבלנו דשימת שבויינו וכל עוד לא ניתן לעלב האדם לבקר אצלם לא נוכל לשבת עםם בוועידה בז'נבה בשום מעמד שהוא.

ניסונו לבוא בדברים עם הסורים באמצעות נציגים של ארצות-הברית ונציגי הצלב האדום, נמסרה לנו הצעה סורית, באמצעות נציג ארצות-הברית, לפיה הוצע לנו להסכים להחזרת 15,000 אזרחים סורים אל השטחים שנכבשו בידי צה"ל במלחמת יום הכיפורים ולהחזרת שני מוצבים סוריים שעל החרמון, אם נעשה כן, יתקיימו חילופי שבויים. הסכמנו להחזרת האזרחים ולהצבת כוחות האו"ם בשני המוצבים הנזכרים. ועוד: בשיחתי עם ד"ר ג'אר, סגן מזכ"ל האו"ם, הצעתי לערוך פגישה של קצינים בכירים, ישראלים וסוריים, כמו בקולומטר ה-101. לא קיבלנו הסכמה.

אני יודעת מה מתרחש בלבם ואני מבינה לנפשו של בני המשפחות אשר יקדיהם נשבו בידי הסורים, וכולנו נסערים נוכח הדיעות והשמעות הנוראות. אני רוצה להגיד שעל כולנו עבר יום של חרדה מזעזעת ואתמול, כשהגיעה שמועה אימה באמצעות אחת מסוכנות הדיעות, הציר שלנו בשיינגטון עשה אתמול יום של חקירות בכל המקורות האמריקניים, שיש להניח כי יש להם ידיעות בעניין או שיכולים להשיג ידיעות. היום קיבלנו ידיעה שהמקורות האמריקניים האלה, לרבות הפנטגון וזרועות המודיעין, ואומרים שלפי מיטב ידיעתם הידיעה הזאת איננה נכונה.

לא נחלד מלהמשיך להפעיל גורמים שיחישו את

— הודעת הממשלה על החלטתה להשתתף בוועדת זנבה (מאיר); (דיון) (ישעיהו, בגין) —

ראל, בימי כהונתה של הכנסת השמינית, תגיע להסכם על הפרדת כוחות ואף תשיג את היעד המרכזי של מדיניותנו — שלום קבע.

בהגיע שלב הדיונים הסובסטיביביים יתרו שליחי ישראל לשלום חוזי בין הצדדים, בגבולות בני-הגנה, בהתאם להנחיות אשר לפי דעתי ימצאו ביטויין גם בקווי היסוד של הממשלה הבאה.

השתתפותה של ישראל בדיונים היא ללא תנאים מוקדמים. אין ישראל תובעת שהצדדים האחרים יקבלו מראש את עמדתה וכן אין ישראל מקבלת ומחאה את תנאיהם של הצדדים האחרים אשר נמסרו בהודעותיהם, בין פומביות ובין שאינן פומביות אולם כל צד יהיה חפשי להעלות את הצעותיו בנושאי הדיונים.

הגנו מודעים לקשיים ולמאבקים הנשקפים לנו. הגנו ערים לסכנות ואף על-פי-כן שליחי ישראל ילכו לוועידת השלום מפוכחים, בלב שלם וזבל עיון. לא נניח לשום איש לשאת את שם השלום לשוא. לא נחדל מלהתרום להשיג שלום מלא, בפשוטו, שלום השם קץ למלחמות ופיתח אפשרויות מרהיבות להתפתחות בלתי-מופדעת של חיי יצירה וקידמה לכל אחד מהעמים ובכל אחת מהמדינות במזרח התיכון.

1. דיון

לתפארת האומה, הרי עלינו לחייב את משלחתנו לשאוב לאולם הדיונים דק לאחר צאת השבת.

אבקש להעיר לגברת מאיר, כי בכנסת יש חלק גדול מאוד של חברים ללא הובל סיעה העומדים על התביעה הזאת. אילו נערכה הצבעה חפשית על עניין זה, אין ספק שהרוב היה מחייב גישה זאת. לכל הדעות, קרוב לחמישים חברי הכנסת מחייבים אותה והממשלה חייבת להתחשב ברצונו של חלק בה גדול של בית-הנבחרים. על כן אני מבקש כי הוראה מתאימה תישלח עוד היום לראש המשלחת, לשר החוץ אבא אבן.

חברי הכנסת, ראש הממשלה דיברה על ועידת זנבה ואחריה על יאמנת זנבה. יורשה לי להפוך את הסדר: קודם אדסל על האמנה ואחר על הוועידה. מה יהיה עם שבוינו בסוריה? אמש נחרדנו על-ידי הדיעה שבאה מארצות-הברית, הבוקר שוב נחרדנו, הדיעה על קטילת כל שבוינו הוכחשה, אבל בדיעה המכחישה נאמר: לא כל השבויים הישראליים נרצחו על-ידי הסורים. מה גורא לקרוא דברים כאלה. לצערנו העמוק, על אף אוהדותינו, החליטה הממשלה — כאשר עדיין לא סופק המזון לארמיה השלישית המכותרת והיא עמדה על סף הכניעה — להפריד בין ההסכמה לספק את צרכיה לבין שחרור שבוינו בסוריה. אז היה בדינו מכשיר לחץ אדיר והיה צדק בדרשה לשחרר את כל השבויים גם בדרום וגם בצפון, משום שמצרים וסוריה היו שותפות לתוקפנות, לתיכונה, לביצועה ולקביעת שעת השין לתחילתה. משום כך היתה זו זכותנו לדרוש מנשיא מצרים שיפנה לנשיא סוריה ויאמר לו: עליך לשחרר את שבויי ישראל. כדי שאני אוכל להשיג את אשר ביקשתי מנשיא ארצות-הברית — אספקת מזון לארמיה השלישית, שבוינו ממצרים שבו לבתיהם; כלומר, אלו אשר לא נרצחו, על-פי הודעתו של שר הבטחון. מה יהיה על שבוינו בסוריה? ד"ר קיסנינג'ר ביקש את רשימתם מאסאד — והלה סירב

כנסת וכבדה, ממשלת ישראל תשלח לוועידת השלום את נציגיה ולהסימכים בהנחיה ברורה לעשות כל מאמץ להתקדם ולהגיע אל השלום. הנחיות סובסטיביביות תינתנה על-ידי הממשלה החדשה. מובן מאליו שאינני מקבלת על עצמי להגדיר את עמדותיה בנושאים העיקריים. אך אני רוצה ומאמינה כי הממשלה החדשה, אשר הכנסת השמינית תעמיד לאחור הבחירות הכלליות, תבטא את הכיסופים של העם לשלום בגבולות בני-הגנה.

על סף הוועידה לא אבוא לבחון את גישת הממשלת של מדינות ערב. עוד תהיה שהות לכך במהלכם של הדיונים בוועידה. השפעתה של ועידת אלז'יר, דיונה והחלטותיה, חייבים להדאיג. אך לא נחדל מלקוות למפנה, לתמורה, להשתחררות מעמדות קיצוניות נטולות כל חוש למציאות כמות שהיא. הייתי רוצה שמדינות ערב תלכנה אל ועידת השלום באותה כנות, חדרות אותן השאפו המפעימות את העם והממשלה בישראל, ואז הדרך לשלום תהיה סלולה. משני הצדדים גם יחד. הכנסת השביעית מסיימת את כהונתה לאחר המצור קות הקשות והנצחון החשוב במלחמת יום הכיפורים. ועידת השלום תיפתח עוד בתקופת כהונתה של הכנסת השביעית. אין לחסוך בל מאמץ על מנת שמדינת יש-

הי"ר נ. ישעיהו:

חברי הכנסת, הדיון על הודעת ראש הממשלה יהיה סיעתי. ועדת הכנסת קבעה שלוש שעות לדיון זה. רשות הדיבור לחבר הכנסת בגין, ואחריו — לחבר-הכנסת צדוק.

מנחם בגין (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, מורי ורבותי חברי הכנסת, א' דחנוכה, הגר הראשון, בירכנו על הנסים ועל הנפלאות אשר עשה עם אבותינו בימים ההם ועמנו בזמן הזה. וזכרו את גיבורינו אשר המשיכו את שרשרת הגבורה המקדשת של המכבים עד עצם היום הזה. ובהדליקנו את הנר, ובהעלותנו את האור הגנון המתגלה מדור לדור של נצח ישראל, אמרנו בלבנו: אנו מופתלים על ה' שלום ומיחלים לו, אבל אם האויב ירים אי-פעם ידו על עמנו — לעולם לא תהיה עוד מצדה, אלא מדיעין. מה בין תקופת הסלבים לבין זמן הפלאביים? עמנו נלחם בגבורה עילאית נגד אלה, אף נגד אלה; אולם במצדה היה אבדון תוך גבורה. לא עוד. תמיד תהיה בישראל, אם יתגל לו האויב, גבורה עם נצחון.

על רקע מורשת אבות זו המתחדשת הריני מבקש את ראש הממשלה שתורה למשלחתנו לשוב ולדרוש את ביטול דיוני ועידת זנבה בבית, ואם לא תיענה בקשתנו נחייב את משלחתנו להיעדר מן הדיונים, החל מלפני כנסת השבת — לא משתיים אחר חצות — ועד לאחר צאת השבת. השבת איננה עניין לאמונה דתית בלבד; זהו עניין של מעמד לאומי היסטורי נצחי. בוועידת זנבה לא ייתכן לנהל בהשתתפותנו דיונים ביום השבת. זוהי גאוות ישראל ועלינו להוכיח את גאוות ישראל. שום דבר לשלילה לא יקרה אם יידחו הגאומים — שאנחנו יכולים לדעת את תכנם מראש, לאור החלטת אלז'יר ולאור הודעתו של פהמי — ליום נוסף אחד, או לערב. אם לא תתקבל דרישתנו הצודקת אשר תהיה

שסאדאת הודה לו מקרב לב ואמר: בגשק שלך צלחנו את תעלת סואץ; זה השגריר שאמר כי ביום הכיפורים הגיעה פעולתו הדיפלומטית לשיא. הוא בעל החסות, הוא אחד מיושבי-הראש, הוא יתהל את הישיבות.

גרומיקו הגיע ואמש לז'נבה ונפגש עם פאהמי כדי לתאם את פעולותיה בז'נבה. פאהמי הודיע שהמשלחת המצרית תפעל להגשמת החלטות ועידת הפיסגה באל-ז'יר, גרומיקו הצהיר כי הוא מזדהה לחלוטין עם ה-מאבק הערבי הצודק.

אלה הם בעלי החסות. נייטרליות כזו נדרשת מבעלי החסות. בימי מלחמת העולם הראשונה היו השבדים נוהגים לומר: חשוב מאוד להיות נייטרלים, אבל עוד יותר חשוב לדעת לאיזה צד להיות נייטרלי. אבל לבעל החסות הלזה אפילו נייטרליות כזו לא קובעת; הוא מודיע מראש לאיזה צד הוא עומד לחלוטין.

בעל החסות - ארצות-הברית של אמריקה, ידידה גדולה של ישראל, מה יאמר שר החוץ שלה, או ממלא-מקומו בגין, עדיין איננו יודעים; אבל עובדות מסוימות ידועות לנו. שר החוץ של ארצות-הברית היה לפני שבועות מספר בפקין ומשם מסר הודעה לאמור: למען הצלחת המשא-והמתן ב-ז'נבה דרושה נסיגת ישראל. אם ישראל תיסוג, למען יושג הסכם, תיווצר בעיית בטחון לישראל רצינית ביותר - זאת הוא יודע; ובמקום בטחונה של ישראל שיופקה שלא יהיה עוד קיים, יוצעו לה ערובות בין-לאומיות.

במסגרת זו אנו מעוניינים לדעת מה יאמר ראש המשלחת האמריקאית או ממלא-מקומה, אם במושב הפתיחה ואם בהמשך הדיונים.

בינתיים למדנו מאדם יודע רבות, ששמו רסטון, כי - ואני מצטט: - "קיסניג'ר מגסה להשפיע על יש-ראל ותומכיה בארצות-הברית, שלא ישתמשו במהום הפוליטי בגבעת הקפיטול כדי להגן על מדיניות שאין לה סיכוי להתקבל על דעת הערבים". לא פחות ולא יותר. לישראל ולתומכיה בארצות-הברית יש כוח פוליטי בשני בתי הקונגרס, אולם שר החוץ של ארצות-הברית מגסה להשפיע שלא יופעל הכוח הזה למען מדיניות שלא תתקבל על דעת הערבים. אזוהרה באזנינו, לא רק נשמע אותה, גם נשמיע אותה.

מה יאמרו המשלחות הערביות? ואני חושב, אדוני היושב-ראש, שאין אישי בבית זה שאיננו יכול לשחזר מראש, אם מותר לומר כך, את הנאומים שלהם. לכך לא דרושה שום הכמה מיותרת: ישראל היתה תוקפנית ביותר; 1967; כבשה שטחים ערביים. על ישראל לסגת נסיגה טוטלית, על ישראל למסור את ירושלים העתיקה, ועל ישראל לפתור את הבעיה של הזכויות הלאומיות המלאות של העם הפלשטיני. ועל כך להוסיף ספרות שיטנה על כל הנאומים שלהם. מחר נשמע אותם.

על כל החזיונות האלה של בעל חסות א', ועל הידיעות - במסגרת הידיעות שלנו - על בעל חסות ב', ועל ההצהרות של משלחות ערביות על יסוד החלטות אלז'יר, נוספה לנו חסות האו"ם. זו החסות שעליה אמרה בשעתה הממשלה שבשום אופן לא נקבל אותה על רקע ועידת ז'נבה.

יותר מזה. כאשר ד"ר קיסניג'ר ניסה לשבוע את הממשלה שהחלטתה 338 של מועצת הביטחון יש בה הישגים לישראל, מתוך הנחה שהיו לוועידה שני בעלי

לתיחה; היתה הבטחה של נשיא ארצות-הברית בעניין זה - איננה מקויימת, מכל מקום איננה מיושמת; היתה הבטחה שיפעלו את השפעת ברית-המועצות בדמשק - אין אנו יודעים אם הופעלה, אבל התוצאה היא שלילית. עד מתי יתמשך ההתעללות במאות משפחות? עד מתי השתולל הברבריות לעיני העולם התרבותי? עד מתי יחריש העולם הזה?

אבקש את ראש הממשלה לשלוח הוראה שצויה לראש משלחתנו, לאמור: מחר ב-10.30 בבוקר, בהיפתח ועידת ז'נבה על-ידי ד"ר ולדהיים, יקום שר החוץ ויתבע ללא דיחוי כי הסעיף הראשון שיוודע בוועידה יהיה מוקדש לשכנוי המלחמה של ישראל הנמצאים בידי הסורים. הסעיף הראשון בסדר-היום של הוועידה צריך להיות: גורלם, עתידם וחיייהם של שבוייהם בטרור. שר החוץ צריך לעמוד על תביעה זו, ובהנמקה מתאימה; לא להסתפק בפנייה אל עתונאים, לא להסתפק בשיחה פרטית עם ד"ר ולדהיים, אלא בפני כל עמי תבל לדרוש שמחה, בקירוב בשעה 11.00 בבוקר, לאחר נאום ה-פתיחה של המזמן ושל היושב-ראש, יתחיל דיון על גורלם של שבוייהם.

שנית, ז'נבה היא גם המרכז הבין-לאומי של הצלב האדום הבין-לאומי, ומשלחתנו צריכה לדרוש מהצלב האדום הבין-לאומי אחת משתי אלה: או לזמן מושב מיוחד של כל המדינות שחתמו על אמנת ז'נבה ולדרוש מהן יאגרו ישיר על התנהגותה הברברית של סוריה, לאמור: קודם כל יש למסור את רשימת השבויים החיים. בעיית חילופי השבויים היא בעיה הקשורה במהלכים לקראת ועידת ז'נבה. אבל מעבר לכל הפירושים, מסיירת הרשימה היא חובה ראשונית על-פי אמנת ז'נבה. אם הסורים אינם מקיימים אותה, חייבים כל הסינגטורים מטעם כל המדינות שחתמו על האמנה להתכנס, לקבל מהצלב האדום את הידיעה הזאת ולהגיב על ההפרה החמורה של אמנת ז'נבה. אם דבר זה איננו אפשרי במהירות, עלינו לפחות לדרוש מהצלב האדום שישלח איגרת לכל המדינות החתומות על אמנת ז'נבה, שיפנו את תשומת-לב הממשלות לאי-מסירת רשימת שבוייהם לצלב האדום או לכל גורם אחר, ובאי-גרת זו - לדרוש מהן מן המדינות החתומות על האמנה, שתגנה כלפי דמשק על ההתנהגות הבלתי-נסבלת הזאת כלפי בנינו הלוחמים וכלפי המשפחות החרדות לשלומם.

באילו תנאים הלכה ממשלה זו, ממשלת המעבר, לוועידת ז'נבה? יש לה לממשלה זו שיטה דיפלומטית מיוחדת: קודם היא עולה על מגדל גבוה, ואחר-כך מחפשת מדרגות נסתרות כיצד לרדת ממנו. היא קובעת לעצמה כללים, ומוסיפה משפט דרמטי: בשום אופן לא נסכים, וגומר. זה המשפט הזה "בשום אופן לא" נמחקת ברבות הימים המלה "בשום". כעבור זמן-מה נכחדת המלה "לא" ונשארת רק המלה "אופן" - באיזה אופן לרדת מהמגדל הגבוה, להסביר לציבור ב-ארץ את הכניעה החדשה למה שנקרא: הפעלת ההשפעה.

הנה מספר דוגמאות והוכחות, הוסכם שהחסות לוועידה זו תהיה בידי שתי מעצמות-העל. הנה נתבונן מה היא החסות הזאת. ברית-המועצות - היושב-ראש שלה, על-פי כל הסימנים, יהיה וינוגדרוב. זה השגריר הסובייטי במצרים, שלמחרת יום הכיפורים - על-פי עדותו של הייכל - היה המאושר באדם; זה האיש

— הודעת הממשלה על החלטתה להשתתף בוועידת ז'נבה (דיון) בגין, אלון, ארליך, נחושתן, ישעיהו) —

ב-13 בנובמבר לא רצתה אפילו במלה אחת להודות בשגיאה פאטאלית, נאלצה לעשות זאת לפני שבועיים בשידורי ישראל.

סגן ראש הממשלה י. אלון:
האמת לא תמיד לצדך.

מנחם בגין (גח"ל):
לא שמעתי את קדיאת-הביניים הנוספת שלך.

סגן ראש הממשלה י. אלון:
אתה אונס את האמת.

מנחם בגין (גח"ל):
אני מצטער שהממשלה ויתרה כבר מזמן על המו-נופול שלה על האמת.

שמחה ארליך (גח"ל):
הממשלה ויתרה רק על חצי אמת.

סגן ראש הממשלה י. אלון:
בעד איזה מצע אתה, חבר-הכנסת ארליך?

יעקב נחושתן (גח"ל):
לשר אלון לא נעים לשמוע את הדברים.

מנחם בגין (גח"ל):
מר אלון, סגן ראש הממשלה ושר החינוך והתרבות, האמן לי שמלכתחילה היה היום בדעתי קצת לטפל בך, אבל חכה קצת, המתן עם היין הישן שלך.

אדוני היושב-ראש, האם אני יכול להמשיך, או ששולחן הממשלה יפריע לדובר האופוזיציה לומר את דבריו? השר אלון, אני יודע את עצבנותך כאשר מפ-סיקים אותך בקדיאת-ביניים.

היו"ר י. ישעיהו:
בבקשה, חבר-הכנסת בגין.

מנחם בגין (גח"ל):
זו קלות-דעת בלתי-משוערת להסכים לנוגחים "אירגונים או קבוצות".

יש אומרים: משא-ומתן עם לוחמי חופש — האם הוא פסול? אבל האם מדובר בלוחמי חופש? מדובר, לפי הכרתי, באירגונים עוינים במשמעות אמנת נירנברג, אלה אינם נלחמים לשיחורדם, אלא להשמדת עם; אלה אינם נלחמים נגד שלטון נכרי בלתי-חוקי, אלא נגד ממשל לאומי של הבעלים החוקי; אלה אינם נלחמים לגאולת ארץ, אלא לגילית מולדת. מטרתם היא הכחדה, ומשום כך שיתם היא נאצית. אלה היו צדיקים להיות מוצאים זו מכבד מכל מסגרת של חיי תרבות בקרב העמים, אלה הם שליחיהם או שולחיהם של מארגני אורגנית הדמים מרומא עד אתונה, ממינכן עד לוד.

אתם הסכמתם לדון על האפשרות של השתתפות במשא-ומתן אתם? מלכתחילה הייתם חייבים לומר לאו מוחלט. בשיטה זו של הכרזה "בשום אופן לא, שבה "בשום" ו"לא" נמחקו ונשארו רק "אופן" — מה אתם משיגים? הריס האמיתות שלנו, כאשר ממשלה זו אומרת בימים אלה "לאו", איש אינו מתרשם מתשובתה, לא מוסקבה, גם לא וושינגטון, כאשר היא אומרת "הן", איש לא מקבל אותה ברצינות בשום פינה בעולם.

החסות המעצמתיים, אמר: ומה אתם רוצים, שתהיה חסות של האו"ם עם מועצת הבטחון? הוא שיכנע שזה רע מאוד לישראל, והנה חל מפנה, יש חסות של האו"ם, והממשלה מנסה להסתייר גם את העובדה הזאת כפי שהיא, בשלמותה. היא לא תצליח, ואוכיח מרי העובדה הזאת. המכתב שנשלח עליידי המעצמות לד"ר ולדהיים, והועבר אלינו, פותח במלים: הוועידה תכונס, או תוּמָן, בחסות האו"ם, בהחלטה 338 נאמר שהוועידה תתקיים, או תכונס, בחסות גאותה — approp-riate auspices. ברור ש"חסות גאותה" תורגמה לחסות האו"ם, כי המלה מופיעה בשני המסמכים גם יחד.

אומרים לנו שד"ר ולדהיים יישב בראש רק במושב הפתיחה. מה זה קובע? אם הוועידה מזומנת בחסות האו"ם, משמע שמועצת הבטחון תוכל להתכנס בכל יום כדי לפקח על מהלך הדיונים וגם לקבל החלטות מסויי-מות. ומיזכר ההסכמה בינינו ובין ארצות-הברית לא סוכם עדיין ולא נחתם, ולממשלה אין שום הבטחה שארצות-הברית, במקרה מסויים, תצביע נגד הצעת החלטה במועצה, או כפי שאומרים, תפעיל את הווטו, הרי קרה ההיפך: מועצת הבטחון התכנסה, קיבלה החלטה, וארצות-הברית איפשרה להחלטה להתקבל — עליידי הימנעות. ניהוד בדרך זאת.

שנית, איך לא יכלתם לומר לאו מוחלט לסעיף המדבר על דיון בוועידת ז'נבה כסעיף האשון על שיתופם של משתתפים אחרים מן המזרח התיכון? למי הכוונה אם לא לאלה הקרויים פלשתינאים? האם ינסה מישוהו עוד פעם להטעות את הציבור שהכוונה היא למישוהו אחר? כל איש בישראל יודע למי הכוונה של המשפט הזה במכתב ההזמנה.

מי הם הפלשתינאים האלה? על כך החליטה ועדת הפיסגה באלז'יר: אירגוני הטרור — הם יהיו מוסמכים, על-פי דעת הערבים, לייצג את ערביי ארץ-ישראל המערבית, זוהי העובדה המדינית. ולכן לא יכלתם לומר מראש לאו מוחלט, אלא להסכים שהבעיה הזאת תועלה עם התחלת הדיונים בז'נבה?

הממשלה הזאת עמדה להטיל בהקשר זה על יש-ראל כשלוך נוסף ואולי עוד יותר תמור. היא ניסתה לנסח מיזכר הסכמה עם ארצות-הברית, והממשלה הסכימה או הציעה שבאותו מיזכר כתוב יהיה: לכולם תהיה הזכות להביע דעתם בעד או נגד ההשתתפות של משתתפים אחרים, ולהוסיף את המלים "אירגונים או קבוצות". לא פחות ולא יותר. הממשלה עמדה על העקרון הגדול, שהוודיעה כי ממנו לא תנוז לעולם, שמשא-ומתן יהיה לה רק עם המדינות. לפתע פתאום בטיית של הסכם בינינו ובין וושינגטון, על-פי יומת ישראל או בהסכמתה, צדיכות היו להופיע והופיעו המלים "אירגונים או קבוצות", אילו אירגונים, אילו קבוצות מן המזרח התיכון? "פתח"? "ספטמבר ה-שחור"?

סגן ראש הממשלה י. אלון:
האם מוזכרים במיסקן "אירגונים או קבוצות"?

מנחם בגין (גח"ל):
כן, אדוני. אדוני סגן ראש הממשלה, אני מבקש ומציע שלא תוסיפו ללכת בדרך שבה התחלתם ללכת החל מיום הכיפורים. ניסיתם לסתור את האמת, ולא הצלחתם האמת מנצחת. ראש הממשלה, אשר בדיון

חוברת מ"ט, ישיבה תע"ט

— הודעת הממשלה על החלטתה להשתתף בוועידת ז'נבה (דיון) בגין כרמל, שובל, ידיד, לנדאו, ישעיהו בן-אהרן, קשת, שם-טוב, גרוסמן, נחושתן, קרגמן, רזיאל-נאור, ארזי, בדר) —

חייקה גרוסמן (המערך, עבודה-מפ"ם):
מה שאתה אומר עכשיו אינה עלילת דם?

יעקב נחושתן (גח"ל):
זו עובדה, גברתי.

היו"ר י. ישעיהו:
אני מציע לך לחזור בך מן המלים "עלילת דם".

מנחם בגין (גח"ל):
בשום פנים ואופן לא אחזור בי מהמלים האלה, כי הן אמת. ואני מבקש את הזכות להמשיך בדברי. בשום פנים ואופן לא אחזור בי.

(קריאות)

ישראל קרגמן (המערך, עבודה-מפ"ם):
זו דמגוגיה.

חיים לנדאו (גח"ל):
לחמש מלחמות הבאתם במשך עשרים-חמש שנה ויש לכם החוצפה לדבר על שלום. אתם מביאים שלום?

אסתר רזיאל-נאור (גח"ל):
המעשה טוב בעיניכם, רק הביטוי לא טוב בעיניכם?

חיים לנדאו (גח"ל):
מפ"ם מפלגת השלום.

מנחם בגין (גח"ל):
אילו כמוכם היינו ואילו בדרככם הלכנו היינו מצויים גם לכם את השאלות הבאות: אתם מפלגת השלום — כמה מלחמות היו בישראל מאז מפלגת השלום מנהלת את ענייניה?

ראובן ארזי (המערך, עבודה-מפ"ם):
זה נשמע רציני?

(קריאות)

מנחם בגין (גח"ל):
תצטעקו כמה שאתם רוצים, ואני אדבר.

היו"ר י. ישעיהו:
חברי הכנסת, אי-אפשר כך לנהל דיון.

מנחם בגין (גח"ל):
היינו שואלים אתכם: האין זה נכון שאחר כל מלחמה אתם מבטיחים להביא שלום ואחר כל הבטחה כזו באה עלינו מלחמה חדשה? ועוד שאלות.

יוחנן בדר (גח"ל):
אתם רוצים שלום עם בית-קברות.

מנחם בגין (גח"ל):
ועתה אביא מספר דברים מפי מנהיגכם ונראה איך תוליכו לשלום או להסכם עם הערבים, אמר מר יערי, אחד ממנהיגי המערך: תכנית אלון לעולם לא תביא שלום. ואתם אומרים שאם במהרה לא יהיה הסכם בינינו ובין הערבים פירוש הדבר מלחמה ועוד מלחמה ועוד מלחמה. ואתם תכניתו של אלון, המקורי בלתי בקוויה היסודיים על רוב חברי הממשלה, לפי עדותו של מנהיג מפ"ם לעולם לא תביא שלום —

טעבור זמן-מה מפעילים השפעה, הלאו הופך להן וההן הופך ללאו. לכן היוהרו בדרך הזאת! אנתנו עומדים לפני מערכה גדולה על כך שתהיה מולדת לנו ולבנינו. ובלי אמינות של ישראל תוליכו את העם הזה מדחי אל דחי, כפי שכבר נזכרנו לדעת.

לקראת הדיונים המדיניים האלה, לקראת המערכה הגורלית ההיסטורית הזאת, ניסיתם, מורי ורבותי מן המערך וממשלת המעבר הזאת, לחלק את העם הזה לשני מחנות — מחנה שלום ומחנה הרוצה במלחמה. באתי היום, אדוני היושב-ראש, לומר לכל הבית ועל-ידו לכל עם ישראל, כי זו עלילת דם אשר כמותה לא הועללה על מאות אלפי יהודים ונציגיהם מאז שונאי ישראל העלילו את עלילותיהם עליו.

משה כרמל (המערך, עבודה-מפ"ם):
אלה גם לא דברי אמת.

מנחם בגין (גח"ל):
זהי האמת.

משה כרמל (המערך, עבודה-מפ"ם):
מי אמר שאתם רוצים מלחמה? זו לא אמת.

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):
יוסי שרד ויחיאל לקט אומרים.

משה כרמל (המערך, עבודה-מפ"ם):
זו מדיניות שמוליכה למלחמה.

מנחם ידיד (גח"ל):
עד כה הובילו ומפא"י והמערך את העם תמש פעמים למלחמה.

חיים לנדאו (גח"ל):
שר הבריאות, מדינותך הביאה לחמש מלחמות.
(קריאות)

היו"ר י. ישעיהו:
אני מבקש משהי הצדדים לאפשר המשך הדיון.

יצחק בן-אהרן (המערך, עבודה-מפ"ם):
אני מבקש מהיושב-ראש לפסול את השימוש בבי-טוי "עלילת דם".

היו"ר י. ישעיהו:
בקשר למה?

יצחק בן-אהרן (המערך, עבודה-מפ"ם):
הממשלה במדיניותה — — —

בן-ציון קשת (גח"ל):
צדיק הדור.

מנחם בגין (גח"ל):
אמרתי אמת ולא אחזור בי, בשום אופן.

שרי-הבריאות ו. שם-טוב:
זו אמת, אתם מובילים למלחמה. זאת אמרנו זו אמת.

מנחם בגין (גח"ל):
מי הולך למלחמת יום הכיפורים?
(קריאות)

— הודעת הממשלה על החלטתה להשתתף בוועידת ז'נבה (דיון) (בגין, גרוסמן, פינברג-סרגי, שם-טוב, מילמן) —

מוטט. נניח שהוא עדיין לא הוקם — איך אפשר להתחיל בקומה א' או ב' מבלי להניח מתחתן את היסוד? והיסוד מה הוא? — בטחון לעם ישראל, בטחון הקיום והחירות והעצמאות.

המדיניות שלכם מוליכה להחרבת היסוד. מי שמ' חייב את חלוקתה מחדש של ארץ ישראל המערבית — אם מדיניותו האומללה הזאת תתגשם אי-פעם — עליו לדעת שבתקופה זו יעמדו כל ערי ישראל ומוש-ביתה וקייבוציה, אולי מלבד חיפה, בטווח האש של האויב. לפני שש שנים זמחצה לא עמדו לרשותו של האויב אותם כלי נשק ותוקפנות, לאמור: ארטילריה בטווח של 36 קילומטר; קטיושות בטווח של 21.9 קילומטר; טילים בטווח של 70 קילומטר זאף טילים בטווח של 240 קילומטר.

אדרבה, התבוננו במפה ותראו: עם מסירת יהודה ושומרון בידי אויב — במציאות, לא רק חוסיין, אלא גם מבצעי אורגייט הדמים ברומא — כל ערי ישראל ומושבותיה הן בטווח האש של כלי תוקפנות זה או אחר הנמצאים היום בידי אויבינו. איך תחיה האוכ-לוסיה שלנו בערים ובמושבות? האם אויבינו אינם מסוגלים לערוך התקפות פתע?

האם מפקדו של הצבא המצרי, אסמעיל, לא הת-פאר שהיו לו שתי תבניות, האחת למלחמה והשנייה להטעיה? האם לא ציין ששתיהן הצליחו? האם אין הם מסוגלים, ביום כיפורים או בראש השנה או בא' קטלניה או בכל יום אחר לפתע פתאום לפתוח באש קטלנית בכל כלי התוקפנות שלהם על ערי ישראל ומושבותיה?

במקרה כזה, אם המדיניות שלכם תתגשם, חלילה, עלולה האוכלוסיה היהודית כולה, יעצם קיומה, להיות בסכנה, ועלולה להיות אצלנו שפיכות דמים שכמותה לא היתה מאז 1945. זו הבעיה המסוימת.

במדיניות שלכם לחלוקה מחדש של ארץ ישראל אתם הרוסים מלכתחילה את היסוד לכל בניין השלום. הקשיבו, שימו אל לבכם את האזהרה הזאת. יותר מדי התנסיתם בתקופה האחרונה, אטמתם אזניכם משמוע, סינוורתם עיניכם מראות, והתרחשה עלינו המלחמה האיומה הזאת של יום הכיפורים, מתוך שגי-אה פאטאלית, גברתי ראש הממשלה, מתוך אסון. ואי-נני יכול להסכים לדברך מאמש בחיפה: המודיעין טעה. המודיעין מסר לכם את כל המידע. הערכתו אינה יכולה להשפיע בשום פנים ואופן על הערכת הדרג המדיני. אתם אחראים לאסון שקרה, לשגיאה הפאטאלית שנגעשתה, ל-48 השעות הראשונות של הלחימה האיומה, לעמידת המדינה הזאת על סף הת-הום, כפי שאת עצמך אמרת, ולתוצאות המדיניות החמורות שאנחנו מרגישים אותן מאז ועד היום, ועוד נרגיש אותן.

ש"ה הבריאות ו. שם-טוב:

חברי הכנסת בגין, היית במשך שש שנים אחד מגדולי המסונורים. בתזמורת של הטעיות ואשליות ניגנת כינור ראשון.

דב מילמן (גח"ל):

חוצפה לדבר כך.

(חברי הכנסת מ. ידיד קורא קרי-את ביניים)

משמע שתכנית אלון תביא עלינו עוד מלחמה ועוד מלחמה ועוד מלחמה.

ומד יעקב שמשון שפירא —

חייקה גרוסמן (המערך, עבודה-מפ"ם): זה הפירוש שלך?

מנחם בגין (גח"ל):

— ומד יעקב שמשון שפירא, שר המשפטים לשעבר, הדיע: איש איננו מאמין שהשלישיה גולדה, גלילי ודיין — אינו מבקש סליחה על הביטוי העממי הזה, אבל הוא מקובל — תביא שלום לישראל. אם השלישיה הזאת לא תביא שלום ואחד ממנהיגיהם אומר שאיש איננו מאמין שהיא תביא שלום, הרי על-פי כל הודעותיכם יוצא שהשלישיה הזאת תביא עלינו עוד מלחמה ועוד מלחמה ועוד מלחמה. אבל אנחנו לא נלך בדרכיכם.

עדה פינברג-סרגי (המערך, עבודה-מפ"ם): אתם תביאו את השלום?

מנחם בגין (גח"ל):

אנחנו מודים בכך שכל היהודים רוצים בשלום בכל לבם ובכל נפשם. הליכוד רוצה בשלום כמערך והמערך רוצה בשלום כליכוד, וכל בית ישראל מייחל לשלום ומתפלל אליו. וכל היהודים שונאים שפיכות דמים וכל היהודים רוצים להימנע מיתמות, משכול ומאלמוגות, משום שבדור הזה ניגר דמנו כמים.

אל תחלקו עוד את העם הזה למחנה שלום ולמח-נה מלחמה. זה תטא מן החמורים ביותר בתולדות ישראל. אתם משמיעים בדרכם גם באזני ערבים, גם באזני רוסים, גם באזני אמריקאים. חלק גדול ועצום כזה של העם בישראל, כביכול, עוסק במדיניות שב-עקבותיה תהיה לנו עוד מלחמה ועוד מלחמה. זה יח-זור אליכם בכומרנג. זה כבר חזור, ובמיוחד באשר למה שקרה בין כסה לעשור ואחרי יום הכיפורים.

בניין השלום, אדוני היושב-ראש, הוא בניין רב-קומתי. דרושות לו לפחות ארבע קומות. הראשונה — יחסי שלום. פירוש המושג: אין עוד שפיכות דמים, אין הרג, אין קטל; באין עדיין חוזה שלום — צרי-כים להיות לפחות יחסי שלום.

הקומה השנייה — תנועה חפשית של אנשים ומו-צרים בין קו השני בין גבול לגבול, אפילו אין עדיין חוזה שלום, אפשר להקים קומה כזאת.

הקומה השלישית — חילופי נציגויות. אפילו אין עדיין חוזה שלום, אפשר להחליף שגרירים.

הקומה הרביעית — חוזה שלום. מגיין נטלתי את הכללים האלה? מן המציאות הבין-לאומית. עד שנת 1956 לא היו שום יחסים בין יפאן וברית-המועצות, בעקבות המלחמה במזרח הרחוק ב-1945. ב-1956 לא חתמו עדיין על חוזה שלום, אלא על הצהרת שלום. עד היום אין חוזה שלום בין שתי הארצות האלה. יחסי שלום — יש; תנועת אנשים ומוצרים חפשית — יש; חילופי נציגויות דיפלומטיות — יש.

הקומה העליונה — חתימת חוזה שלום.

אדוני היושב-ראש, זה בניין רב-קומות. אבל במה תלוי קיומו? ביסוד. נניח שהוקם, אבל מישהו מחריב את היסוד בחמרי נפץ או בטיל או בפגז — הכל מת-

חוברת מ"ט, ישיבה תע"ט

— הודעת הממשלה על החלטתה להשתתף בוועידת ז'נבה (דיון) (ישעיהו, נסים, בגין, שם-טוב, ידיד, לנדאו, רזיאל-נאור, צדוק, י. תמיר)

מנחם בגין (גח"ל):

אדוני, אדוני, שלושה משפטים לא ירשה לי לומר?

הי"ר י. ישעיהו:

הגתני כך לפני משורת הדין.

מנחם בגין (גח"ל):

לא אקבל את הגזירה הזאת. עוד לא קרה כדבר הזה בכנסת.

חיים לנדאו (גח"ל):

למה העצבנות מצד היושב-ראש?

הי"ר י. ישעיהו:

אני מופקד על הזמן של הכנסת.

(קריאות)

חיים לנדאו (גח"ל):

אתה מופקד על שירות נוסף מאשר על הזמן של הכנסת.

אסתר רזיאל-נאור (גח"ל):

קיבלת רמז?

מנחם בגין (גח"ל):

"— ויען שמעון ויאמר לו: לא ארץ נוכריה לקחנו ולא ברכוש גברים משלנו, כי אם נחלת אבותינו, אשר בידי אויבינו בעת מן העתים בלא משפט נכבשה, ואנחנו, כאשר היתה לנו עת, השיבנו את נחלת אבותינו".

לו זכינו היה ראש המשלחת של ישראל בז'נבה פותח את דבריו במסמך הוה, משום שהוא חל לא רק על העבה, שהוא כנצה, אלא בעיקר על העתה, שהוא נצה.

הי"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת צדוק, ואחריו — לחבר-הכנסת רפאל.

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה-מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בשעות אלה נמצאת משלחת ישראל בדחכה לז'נבה. היא יצאה בלי אשליות בלבנו שהשלוש קרוב, אבל היא יצאה מתוך רצון נחרץ לתת סיכוי לשלום. ייתכן שהוועידה לא תביא שלום, אבל ייתכן גם שהיא תהיה ראשית מפנה בתולדות המזרח התיכון, ואת הסיכוי הזה עלינו לברר ולקדם.

אדוני היושב-ראש, גם ראש הממשלה וגם חבר-הכנסת בגין דיברו על העניין הכאוב והטראגי של שבוינו בסוריה. חשבתי שעניין החרדה לגורל השבויים בסוריה והתייעה שלנו לשיחרורם הוא עניין המאחד את כולנו ואינו נושא לפולמוס.

יוסף תמיר (גח"ל):

ואבל אתם אינכם עומדים על כך.

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה-מפ"ם):

והנה חבר-הכנסת בגין בא היום ומתרגם מדוע לא התנינו במונו את ההסכם עם מצרים על שיחרור השבויים בשיחרור השבויים מסוריה. חבר-הכנסת בגין ידע, כמוני, שבסוריה יש משטר אטום לכל שיקול הומוגיטארי ולכל השפעה מבחוץ, והשערה סבירה לחלו-

(חבר-הכנסת מ. בדר קורא קריאת-ביניים)

הי"ר י. ישעיהו:

אני מבקש — — —

משה נסים (גח"ל):

למי אתה מתכוון? תגיד את השמות.

מנחם בגין (גח"ל):

הקיבוץ הארצי כבר החליט להדיח את דיין תפקי-בזה.

שר-הבריאות ו. שם-טוב:

אתה בעד "אף שעל אדמה" או לא?

מנחם בגין (גח"ל):

הקריאות ההיסטוריות שלך לא יועילו לך, שר הבריאות. תרפא את עצמך קודם כל.

(חבר-הכנסת מ. ידיד קורא קריאת-ביניים)

שר-הבריאות ו. שם-טוב:

"אף שעל..."

מנחם ידיד (גח"ל):

זו סיסמא שלכם ולא שלנו. אנחנו מדברים על שלימות המולדת.

מנחם בגין (גח"ל):

אבקש את ידידי לא לעזור לי. ואני מסתדר עם שר הבריאות, האמן לי, ומאז שהייתי אתו בממשלה ומאז שנפדו דרכינו.

הי"ר י. ישעיהו:

אתה לא מסתדר אתי.

מנחם בגין (גח"ל):

אילו היו הוושבים ליד שולחן הממשלה מבלגיים קצת, הייתי מסיים מזמן. אבל בסדר, יקראו קריאות-ביניים. אין אני מתרגם, אבל אני נוטל לעצמי את הזכות להשיב.

הי"ר י. ישעיהו:

אני מבקש להמשיך.

מנחם בגין (גח"ל):

פתחת, אדוני היושב-ראש, בנר ראשון של חנוכה. אומר לסיום דברי: לפני 2,116 שנים נחתם מסמך, אקרא אותו באוני חברי הכנסת.

אנטיוכוס שלח את אתנבוס לשמעון מבית החש-מונאים וציווה לו לומר כך: "אתם מושלים ביפו ובגור ובמצדה אשר בירושלים ערי ממלכתי... ותעשו דעה גדולה בארץ ותשתדלו במקות רבים בממלכתי. ועתה השיבו את הערים אשר לקחתם מחוץ לגבולות יהודה... ולא — ובאנו ונלחמנו אתכם. ויען שמעון — — —

הי"ר י. ישעיהו:

זה יפה מאוד לחנוכה, אבל בזה תסיים.

מנחם בגין (גח"ל):

אדוני, שלושה משפטים לא ירשה לי לומר?

"— ויען שמעון ויאמר לו — — —"

הי"ר י. ישעיהו:

אני מבקש.

– הודעת הממשלה על החלטתה להשתתף בוועידת ז'נבה (דיון) (צדוק, ארדור, נחושתן, בן-אהרן, הלוי, קשת, שובל) –

לנו משא-ומתן, מגע, בחסות האו"ם. ועידת רודוס היתה יותר מאשר בחסות האו"ם; היא היתה בהשתתפות מתווך מטעם האו"ם, יזמת רוג'רס שקיבלנו אותה, היתה מכוננת לשיחות בחסות האו"ם, והן נכשלו לא בגלל החסות, אלא מפני שהמצרים התנו תנאים מוקדמים לשיחות.

טין היא שלא היו מתחשבים גם בפנייה מצרית. יש לנו נסיון קודם בקשירת חילופי שבויים בינינו לבין ארץ ערבית אחת עם חילופי שבויים בינינו לבין ארץ ערבית אחרת.

יורם ארדור (גח"ל):
מדוע לא ניסיתם ?

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה-מפ"ם):
והנסיון הזה לא הצליח. רק גאמנו להשתייט השיח-רור של אלה שאפשר היה לשחרר אותם.

יורם ארדור (גח"ל):
מדוע לא ניסיתם עוד פעם ? אולי זה היה מצליח.

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה-מפ"ם):
הממשלה החליטה לפעול לשיחרורם של אלה שניתן לשחרר אותם, בהקדם, ולא להסתכן בכך, שאילו היינו הולכים בדרך שחברי-הכנסת בגין הציע לנו, קרוב לוודאי ששבוינו במצרים היו נמצאים בשבי עד עצם היום הזה.

יעקב נחושתן (גח"ל):
ואולי שבוינו בסוריה היו נמצאים כאן.

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה-מפ"ם):
אדוני היושב-ראש, חבר-הכנסת בגין דיבר על החסות.

יצחק בן-אהרן (המערך, עבודה-מפ"ם):
בשום מקום לא הצעתם לחכות משום כך בעניין שיחרור שבוינו במצרים.

יעקב נחושתן (גח"ל):
פה, בכנסת, הציעו את זה.

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה-מפ"ם):
חבר-הכנסת בגין דיבר על החסות לוועידה בז'נבה. אני כשלעצמי הייתי ודאי מעדיף שלא תהיה שום חסות, ושיהיה משא-ומתן ישיר בין הצדדים בלבד; ואם נגוד שתהיה חסות, בוודאי הייתי מעדיף חסות של ארצות-הברית בלבד, אבל המציאות הפוליטית באזור ובעולם היא שיש לברית-המועצות אינטרסים באזור, שלסיכסוך במזרח התיכון יש השלכות על היחסים הבין-מעצמתיים, ואם רוצים משא-ומתן אין מנוס אלא להעניק בו מעמד שווה לשתי המעצמות הגדולות. הייתי מקבל ברצון חידוש היחסים הדיפלומטיים עם ברית-המועצות, כדי לחסל, לפחות פורמלית, את חוסר האזיון שבעובדה, שאחת מהמעצמות, ארצות-הברית, מקיימת יחסים דיפלומטיים עם שני הצדדים, בעוד שברית-המועצות מקיימת יחסים דיפלומטיים עם צד אחד בלבד. אבל המצב באזור וההשלכות הבין-מעצמתיות של הסיכסוך באזורנו הם שאין אפשרות לוועידת שלום בלי השתתפות שתי המעצמות.

מהו הסידור שנקבע ? הסידור שנקבע הוא שהמ-עצמות הן היושבות-ראש המשותפות. מזכיר האו"ם נתבקש להיות המכנס והיושב-ראש בשלב הפתיחה. אחרי-כך ישתתף בדיונים נציגו למטרה אחת בלבד – כדי לדווח לו על מהלך הדיונים. נאמר במסמך שהוועידה היא בחסות האו"ם. איננו מתלהב מזה, אבל גם איננו מתחלחל מזה. היו כבר מקרים בעבר שהוצע

בנימין הלוי (גח"ל):
מפני שיארינג הסכים לתנאיהם.

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה-מפ"ם):
ובכן, לא בגלל החסות.

השיחות בקילומטר ה-101 הן שיחות בחסות האו"ם והן נתנו לנו את שיחרור השבויים, את המשך הפסקת-האש, ביבשה, באוויר ובים, ואנחנו לא זוגו מהקווים שלנו, אף-על-פי שחברי-הכנסת בגין עמד כאן, ב-13 בנו-במבר, ואמר שהסכם ששת הסעיפים הוא מעשה של קלות-דעת. לא התקדמנו בעניין ההינתקות והפרדת הכוחות לא בגלל החסות, אלא מפני שהצדדים לא הגיעו, בנושא זה, להסכם לגופו של עניין.

בן-ציון קשת (גח"ל):
אתה בעד חסות, חבר-הכנסת צדוק ?

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה-מפ"ם):
אמרתי שאינני מתלהב, אבל אינני מתחלחל מהדבר הזה.

בן-ציון קשת (גח"ל):
אתה משווה את המצב באו"ם בזמן ועידת רודוס למצב הקיים כיום ?

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה-מפ"ם):
יש בהזמנה הנוכחית כמה דברים שהם בבחינת חיידושים בעניינים: שישאל תבעה אותם תמיד ועכשיו נתקבלו. בהזמנה נקראת הוועידה הזאת "ועידת שלום" – Peace Conference – מלים שהיו אסורות במילון הפוליטי הערבי עד עכשיו. בכתב הזימון לוועידה הזאת נאמר שמשימתה היא: משא-ומתן בין הצדדים. שוב: ביטוי שעד עכשיו היה יאסור במילון הפוליטי הערבי, ואין למשא-ומתן הזה שום תנאים מוקדמים. אנחנו לא הסכמנו מראש לשום דבר שהמצרים תובעים, כשם שהם לא הסכימו מהאש לשום דבר שאנחנו תובעים. ואני שואל את חבר-הכנסת בגין: בתנאים אלה, מה אתה אומר לנו: ללכת לז'נבה או לא ללכת לז'נבה ? לא שמעתי על השאלה הזאת תשובה ברורה וחד-משמעית.

ואנחנו שוב עדים לאותה תופעה, כמו בוויכוחים קודמים, בעניין הפסקת-האש ובענין הסכם ששת הסעיפים: תיאור הקשיים, הבלטות הסכנות. אבל חבר-הכנסת בגין עושה לעצמו חיים קלים, וממשיך באופן שיטתי ועקיב להתחמק וממתן תשובה ברורה וחד-משמעית על השאלה: בין הליכה לז'נבה בתנאים אלה כפי שהם לפנינו ובין אי-הליכה – מה אתם בוחרים ? תגידו לציבור בישראל ברורות מה תשובתכם על השאלה הזאת.

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):
התשובה ניתנה באופן ברור, חבר-הכנסת צדוק: הליכוד תומך בהליכה לז'נבה.

— הודעת הממשלה על החלטתה להשתתף בוועידת ז'נבה (דיון) (קשת, לנדאו, אליעד, ישעיהו, צדוק, ידיד, שוסטק, נחושתי, בדר) —

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה-מפ"ם) :
מה אומרים? אומרים: אף שעל אדמה, במשא-ומתן עם ירדן על העניין הטריטוריאלי. זאת עמדתכם.

יעקב נחושתי (גח"ל) :
זאת ציטטה, אדוני, או שזה סילוף?

חיים לנדאו (גח"ל) :
ואתה מציע לנו שלטון "אל-פתח" בירושלים, ואתה מבטיח שלום.

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה-מפ"ם) :
עד כמה שאני יודע — —
(חבר-הכנסת י. ש. ערי קורא קרי-את-ביניים)

מנחם ידיד (גח"ל) :
עוד לא ניסיתם את הדרך שלנו. תנסו את הדרך שלנו. בינתיים הנסיון הוא של המדיניות שלכם, שהיא כושלת.

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה-מפ"ם) :
— — עד כמה שאני יודע, העמדה של הליכוד: אף שעל אדמה במשא-ומתן עם ירדן — בעינה עומדת.

חיים לנדאו (גח"ל) :
אתה מחלק לך-משא-ומתן כרצונך. אתה כבר נסוגות מכל סיני, ואתה כבר אצל ירדן.

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה-מפ"ם) :
אני מדבר כרגע על ירדן.

יוחנן בדר (גח"ל) :
מי המציא את השקר הזה "אף שעל?"

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה-מפ"ם) :
אתם כבר ויתרתם על חלק מיהודה ושומרון — תגידו.

חיים לנדאו (גח"ל) :
אתה מכניס את "אל-פתח" ליהודה ושומרון, ואתה רוצה שזה ייקרא שלום. ואתה מביא אסון על עם ישראל ועל בנינו, ולזה אתה קורא שלום. עזות מצח צריך לזה.

היו"ר י. ישעיהו :
חבר-הכנסת לנדאו, וכך לא מדברים חבר אל חבר בכנסת. אני מבקש ממך לחזור בך.

חיים לנדאו (גח"ל) :
עזות מצח.

היו"ר י. ישעיהו :
אני קורא אותך לסדר.

חיים לנדאו (גח"ל) :
אינני חוזר בי משום מלה.

היו"ר י. ישעיהו :
זה לא מתאים לדיבור בין חברי כנסת, ואביא את זה לפני ועדת הכנסת. אין לך רשות להכניס סגנון זה בכנסת. תשתמש בו במקום שתשתמש; לא בכנסת.

חיים לנדאו (גח"ל) :
זה ביטוי מהתנ"ך.

בן-ציון קשת (גח"ל) :
הוא יודע את זה.

חיים לנדאו (גח"ל) :
התשובה היא שלא צריך להתחלחל ולהיכנע לכל הכתיב.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית) :
אנחנו יודעים יפה את דעותיו של חבר-הכנסת שובל.

היו"ר י. ישעיהו :
חבר-הכנסת אליעד, מה קורה פה? חבר-הכנסת אליעד, אני מבקש שקט. מה זה פה? ואפשר לקרוא קריאת-ביניים — ולא עמידה וצעקה.

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה-מפ"ם) :
ובכן, בימים האחרונים אנחנו שומעים מפי דוברי הליכוד וזמירות חדשות: הליכוד מוכן ללכת לוועידת ז'נבה.

בן-ציון קשת (גח"ל) :
אם כן, ואתה כבר יודע.

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה-מפ"ם) :
לא מכולם. לא שמענו את הדברים האלה מפי חבר-הכנסת בגין היום.

חיים לנדאו (גח"ל) :
חבר-הכנסת בגין אפילו יעץ לכם מה לומר בז'נבה. הוא אפילו יעץ לכם במה לפתוח בז'נבה. אפילו את זה. ומה שלא העליתם אפילו על דעתכם.

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה-מפ"ם) :
הדיבור הזה, שהליכוד הוא בעד הליכה לז'נבה, משמעותו יכולה להיות רק אחת משתיים: או שהליכוד גוש את העמדות שהיו עמדותיו עד כה או שהוא מנסה לאחו את עיני הבריות.

חיים לנדאו (גח"ל) :
מומחיות זו לא נלמד מכם.

מנחם ידיד (גח"ל) :
בינתיים המדיניות שלכם התבצעה.

היו"ר י. ישעיהו :
אני מבקש שקט, לא לצעוק.

מנחם ידיד (גח"ל) :
מדוע העצבנות הזאת של היושב-ראש?

היו"ר י. ישעיהו :
מותר לקרוא קריאת-ביניים אחת, שתיים, אבל לא — —

מנחם ידיד (גח"ל) :
אחת, שתיים — למה העצבנות?

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה-מפ"ם) :
הולכים לז'נבה, הולכים למשא-ומתן עם ירדן — —

אליעד שוסטק (המרכז החפשי) :
לא הולכים, טסים.

— הודיעת הממשלה על החלטתה להשתתף בוועידת ז'נבה (דיון) (בדר, ישעיהו, צדוק, צירמון, קשת, לנדאו, שערי, הלוי, רזיאל-גאור, גחוש, פיינגרמן) —

היו"ר י. ישעיהו:

יש בתנ"ך עוד כמה ביטויים. ואתה משתמש בכלם?

יוחנן בדר (גח"ל):

אדוני הושב-ראש, מותר לשאול את אדוני שאלה, בהסכמתו?

היו"ר י. ישעיהו:

לא.

חיים יוסף צדוק (המעריך, עבודה—מפ"ם):

אני מרגיש שכבר קיבלתי את מלוא המנה של הפרעות, ועוד עודף. ואני חושב שגם לנואם העומד על הדוכן יש זכות לדבר. גם לו.

יוחנן בדר (גח"ל):

מי המציא ואת הביטוי "אף שעל"? מי המציא את השקר הזה?

צבי צירמון (גח"ל):

לשם מה ההגזמה הזאת לגבי "אף שעל"? בשלום אמת יהיה יותר מאשר "אף שעל".

חיים יוסף צדוק (המעריך, עבודה—מפ"ם):

אני רוצה לשמוע מנציג הליכוד שהוא מוכן לויתור—דים טריטוריאליים כלפי ירדן. לא שמעתי.

בן-ציון קשת (גח"ל):

גם אתה רוצה ויתורים? לא די שהערבים רוצים? גם אתה דורש מאתנו הצהרות על ויתורים? מה זאת? מכירה כללית, מי גותן יותר, מי פחות?

חיים יוסף צדוק (המעריך, עבודה—מפ"ם):

הולכים לוועידת ז'נבה — — —

חיים לנדאו (גח"ל):

אתה נסחב לז'נבה, "הולכים לז'נבה". אתה החלטת על ועידת ז'נבה? החלטתו עיבורך, ואתה הולך.

יהודה שערי (המפלגה הליברלית העצמאית):

מה אתם מוציעים? לא ללכת?

חיים לנדאו (גח"ל):

הבעיה היא מה התנאים, ואתם מקבלים כל תנאי. אנחנו בעד שיחות שלום, בעד משא-ומתן ישיר לשלום, בעד חוזה שלום, גכון.

חיים יוסף צדוק (המעריך, עבודה—מפ"ם):

אם זאת התגובה על הדברים שאמרת עד עכשיו — אני חושש שעוד ארגזו אתכם הרבה יותר. התכוננו לשטף גדול של קריאות-ביניים, אבל אנד כל מה שיש בדעתו להגיד

יוחנן בדר (גח"ל):

נו?

חיים יוסף צדוק (המעריך, עבודה—מפ"ם):

ועידת ז'נבה מתכנסת על בסיס ההחלטה 338 של מועצת הבטחון. בדיון יהיה בכנסת ב-23 בנובמבר שללתם את ההחלטה הזאת תכלית השלילה, וכדי לחזק את טענתכם אפילו סיגלתם לעצמכם את הפירוש הסובייטי-ערבי של ההחלטה הזאת. הגה מה שנאמר, תקשיבו.

בנימין הלוי (גח"ל):

הזהרנו.

חיים יוסף צדוק (המעריך, עבודה—מפ"ם):

הנה ומה שאמרתם בהצעת ההחלטה שלכם בכנסת.

(חבר-הכנסת י. בדר קורא קריאת-

ביניים)

חבר-הכנסת בדר, האם לא תניח לי לצטט את ההצעה שלכם? אתם הצעתם לכנסת לקבוע שהממשלה התחייבה על-פי החלטת מועצת הבטחון מיום 22 באוקטובר 1973 — כלומר החלטה 338 — "להתחיל מיד בביצוע של החלטת מועצת הבטחון 242 מנובמבר 1967, כלומר: בניסגת ישראל בכל הגזרות ובחלוקה מחדש של ארץ-ישראל המערבית".

בן-ציון קשת (גח"ל):

בהחלטה 338 כתוב בדיוק כך.

חיים יוסף צדוק (המעריך, עבודה—מפ"ם):

כך תנארתם פה את ההחלטה 338, שהיא הבסיס שעליו מתכנסת ועידת ז'נבה. והיום אתם רוצים להעמיד פנים שאתם בעד הליכה לוועידת ז'נבה?

בן-ציון קשת (גח"ל):

אולי תצטט גם את ההחלטה 338, ששם כתוב בדיוק אותו דבר, שהתחייבתם?

חיים יוסף צדוק (המעריך, עבודה—מפ"ם):

די לי ביציטוט הצעת ההחלטה שלכם.

בן-ציון קשת (גח"ל):

תצטט בבקשה, אז תדע שצדקנו בהצעת ההחלטה הזאת.

אסתר רזיאל-גאור (גח"ל):

מספיק לו שהוא צדוק, אז למה לו "צדקנו"?

חיים יוסף צדוק (המעריך, עבודה—מפ"ם):

ובכן, אם הליכוד אומר, או אם חלקים בליכוד אומרים, שהם מוכנים ללכת לוועידת ז'נבה, הם חייבים לפענח את עמדתם בשלוש שאלות: האם הם מוכנים למשא-ומתן על בסיס פשרה טריטוריאליית עם ירדן — כן או לא? האם הם מקבלים את החלטת מועצת הבטחון 338, לפי הפירוש שלנו — כן או לא? האם הם מקבלים את העקרונות של החלטת מועצת הבטחון 242, לפי הפירוש שלנו — כן או לא?

יעקב נחישון (גח"ל):

בפירוש לא.

אסתר רזיאל-גאור (גח"ל):

דוע שלא.

בן-ציון קשת (גח"ל):

אתה יודע שלא.

חיים יוסף צדוק (המעריך, עבודה—מפ"ם):

אם יש ביניכם כאלה שהתשובה שלהם על שלוש האלה היא כן —

עוזי פיינגרמן (המעריך, עבודה—מפ"ם):

— או הם יכולים להצטרף למערך בבחירות הקרובות.

חוברת מ"ט, ישיבה תע"ט

— הודעת הממשלה על החלטתה להשתתף בוועידת ז'נבה (דיון) (צדוק, קשת, רויאל-נאור, די, לנדאו, ישעיהו, בן-אהרן, נחושתן, הורביץ, שם-טוב —

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה—מפ"ם):

— — או הייתי מקבל אתכם בברכה למוחנה של החותרים לשלום — —

בן-ציון קשת (גח"ל):

החבר הכנסת צדוק, באחיות עיניים איש לא יתח-
רה בכס, עוד לא נולד אחד כזה שיתחרה בכם באחי-
זה עיניים. השלום שלכם — זה המייה שאתם אומרים
שאתם הולכים לשלום.

היו"ר י. ישעיהו:

הנה לך, זהו הסגנון. הפטיש יכול להועיל פה,
כשמדברים על רמייה?

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה—מפ"ם):

האם מסמך גלילי קיים או לא? אולי תאמר לנו
פה, תשיב בבקשה, כן או לא?

יצחק בן-אהרן (המערך, עבודה—מפ"ם):
האם אין לליכוד עוד נואמים ברשימה?

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה—מפ"ם):

ההבדל בין מה שחבר-הכנסת בגין אוהב לקרוא
שתי האסכולות הוא חד וברור. הדרך שבה אנחנו מצי-
עים ללכת אין ודאות שהיא תביא לשלום, אבל יש
בה בירור כל טיבו לשלום. בדרך שאתם מציעים או-
תה יש ודאות שלא יהיה שלום.

יעקב נחושתן (גח"ל):

זו אחיות עיניים, אדוני.

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה—מפ"ם):

בדרך שבה אנחנו הולכים אין ודאות שלא יחודשו
קרבות, אבל יש מאמץ למנוע חידוש קרבות. אבל
בדרך שלכם — ואני אינני אומר שאתם רוצים במלח-
מה — בדרך שלכם, אובייקטיבית, יש ודאות שתהיה
מלחמה חדשה.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):

ובדרך שלכם לא?

מנחם דידי (גח"ל):

את הדרך שלכם כבר ניסינו. עוד לא ניסינו את
הדרך שלנו. בדרך שלכם יש נסיון מר.

היו"ר י. ישעיהו:

חבר-הכנסת דידי, אני מבקש-שתיירשם לרשות
הדיבור. לא ייתכן דבר כזה, שתמלא את הפרוטוקול
בקריאות-ביניים ותפריע לנואמים, יש גבול גם לקריאות-
ביניים. לא צריך שיהיה פה מצב כזה.

יעקב נחושתן (גח"ל):

עד עכשיו היו חמש מלחמות ודאיות, בדרך שלכם.

שר-הבריאות י. שם-טוב:

בדרך שלכם יהיו חמישים מלחמות, ולא נצא מזה.

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה—מפ"ם):

חבר-הכנסת בגין חוזר והעלה את עניין השתתפות
האירגונים של המחבלים בוועידה, למרות הדברים הב-
דורים והחד-משמעתיים שאמרה בעניין זה ראש הממ-
שלה, ואני חוזר עליהם: לא יעלה על הדעת כי נס-
כים לקחת חלק בוועידה שאליה יוזמנו נציגים של
אירגונים אלה, ולא כל שכן שלא ינשא וניתן עם

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה—מפ"ם):

— — או הייתי מקבל אתכם בברכה למוחנה של החותרים לשלום — —

בן-ציון קשת (גח"ל):

מי הם?
חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה—מפ"ם):
— — והייתי רואה בכם בעלי תשובה, ולא הייתי
אומר לכם: זכרו מעשיכם הראשונים.

אסתר רויאל-נאור (גח"ל):

תודה רבה.

בן-ציון קשת (גח"ל):

מי חתר ואצלכם לשלום — מר שם-טוב או מר
דיין? מי חותר לשלום?

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה—מפ"ם):

אבל אם התשובה שלכם היא לא — —

אסתר רויאל-נאור (גח"ל):

לא.

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה—מפ"ם):

— — אם התשובה שלכם היא לא — הרי
הדיבור שמוכנים ללכת לוועידת ז'נבה הוא דיבור ריק,
חסר תוכן, ואינו אלא אחיות עיני הבריות, ומפני שהציבור
רוצה שישראל תשתתף בוועידה, ואתם אינכם מעינים
להציג לפנינו את העמדות האמיתיות שלכם.

מנחם דידי (גח"ל):

עד עכשיו אמרנו רק את האמת, אנחנו ולא אתם.
הסיסמה שלכם "אמת", זו אמת מקיר תועק. זו אמת
חלקית בלבד.

בן-ציון קשת (גח"ל):

חבר-הכנסת צדוק, לפני שאתה מצרף אותנו ברוב
טובך למחנה השלום...

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה—מפ"ם):

לא, אני מצרף אתכם למחנה מאחזי העיניים.

חיים יוסף צדוק (גח"ל):

כזה איש לא יתחרה ואתכם.

אסתר רויאל-נאור (גח"ל):

איזו לשון זו?

היו"ר י. ישעיהו:

אני מסכים שהלשון אינה טובה, אבל את אחר-
אית לזה. אתם אחראים לשפה הזאת. כבר הערתי
היום על השימוש בביטויים כמו "עלילת דם" וכיוצא
באלה.

אסתר רויאל-נאור (גח"ל):

תמחה על זה. זו חובתך. בשביל זה יש לך פטיש.

היו"ר י. ישעיהו:

כן, בשביל זה יש לי פטיש, אבל את אינך נשמעת
לפטיש שלי. מה לעשות? ואני מנסה, דופק, דופק,
אבל את אינך שומעת כלל.

— הדעת הממשלה על החלטתה להשתתף בוועידת זיגבה (דיון) (צדוק, נחושתן, קשת, לנדאו, בדר, ישעיהו, רפאל, רזיאל-נאור, נחושתן) —

יצחק רפאל (מפד"ל):
אדוני היושב-ראש — — —

יוחנן בדר (גח"ל):
תגיד עכשיו "אף שעל".

יצחק רפאל (מפד"ל):
חברי-הכנסת בדר, ההבדל בינך וביני הוא, שאני אומר היום מה שאמרת, או, ואמרת או מה שאגיד היום.

אסתר רזיאל-נאור (גח"ל):
השאלה, מה תאמר מחר?

יעקב נחושתן (גח"ל):
השאלה, איך תצביע מחר?

יצחק רפאל (מפד"ל):
חברי הכנסת, ברכת העם כולו תלויה את היוצאים לטקס הפתיחה של ועידת-השלום בזיגבה. העם הכמה להסדר של יחסים תקינים עם העמים השכנים זה חצי יובל שנים יצפה לראות באירוע זה התחלה טובה לדיונים ולבירורים, שיביאו להפסקת המלחמות ולהשכינת שלום של אמת. אם כי גדול ההיסוס ורב הספק לגבי הכוונות של הצד שכנגד ובלב מחלחלת חרדה עמוקה, אנו נענים ברצון להזמנה לוועידה זו בשל התקווה המהיבבת באופקיה. כדאי לנסות ולהסתכן למען הסיכוי הרחוק, בחינת "וגילו ברעדה".

כל חלקי העם רוצים בשלום. ולכן כולם רוצים בוועידת-שלום. ההבדל הוא בכך שיש המאמינים בהצ"ח לחתה יותר ויש המאמינים בה פחות. נגשה אם ננסה לחלק את עמנו לשני מחנות, מחנה השלום ומחנה המתנגדיו. כולנו רוצים בשלום במידה שווה. אם אמנם יגלו שבנינו את הצורך האמיתי בשלום וירצו בו בכנות — ימצאונו נכונים לקראתו.

מדי להזכיר לחברי הכנסת שבכל זאת איננו נמצאים כאן באסיפת בחירות אעדיף לדבר לעניין שלפנינו. ואגיד שאם כי מפחידות במקצת ודוחות הן ההכרזות הקיצוניות החוזרות ונשגות של מנהיגי מצרים. יותר ארצות ערב, המתלות להליכה לוועידה, לא סטתה ממשלתנו מהודעתה המוקדמת, שאנו באים לוועידה ללא תנאים מוקדמים. כל צד המשתתף בה יוכל להעלות לוח בה כל נושא וכל בעיה כראות עיניו. קיימים רק דברים מוסכמים בענייני נוהלי והחשוב בכלם, שהזמנת כל גורם מוסף להשתתפות בוועידה תחייב הסכמתם של כל המומנים הבאים לשלבה הראשון. דבר זה ימונע בעדנו הפתחויות בלתי-רצויות ויסגור דלתות הוועידה לפני אירגוני החבלה כנציגי האוכלוסיה הערבית בחלקי ארץ-ישראל המשוחררים. הזמנת המשתתפים איננה עניין שבפרוצדורה, שלעתים אפשר לחקל בה האש. זהו עניין מהותי ממדרגה ראשונה. נסיון הערבים לאכופף עלינו השתתפותם של אירגוני החבלה, באמצעותו של מזכיר המדינה של ארצות-הברית, נהדף ונדחה על-ידי ממשלת ישראל. טוב שהבהרנו — ואם נחוצה הבהרה נוספת, הרי יש לעשות זאת בצורה שאינה משתמעת לשתי פנים — כי ישראל תשב להתדיין רק עם נציגי המדינות השכנות, שיש לה עמון גבול משותף. עצם השליחות שנטל על עצמו פרופסור רייסינגר, לנסות להשפיע עלינו בכך, מעוררת תמיהה. הדבר מעיד על כירסום מדאג בהבנה שבינינו

נציגי האירגונים שמטרתם המוצהרת היא הרס מדינת ישראל. ובכך, למרות הדברים הברורים והחד-משמעיים תיים האלה מצא חברי-הכנסת בגין צורך לחזור לנושא. ובכך, אין בהזמנה זכר לאירגוני הפלשתינאים.

יעקב נחושתן (גח"ל):
יש: "הצדדים האחרים". מי הם "הצדדים האחרים" ?

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה-מפ"ם):
מיד נדבר על כך.

חברי-הכנסת בגין יודע שהקבוצות והאירגונים שהזכיר אותם אינם אלא מלים שהופיעו באחת הטיוטות הבלתי-מוסכמות.

בן-ציון קשת (גח"ל):
הרי זה מה שהוא אמר.

חיים לנדאו (גח"ל):
ועל כך העיד לכם מישוהו, ואז פתחתם את הראש ואת העיניים.

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה-מפ"ם):
המומנים הם מדינות ריבוניות. אני כשלעצמי הייתי רואה בעין יפה הכללת נציגי האוכלוסיה הפלשתינית במשלחת ירדן —

יוחנן בדר (גח"ל):
תזמין אותם.

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה-מפ"ם):
— אבל זה עניינה של ירדן. אנחנו מנהלים משא-ומתן עם מדינות ריבוניות. לפי כתב-ההזמנה יהיה דיון בשלב הראשון של הוועידה על שאלת משתתפים אחרים. אבל יש נוהג בין-לאומי מקובל, שאין משתתפים בוועידה כגון זו משתתפים גוספים אלא על דעת כל המשתתפים הראשונים. ויש לנו יסוד איתן לחשוב שגם ארצות-הברית גורסת את הכלל הזה.

אדוני היושב-ראש, ואנחנו הולכים לוועידת זיגבה בעיניים פקוחות, בלי אשליה, אבל מתוך תקווה שאולי נפתח פתח בדרך להסדר. זו תהיה ועידה לא קצרה ולא קלה. ומה שדרוש לנו הוא נכונות לפשרות, אבל גם עמידה איתנה על הדברים החיוניים לנו. ואם יהיה צורך, חברי-הכנסת בגין, נפעיל מולו השפעתנו בארצות-הברית. ממשלת ישראל לא תקבע מהלכיה לפי הכתוב במאמרים של רסטון. דרושים לנו תבונה ואורך רוח ועצבים חזקים. יהיו משברים עם הצד שכנגד, והיו ויכוחים ומאבקים עם ירדנים, ולא הכל יתנהל בדיוק כפי שאנו רוצים. אין להפריז בצפיפות לגבי הוועידה. אבל אין להיתפס לראש נוכח כל מכשול ואכזבה.

במשך הזמן שהוועידה תקיים אסור לנו להרפות אפילו רגע אחד מהגברת עוצמתו של צה"ל בכלים, באימון ובהיערכות; ועלינו להיות מוכנים גם לאפשרות של חידוש הקרבות וגם למשא-ומתן לשלום מתוך עמדה של כוח.

היו"ר י. ישעיהו:
רשות הדיבור לחברי-הכנסת רפאל, ואחריו לחברי-הכנסת חון.

— הודעת הממשלה על החלטתה להשתתף בוועידת ז'נבה (דיון) (רפאל, אליעד, ישיבה) —

הוציאנו מגדרנו. גייסות הכובש, שכל זכות אין לו לחלק זה של ארצנו, תקפנו וביום עברה גוסף גם הוא על צד אויב מצפון ומדרום, בחסדי שמייים ובג' בורת הלוחם הישראלי שיחררנו חלקים גוספים מארצנו ושבונו אליהם לחונן עפרים וליישבם. זהו שלב גוסף מתקדם בתהליכי הגאולה, ולנו אין כל זכות וכל רשות לוותר על חלקי ארצנו מרצון, ליד שולחן דיונים, במשא-ומתן, כשאין בכך כל כורח בטחונו אובייקטיבי, להיפר, בטחון חיינו וישובנו מחייב את הפיכתו של הנחר ירדן לגבול קבע בין שתי המדינות השכנות, ולמרביתם לדאוג לאופיה היהודי של מדינתנו, בשל צי-רוף אוכלוסייה לא-יהודית, נציע בבוא מועד תרופות ופתרונות יעילים ומועילים יותר מאשר ויתור על גחלת אבותינו.

(קריאות: אילו?)

לא רק ירושלים קדושה לנו. קדושות גם חברון, יריחו ובית-אל.

ברם גם לירדן יש לנו מה להציע, לטובתה ולרווח-תה, כדי שתצצה בשלום אתנו. נציע לה רבות, וזאת חלקים מארץ-ישראל, אם תרצה השכנה מצפון ות-בטל את סירובה לבוא לז'נבה, ואחר שתמלא לפחות אחר ההוראות של אמנת ז'נבה לגבי שבוינו, הרי הסיכסוך שלנו אתה הוא מאופי אחר וממהות שונה.

לכן, רבותי, צריכה לדעתנו ממשלת ישראל לש-אף ולחזור למשא-ומתן נפרד עם כל אחת מהמדינות, ובראש וראשונה עם מצרים. הסדר אתה יסולל דרך להסדר גם עם יתר המדינות השכנות.

כנסת נכבדה, בשולי דברי, אולם במלוא משקל החשיבות, אתכבד לחלוק באזני ראש הממשלה על צורת הטיפול בהכנות לוועידה. לא אבין משום מה לא נתאפשר החגע עם מזכיר המדינה בביקורו כאן לשום איש בעל דעה שונה על המיוצגת על-ידי המפ-לגה הגדולה בממשלה. עוד מזכור כולנו שראש ממשלה גדול מסויים, של מדינה גדולה מסויימת, הזמין לוועי-דת-השלוים שלו את ראש האופוזיציה שלו. כלום לא נלמד מהמתוקנים שבהם? ואתם אף את שותפיכם לאחירות ולשולחן הממשלה זונחים ושוכחים.

שמענו על צוותי חשיפה וצוותי בידור, שהורכבו על-ידי משדרי הממשלה להכנת חומר הדיונים וההצ-עות, ובהם מומחים למשפט ולהיסטוריה, ליחסים בין-לאומיים ובין-דתיים, ועך היום לא שמעתי אף לא על איש דתי אחד מבעלי מקצועות אלה, מאנשי האמונה ובעלי ההשקפה היהודית המקורית, שנתבקש להצט-רף לאחד מצוותות אלה ולחרום בו חלקו. האומנם למחנה אחד בלבד המונפולין על כל בעלי היכולת, או אולי יש לבקש כוחות ומוחות טובים ומעולים בכל מקום שבו הם נמצאים?

אין לי ספק שנוציגה של מדינת ישראל לוועידת-השלוים יכלכל דבריו בטוב טעם ותבונה. השליח האומה יופיע בקומה זקופה, ללא מורך ורפיון, והאמונה בצדק-תנו תעלה מכל דברי טיעונו. יתייצב לפני העולם היהודי החדש, הגאה והלוחם, נושא מורשת אבותינו. איני מעלה כלל על הדעת שנוציגה של מדינתנו יופיע לראשונה בוועידת-שלוים ושהאלית-ערבית ביום שבת קדשנו, יום המנוחה שלנו. לעולם לא ניתן הסכמתנו לכך. סירוב מצדנו לבוא לוועידה ולהשתתף בשבת והצעה להוציא את השבת מימי הדיונים של הוועידה

לבין ארצות-הברית לפחות לגבי הכנת הוועידה וצור-תה, בנוסף על הוויתור שכבר נסחט מאתנו בעניין מע-מדו של מזכיר האו"ם בוועידה זו, הקורע אשכ להס-תכבויות ואי-הבנות.

אולי לא מיצינו במידה מספקת את ההידברות והבירור המוקדם בינינו לבין ארצות-הברית, שיהא ברור לנו עד היכן אנו צועדים יחד אתה תוך הבנה הדדית. כניסתנו לוועידה ללא ידיעה מספקת של עומק הת-מיכה מצד ארצות-הברית בנו ובשאיפותינו עלולה להע-מיד אותנו בפני בעיות קשות בהמשך הוועידה, אם אמנם תימשך. אני נכון להניח שממשלת ישראל מי-צה תה כפי יכלתה את הבירור עם הממשל של הנשיא ניקסון, אולם הדי ביקורו האחרון של מזכיר המדינה באזורנו מעלים תששות, כי רחוקים אהנו משידור על גל משותף, או לפחות גלים קרובים זה לזה. גם עם רחשי התורה וההוקרה שלנו לנשיא ניקסון ולממ-שלו על כל מה שעשו ועושים בשבילנו, נדמה לי שבנושא גודלי וקובע כוועידת-השלוים מותר היה ואפשר היה לגייס ולהפעיל השפעות להבנת-יתר של בעיות קיומנו היסודיות.

שליחה של ממשלת ישראל יבוא לטקס הפתיחה לבירור התחלתי פורמלי, להמשך הבירורים הענייניים יישלחו נציגים מוסכמים, מצויידים בהוראות ברורות ומפורשות של הממשלה החדשה, אשר תקבל אמון העם בבחירות הקרובות.

כבר כיום ברור שישאל הולכת לוועידת-שלוים ולא, חלילה, לוועידת-נסיגה. הממשלה הקיימת הסכימה ללכת לוועידה על בסיס ההחלטה 242 של מועצת הבטחון. לפי פירושו והבנתנו חלה החלטה זו, המחייבת פשרה טריטוריאלית, על מצרים ואין לה לקוף לגבי חלקי ארץ-ישראל ההיסטורית, נחלת אבותינו.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

למה? תסביר פשוט למה.

(קריאות באולם)

הו"ר י. ישיבה:

חבר-הכנסת אליעד, שאלת? עכשיו תירגע, תק-שיב להשובה.

יצחק רפאל (מפד"ל):

תיכף תשמע למה.

הסיכסוך בינינו ובין מצרים ניתן לפתרון על-ידי נסיגת כוחותינו מחלקי סיני מוסכמים, כי מעולם לא נתנו לבנו לכבושים ולא נשאנו עינינו לנחלת זרים, כל מה שאנו מבקשים ששלוים-אמת בינינו לבין מצרים יבטיח שחלקי סיני המפונים לא ייהפכו שוב בסיס להתקפה מחודשת נגדנו, שיישאר לנו מרחב אתראה סביר ויישמר חופש השיט הישראלי בתעלת סואץ ובמצרים. אם בוועידה שנתכנע בכנות רצונה של מצ-רים בשלוים — ולדעתנו יש נימוקים רבים על מה ולמה היא אמנם תרצה בשלוים — יש, לדעתנו, מקום ודרך להגיע אותה ולהבנה ולחשל את הסיכסוך הבטחוני שבינינו.

אולם, חברי הכנסת, שונה לחלוטין הסיכסוך בינינו ובין הממלכה ההאשמית שמעבר לירדן, ישראל לא יצאה למלחמה כדי לשחרר את חלקי ארץ-ישראל הגזולים. אפילו געוועינו לירושלים ההיסטורית לא

— הודעת הממשלה על החלטתה להשתתף בוועידת זינבה (דיון) (רפאל, מיקוניס, ביבי, חזן) —

הודי—ערבי הטראגי היא תירשם כנקודת-מיפנה רבת-משמעות. בפעם הראשונה לאחר ועידת רודוס הגנו נגשים שוב עם מדינאי ערב, לא בשדה הקרב, כי אם על-יד שולחן הדיונים. בפעם הראשונה לאחר עש-ים וחמש שנות איבה, ואשר הולידה חמש מלחמות ושרשרת ארוכה של מעשי טרור, מדובר על ועידת-שלו.

אינני שוגה בשום אשליות, אך איני מוכן גם לוותר על שום תקווה, תקוות שלום, ותחי היא הקלושה ביותר. העם צריך לדעת לקראת מה אנחנו הולכים. תהיה זו ועידה קשה מאוד. עלינו להיות מוכנים למש-ברים אשר יאימו על עצם המשכה, לעלויות וירידות בדיוניה — דיונים המתנהלים כל הזמן בצלה של סכנת המלחמה העלולה להתחדש כל יום. העם צריך להיות מוכן לכך, שלדיוניה יתלווה מתח הולך וגובר בחזיונות ותקריות לרוב, תקריות אשר כפסע ביניהן לבין הת-פרצותה המחודשת של המלחמה. ויהיה עלינו לנהל את המשא-ומתן כאילו השלום הוא בהישג. ידנו ולה-יות מוכנים למלחמה כאילו היא עלולה לפרוץ בכל רגע.

יהיה זה מאבק מדיני שיש עמו סיכויים רבים, אך לא פחות מכך גם סיכויים חמורים. יהיו אלה ימי מבחן קשים לעצבינו ולתבונתנו המדינית. דבקותנו במ-טרה, שהיא שלום תוך הבטחת גבולות בטחון בני-הגנה לישראל, תהיה חייבת להיות מלווה בגבורתנו לגמישות מירבית למען השגתה של מטרה זו, גמישות אשר גבולה הוא בטחונה של ישראל. אנו עולים כאן על דרך זרועת מוקשים לרוב, אך רק מי שיש לו האומץ לנסות ולפרק את המוקשים הללו יש לו הסיכוי להגיע אל השלום. יהיה זה מאבק קשה וממושך. העם יוכל לחיות עם האמת הזאת ולעמוד לימין הממשלה במאבקה זה רק בתנאי אחד: עליו להיות בטוח שאלה אשר ינהלו את המשא-ומתן הזה יהיו מוכנים לפשרות מרחיקות לכת כדי להגיע לשלום, אך לא יתפתו לשום הסכם הפוגע בבטחונה של ישראל ולא ייכנעו לשום לחץ אשר ינסה להביאם לידי הסכם זה — לא ללח-צם של אויבים ולא לשידוליהם של ידידים. עד היום הוכיחה הממשלה הזאת את יכולתה לעמוד במערכה זו, ובהצלחה, ואני בטוח שהיא תעשה זאת גם לאחר הבחירות.

רק אנשים תמימים מתעלמים מהקשר ההדוק שבין משא-ומתן כזה לבין המלחמה עצמה. אלה הם שני צדדים של אותו החליץ: במלחמה נשפך דם; המשא-ומתן הזה יקבע אם הדם הזה ימשיך להישפך. אביו של כל משא-ומתן כזה הוא היוש מהכרעה צב-אית סופית. אנו מעולם לא התפתינו להאמין שגובל לכפות על שליטו ערב את השלום בכוח הנשק. הם האמינו בכך כלפינו. יכול להיות שמלחמה זו, יותר מכל מלחמה אחרת, הוכיחה גם להם שדרך זו — של נצחון צבאי על ישראל — סגורה בפניהם. מה שנשאר הרי זה או שרשרת בלתי-פוסקת של מלחמות שאין עמן כל סיכוי של הכרעה, או חתימה לשלום בדרך של משא-ומתן. עלינו לעשות את כל אשר ביכולתנו כדי להוכיח לעולם הערבי שאכן רק דרך זו מובילה אל השלום.

ואל נתיאש מראשיתה של הוועידה. ודאי הוא שניציגי מצרים וירדן לא יתבעו מאתנו פחות מאשר נסיגה מכל השטחים לרבות חלוקתה המחודשת של

יתקבלו ללא ספק בהכנה על-ידי כל אנשי התרבות. קשה לי להעלות על הדעת, שאם היינו נעלים משאלה זו בעניין השבת בעוד מועד, היתה מתקדמת התנגדות בעניין זה. דווקא משום שהוועידה בשלב זה תימשך רק יומיים היא הנותנת, שקל ואפשר להסתדר בלי יממת השבת. שום דבר לא יסבול ולא ייזוק. הצרה היא שבין המטפלים בדבר מצדנו אין איש שמחשבת השבת מעסיקה אותו ולכחחילה. אם כן, עלינו לע-מוד על כך בדיעבד.

ולסיום: אגיד לכם, חברי הכנסת: היום יום א' בחנוכה, ובשבת חנוכה הקרובה תהיה-נא שגונה בפי נציגינו צוואתו של מתתיהו החשמונאי —

שמואל מיקוניס (מק"י):

מה היה גודל המדינה בימי המכבים? הסבר את זה.

יצחק רפאל (מפד"ל):

חברי הכנסת מיקוניס, אסביר לך בכנסת הבאה. — — "ועתה בנים קנאו לתורה ותנו נפשותיכם על ברית אבותיכם. זכרו מעשי אבות אשר עשו בדורו-תיהם ונחלתם כבוד גדול ושם עולם".

היו"ד מ. ביבי:

רשות הייבור לחברי הכנסת חזן, ואחריו לחברי הכנסת פרוש.

יעקב חזן (המערך, עבודה-מפ"ם):

כבוד היושב-ראש, כנסת וכבודה, העם שלנו חי היום את חייו תוך מתיחות רבה. הוא חי עד היום את הימים הקשים והמרים של המלחמה. הוא חי עד היום את שמחת פדיון השבויים ואת אסון שבוינו בסוריה. הוא חי עד היום את סכנת המלחמה העומדת ויכולה, חלילה, להתחדש כל רגע. ואני חושב שמתפ-קידה של הכנסת, בוויכוחיה, להתווכח כך, שזה יוסיף לעמנו קצת יותר בטחון, קצת יותר שקט פנימי וא-מונה בבית הזה. לכבודה של הכנסת הוא ומחובתה לא לערוך אותה ויכוח שהיינו עדים לו לפני כשעה כאן, ויכוח שאינו מביא, לפי דעתי, וכבוד לכנסת ואינו מקיים את שליחותה בעם.

מבחינה זו אני בעד חזית לאומית של האופוזיציה והקואליציה. אני שולל לחלוטין את הקמתה של ממ-שלת ליכוד לאומי, כי זו תהיה ממשלת שיתוק ולא ממשלת פעולה. אבל לכל הפחות נהיה-נא מאוחדים ברצון לסייע ולעודד לעמנו לחיות את החיים, את הימים הקשים והגורליים הללו תוך דריכות, אבל גם תוך יותר שקט פנימי, ובה, כך אני מאמין, אנחנו מעוניינים כולנו על אף כל הבדלי הדעות.

בעוד יום תיפתח הוועידה בזינבה. עד לפני כמה ימים לא היה ברור אם נגיע לפתיחה זו. הדרך המו-בילה אליה היתה רצופה מוקשים. עברנו אותם בש-לום, והפתיחה של הוועידה והמשכה בינאר כמעט ודאיים. אני מדגיש — כמעט ודאיים, כי עדיין אינני יודע מה זוממות סוריה והמדינות הערביות "המהפכ-ניות": לוב, אלג'יריה ועיראק. רעם התותחים יכול שוב לרצוח את סיכויי השלום, ועלינו להיות מוכנים לכל.

איש אינו יודע מה תהינה תוצאותיה של הוועי-דה הזאת, אך דבר אחד ברור: בתולדות המאבק הי-

ירושלים. והיא הוא שהם יציגו כך את בעיית החזרת זכויותיהם הלאומיות של הפלשתינאים - שהדבר הזה יהיה זהה עם חיסולה של מדינת ישראל, אך עצם בואם לוועידה כזאת, כאשר הם יודעים מה הן עמדותינו תינו הבסיסיות בבניות אלה, מוכיח שתהיה זאת רק ההתחלה. אחר כך יבוא המשא-ומתן. ועלינו לנהל כן שמצדנו ייעשה הכל ושנתרום את כל אשר אפשר למען הצלחתו. והאפשרי מצדנו מסתיים במקום שם מתחילה הסכנה לבטחונה של ישראל או האיום של חלוקתה המחודשת של ירושלים.

ואל נזלזל בשינוי אשר חל בדרכי הביטוי של הצד שכנגד. שר החוץ המצרי מדבר על משא-ומתן על שלום, גרומיקו הבא לזינבה מדויע שהוא בא לוועידת-שלום, דואי, אין הוא שוכח לומר שתנאי שלום היא נסיגתנו מכל השטחים לגבולות 1967. אך גם הוא יודע היטב מהי עמדתה של ישראל, אני בטוח שהוא יודע שאין לו תקווה להקים חזית משותפת עם ארצות-הברית כדי לכפות עלינו שלום כזה. המאבק יהיה קשה ורב-סכנות אך גם רב-תקות, והרבה תלוי גם בנו.

מי שאינו מוכן לפשרות ואין לו מה ללכת לזינבה, ואני מבין את חברי-הכנסת בגין, הוא רוצה בשלום לא פחות מאתנו. אני בטוח בכך. אך הדרך לשלום הסומה לפנינו, בהגיעו לגשר זה הוא נעצר ואינו מנע לעברו, כי הוא יודע שלא נכונות לפשרות יתמוטט הגשר הזה עם הצעד הראשון שהוא יעשה עליו. וכך לא רק לגבי המשא-ומתן על השלום, כל הסכם - גם הסכם של הפסקת-אש - ראשית כל מבהיל אותו. הוא רואה כאן תמיד ראשיתן של סכנות - וסכנות קיימות כאן תמיד - ורק אחר כך, בדיעבד, כאשר אחרים מעיזים ועושים זאת, הוא משלים עמם והולך אחריהם.

וכך היה לגבי ההסכם של שיש הנקודות, אילו היינו מקבלים: אז את עמדתנו, לא היינו מגיעים להסכם זה. לעולם. לא היינו מגיעים לכל ההישגים שהביא לנו הסכם זה. הנה אלה הם דבריו בוויכוח אשר התנהל על ההסכם הזה בכנסת ב-13 בנובמבר 1973: "מדוע אמרתי שבקלות-דעת קיבלתם את ההסכם הזה? אד-רבה, מדוע עשיתם פסטיבל כזה? עשיתם הסכם מסו-יים, לכל הדעות, מה מקבלת מצרים בהסכם זה? החייאתה של הארמיה השלישית, המכותרת, הנצורה, שגידונה לכניעה, מה אנחנו קיבלנו? הבטחה לשיחרור שבוינו במצרים, לא כל שבוינו, ואנחנו יודעים שהי-הבעיה הנוראה ביותר היא דווקא לגבי השבויים שלנו בסוריה, עד כאן ולא אוסף. והלכתה מצד מצרים של הקלה במצור ששמו על אילת בבאב-אל-מנדב, הקלה. איך אמרו המצרים? לא הכריזו על מצור, לא צריך להכריז על ביטול, עומדת משחתת מצרים, שתי משחתות מצריות נוספות לא נותנות לעבור לשיירות אניות לאילת. לא הכריזו על בלוקדה? הקלה, אז אתם חשבתם שצריך לחתום על ההסכם הזה. מה השם-ההוא... ואתם ידעתם שהמצרים מפרשים את ההסכם הזה פירוש שלהם, הם לא ויתרו עליו, וחתמתם עליו, ועכשיו אומרים: מבוי סתום, והלוואי שישוחררו שבויי-נו, היום עדיין לא באו. הלוואי... קלות-דעת".

ובכן אילו היינו אז מקבלים את דעתו של חברי-הכנסת בגין, לא היינו מגיעים להסכם עם מצרים, שבוינו ממצרים לא היו חוזרים אלינו, מצרי באב-

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):
לפי הנסיין.

יעקב חזן (המערך, עבודה-מפ"ם):

ההכרעה היתה קשה מאוד. היתה זו הכרעה מצפונית מאוד, הכרעה מצפונית מצדו של חברי-הכנסת בגין והכרעה מצפונית מצדנו. מה שאני דורש מחברי-הכנסת בגין הוא רק שיודה כעת בכך ששגה ואנחנו צדקנו. זה הכל.

וכמו יחסו להפסקת-האש בין יחסו לוועידת זינבה, לא הרבה יותר גרוע מזה. לא נחה דעתו עד אשר השווה אותה לוועידת מינכן, כל תיאורו להליכתו לוועידה זו הוא תיאורה של עקידה ממש כשישראל היא השה המובל לטבח. הנה דבריו מאותו נאום: "מישהו מחליט שבבילנו על הוועידה, על המשתתפים בה, וא-פילו על תאריכה. הוועידה הזאת מכוונה 'ועידת-שלום', גם ועידת מינכן נקראה 'ועידת שלום', והיה עם שקיבל את נוויל צ'מברלין בפרחים ובתשואות כשהוא חזר מגודסברג. מישהו החליט שבבילנו לזמן לזינבה בעשרת ימי דצמבר הראשונים ועידה הקרויה שבבילנו 'ועידת שלום'". המסקנה מהדברים הללו היא פשוטה: לא צריך ללכת לוועידת מינכן, לא צריך ללכת לוועידת עקידה - צריך להתקומם, צריך לומר לאו.

רבותי, שמעתי היום את חברי-הכנסת בגין, נראה לי שטוב יהיה אם חברי הכנסת כולם יגיעו סוף סוף למסקנה שכולנו דוברי אמת. דואי, האמת של כולם היא סובייקטיבית, והאמת של חברי-הכנסת בגין היא סובייקטיבית מאוד. הוא תיאר כאן איך אנחנו הולכים לוועידת זינבה. אני חושב שהוא האמין בתיאור הזה, אבל הצרה היא שתיארו זה איננו מתאים למציאות. זאת היא מציאות מדומה שהוא יצר אותה בדמיונו. הוא תיאר איך "מובילים" אותנו לוועידה זו, הוא תיאר את חסות האומות המאוחדות בוועידה, אם כי אני מוכ-ח לומר שהתפקיד שהוקצה למזכיר האומות המאוחדות - אני כמזכיר האומות המאוחדות לא הייתה רואה בכך כבוד גדול. הוא יהיה הפותח של הוועידה, הוא ינהל את הישיבות הראשונות של הוועידה, יפה מאוד; אבל אחר כך יישארו שתי המעצמות שהן השושבינות. זאת האמת. חברי-הכנסת בגין מאמין באמת שלו. הצרה היא שהיא רק פרי דמיונו.

אני רוצה לומר לחברי-הכנסת בגין, אני ומשתומם שלא השתמש בנאומי גם בסכנה המאיימת עלינו מצד-דה של ברית-המועצות. אני, למשל, לא כל כך מאושר שאחת השושבינות תהיה ברית-המועצות, אבל מכל הצרות ומכל הרעות, מכל האפשרויות להבטיח שבכל זאת תהיה ועידה - זאת האפשרות הטובה ביותר. אני מרחיק לכת, אני מניח שיכול להיות שבזינבה תיפתח האפשרות של יחסים דיפלומטיים עם ברית-המועצות.

והמוסכין ביותר, להגיע להחלטות. זהו החטא הגדול שלכם, רבותי חברי הליכוד.

אינני בא בטענות אליכם על עמדתכם, אבל אני חושב שהמצב הוא עד כדי כך חמור, שאפשר להשתמש בלי כל פאתוס במושג "גורלי". וכאשר הולכים אל העם בתקופה כזאת, צריך לכל אחד מאתנו להיות האומץ והכנות האינטלקטואלית לומר לעם את כל האמת שלו, ואני טוען שאתם לא מעינים כעת לומר לעם את האמת שלכם, האמת שאתם כל ימי חייכם דוגלים בה. האמת של "אף שעל" - מדוע אתם מתביישים כעת במושג הזה? שמעתי קריאת-ביניים של חברי-הכנסת שובל, שלא מדובר על "אף שעל". אכן כרגע לא מדובר על "אף שעל", כי זה לא מקובל בעם. הכל יש כאן, חוץ מאומץ רוחני וכנות אינטלקטואלית. הנה מושג אחד, הרבה יותר חמור. אתם חדלתם לדבר על "ארץ-ישראל השלמה". ומדוע זה חמור? גם אצלי זה מושג בעל תוכן ומתח נפשי גדול - ארץ-ישראל שלמה. אני רק יודע שאם אנו רוצים בשלום זה לא ניתן לנו, לעולם לא אעמיד פנים של אדם שקל לו לוותר. אני יודע שקשה לנו לוותר, אבל אני גם יודע שגם להם, לערבים, קשה לוותר. ומכאן שאין מוצא אחר זולת חלוקה. אתם חדלתם לדבר על כך, הנמכתם את קולכם. אני בא בטענה אחת אליכם: העם היה לידע מה רוצים ומשגו מה מבטיחים לו, תופיעו במלוא שיעור קומתכם והעם ישפוט.

מנחם בגין (גח"ל):

איזו תכנית תביא לשלום, תכנית-אלון או תכנית שלך?

יעקב חזן (המערך, עבודה-מפ"ם):
ראשית כל תופיעו בכל שיעור קומתכם.

מנחם בגין (גח"ל):
איזו תכנית? - אין תשובה.

יעקב חזן (המערך, עבודה-מפ"ם):
ראשית כל אני דורש ממך - אני מכיר אותך כאדם אימץ מאוד - שתמשיך להופיע במלוא שיעור קומתך.

וכעת לשאלה ששאלת, אענה לך בכל הבהירות, בשבילי כל האנשים וכל הזרמים אשר יודעים כי שלום יושג רק על-ידי פשרה שייכים למחנה אחד, מחנה של הרוצים והמסוגלים להילחם על השלום.

מנחם בגין (גח"ל):
ומה עם תכנית אלון?

יעקב חזן (המערך, עבודה-מפ"ם):
הוא במחנה אחד אתי ועם ידידי חברי-הכנסת יערי, אני יכול לא לקבל את התכנית לגופה. יהיה על כך ויכוח. אני יודע שיהיו ויכוחים רבים בינינו לבין העולם הערבי. יהיו גם דיונים רציניים בתוכנו. האם מישוה מתאר לעצמו אחרת את המשא-והמתן? אבל אלון עם תכניתו שייך למחנה הגדול שלנו.

דעתי היא שעלינו, אנשי המחנה הזה, להתייצב כולנו - אלה שיוודעים שלא יהיה שלום בלי פשרה - מאחורי הממשלה ולעזור לה במאבקה. מתוך נאמנות לעמדתנו. יבואו רגעים שבהם נצטרך לבוא ולומר: הגענו לנקודה מתי, צריך לנסות הלאה, דבר חדש,

ברית-המועצות ביזבה תימצא במצב של נחיתות לגבי ארצות-הברית. ארצות-הברית תוכל לנהל משא-ומתן עם הערבים ואתנו, לתווך בין שנינו. ברית-המועצות תנהל משא-ומתן רק עם הערבים. כלפינו לא יהיה לה שום תפקיד. אני מכיר את המדיניות הסובייטית, היא מדיניות מאוד פרגמטית ומאוד מעשית, וכמו שהם הפסיקו את הקשרים אתנו, אני יכול לתאר לעצמי הי-טב שכדי להבטיח לעצמם יתר השפעה על מהלך הוועידה הם יחפשו איזו שהיא דרך של ראשית חידוש הקשרים. ואני ומעריך מאוד את הדבר הזה.

חבר-הכנסת בגין תיאר כאן את עצם המשא-ומתן, והבליט את העובדה שיכירחו ואתנו לקבל לתוך הוועידה גם את הפלשתינאים. כיאשר הוא אומר פלש-תינאי אין הוא מתכוון לפלשתינאים במשלחת של ירדן - הוא מתכוון לפלשתינאים בראשותו של עראפאת. אני קובע שחברי-הכנסת בגין יודע כמוני, שהדרך לוועידה דת ז'נבה תסומה בפני קבוצה זו. הוא יודע זאת. אני מצטער שהוא כאן פשוט מרד באמת. הוא יודע שהם לא יגיעו לוועידה כל עוד לא תהיה הסכמה מצדנו. והאם הוא מתאר לעצמו שמצדנו תהיה הסכמה? הוא יודע שהוא לא יגיע לוועידה ללא הסכמה של חוסיין. האם הוא מתאר לעצמו שחוסיין יזמין לוועידה את עראפאת? למה לזרות בלה בעם? למה לתאר את הוועידה, שממילא תהיה ועידה קשה ורצינית מאוד, עם הרבה מאוד סיכונים, למה להציגה כוועידת-כניעה? כך מצדנו זהו צעד נועז, ועידה מדינית היא לא פחות מסוכנת מאשר מלחמה, אבל בכל זאת לא נשפך בה דם. זה רק משא-ומתן, לא נרכוש שם את ראשנו בפני שום תכתיבים. בכל זאת בנו תלוי הדבר ואם נחליט ברגע מסויים: איננו משתתפים בה עוד, כי איננו מוכ-נים לקבל שום תכתיב.

מי שאיננו מוכן לסיכון הזה מקבל על עצמו בהכ-רת, בלי לרצות, את הסיכון השני, את הסיכון של מלחמות בלתי-פוסקות. אני מאשים אתכם רק בדבר זה: לא בכך שאינכם רוצים בשלום, חס וחלילה; אתם רוצים בשלום כמוני. אני מאשים אתכם בזה שה-מדיניות שלכם מוכרחה להביא לשרשרת בלתי-פוסקת של מלחמות. על כך אתם עונים: אתם שלטתם עשרים וחמש שנה, ולא היו מלחמות; הן מלחמות; על אף כל המאמצים להגיע לשלום היו מלחמות. יכול להיות שגם בעתיד, על אף כל המאמצים שלנו להגיע לשלום, ותהינה מלחמות. אבל דבר אחד דרוש לנו ממש כאוויר לנשימה: העם בישראל צריך לדעת, שכל מלחמה שהוא יצטרך, חלילה, לנהל אותה - היא מלחמה של "אין ברירה", היא מלחמה שבאה לאחר שעשינו את הכל כדי להגיע לשלום.

מקור כוחנו לעמוד ולהילחם, חוץ מאהבת ישראל וחוף מהבטחון בצדקת מלחמתנו, הוא התחושה של כל לוחם, שזוהי מלחמה של "אין ברירה" על עצם קיומו. תחושה זו של "אין ברירה" נוצרת אצלנו כאשר כל אחד מאתנו יודע, שהממשלה העומדת בראש המדינה הזאת עשתה את הכל למען השלום, אתם על-ידי המדיניות שלכם, גוזלים מהעם את התחושה הזאת. אתם משאירים אותו נבוך ולא בטוח בצדקת דרכנו. הוא מוכרח לחשוב: אולי בכל זאת אפשר היה להגיע לשלום, אולי בכל זאת אפשר היה לנסות ולנצל את האפשרויות של הידידות, אולי בכל זאת לא הכרחי היה לוותר על שום נסיון, ויהא הדל ביותר

— הודעת הממשלה על החלטתה להשתתף בוועידת ז'נבה (דיון) (חוק, בגין, ביבי, פרוש) —

כיגון מדינת ישראל, כאשר צבאות ערב יצאו לחלום בלג, הכרוזו וקראנו לערבים לשלום, ופגנו אליהם במשך כל השנים: הבה נשב ליד שולחן אחד ונראה דרך לשלום בינינו, וגם אחרי מלחמת ששת הימים, אחרי שיצאנו בנצחוננו הגדול והערבים גוצחו בכל החזיתות, המשכנו באותו כיוון וקו של קריאה לשלום, ותמיד חזרנו ואמרנו: נשב ליד השולחן ונראה דרך להגיע לשלום. אנו רק עמדנו על כך שנשב ליד השולחן ללא תנאים מוקדמים, וברור היה וברור הוא עד היום, שבאשר ער מוכנים לשבת ולהידבר יש נכונות לשאת ולתת.

קשה לי להבין למה ולשם מה, גאפילו בלהט הווי-כוח בבחירות, יש לשים בפי האופוזיציה מה שלא אמרה, והיא סיסמת "אף שעל". מה זה מועיל? נכון, גם כאשר לא אומרים "אף שעל" נחלקות הדעות על מה אפשר לוותר. אבל ברור שכל חלקי הבית מוכנים לגסיון לשאת ולתת עם הערבים, כך שאין כל ספק שיש ויש לחייב ולקדם בברכה את היענותנו להשתתף בוועידת ז'נבה. ואם יש גם צל של תקווה שזה יביא לשלום, יש לנסות. ואם זה יקרב את השלום, בוודאי יש לנסות. גם אם זה יוריד את המתח המלחמתי, יש לנסות. ואם זה מביא להמשך הפסקת האש, יש לנסות. אם על-ידי ועידת ז'נבה אנהו מונעים שפי-כת דמים יום אחד, זה כדאי ויש לנסות.

ויחד עם זאת יש לקבוע, שכולנו מאוחדים בדעה כי עלינו לשמור על קיומנו. אף אחד מאתנו אינו חשוד בכך שהיה מוכן לסכן את קיומנו. כולנו מלוכדיים ומאוחדים לשמור על קיומנו, וברגע שנחוש בסכנה לקיומנו, כולנו, נתנגד במלוא-הלהט, במלוא-התקיפות.

ברור כי יש הבדלי הערכות, אילו ויתורים עלולים לסכן את קיומנו. כאן יש הבדלי גישות והערכות. אם כי אנו יוצאים לז'נבה לוועידת משא-ומתן, בכל זאת עדיין מוקדם להציג אחד לשני שאלה: על מה אתה מוכן לוותר? ואין אני מתעלם מכך שהיה עלינו להכריע על מה לוותר ועל מה לא לוותר, ואז נגיד דברינו. לפי המידע שלפנינו, וייתכן שאני משולל מידע, הרי גם היום, ערב פתיחת ועידת ז'נבה, עדיין מוקדם לפתוח את הוויכוח בינינו על מה אנו מוכנים לוותר. משום כך, למה לנו להיות פזיזים, להתחיל בוויכוחים, במאבקים, בהתמקחות בינינו לבין עצמנו, ולתת לפני-מים פתחון-פה לערבים, לשונאנו, לנצל הכרזות על ויתורים, אשר יש צורך לשמור עליהם למהלך המשא-והמתן עם הערבים? אנו חיים כבבית-זכוכית, ולמה ידעו הערבים מהאש, לפני שמסביבם לוועידת ז'נבה, על דעותיהם של אלה שבין מוכנים לוותר ועל מה מוכנים לוותר? אני חושב שוויכוחים אלה בינינו גורמים לנו נזק גדול, גדול עד מאוד. למה לנו זאת?

הלואי שאתבדה, אולם אין הרגשה כי ועידה זו היא היא שאנו מייחלים לה כל הזמן — ועידה שתביא את השלום. אין אני מבקר את המושל על הממשלה בויתוריה על ההנאכים להשתתפותה שהציגה בשלבים מסויימים, ובהמשך הזמן ויתרה עליהם, והיא מביאה כעת לכנסת הצעה שנוחלת על השתתפותנו בוועידת ז'נבה כמות שהיא. דעתנו, דעת סיעתנו, כי יש לנסות ולמצות כל האפשרויות להידברות ולשים קץ לתשפחת הדמים. יש לנסות זאת, אולי אולי והלואי שוועידת ז'נבה תביא לכך שנזכה כבר לשלום. לכן לא אצטרף לאלה שמבקרים את הממשלה על מהלכיה עד להליכה

אולי זה יועיל. אבל כולנו מחנה אחד, ואתם עומדים מן מחנה מלוכד של אנשים היודעים שאפשר להגיע לשלום רק בדרך של פשרה, והם מוכנים לנסות להגיע לשלום כזה, בתנאי אחד שהם נאמנים לו. הם לא יוותרו על שום דבר אשר פוגע בבטחון ישראל.

מנחם בגין (גח"ל):

ותכנית אלון איננה פשרה?

יעקב חון (המערך, עבודה-מפ"ם):

בהחלט, אני רואה אותו שייך למחנה שהוא שותף לו יחד אתי. יש בינינו חילוקי-דעות. הוא חולק על תכניתנו ואני חולק על תכניתו. גם המחנה שלכם הוא מגוון מאוד. מה שמפליא אותי, הרי זה שאתם, אנשי "חירות", גותנים בזמן האחרון לנגן את הכינור הראשון לא לעצמכם אלא לאלה ש"קצת" מטשטשים את עמדתכם, וזה לא לכבודכם.

הי"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת פרוש, ואחריו לחבר-הכנסת האוהר.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

אדוני הוושב-האש, כנסת נכבדה, בהאשית דברי אני מוצא לי לחובה לפנות מעל במת הכנסת לממ-שלת ישראל ולראש הממשלה לעמוד על כך שלא תתקיימה ישיבות של ועידת ז'נבה וועדותיה בשבת. שמענו מפי האש הממשלה על המאמצים שנועשו לא לקיים את הוועידה בשבת, וכי לא ניתן להסדיר זאת. קשה לנו להבין זאת; קשה לנו להסכים לכך. שום איש לא היה מחשיד אותנו בהשחיה או בכוונה אחרת אם היינו מכבדים את עצמנו, את הנפש הרוחני הגדול של עמנו, והוא שבת קדשנו. למה נבגעה הממשלה וויתרה על כך? במה זה היה פוגע ונגוע באינטרסים של הוועידה? אמנם ראש הממשלה הודיעה שיימנעו מלחלל את השבת. אבל עצם קיומה של ועידה זו בשבת בהשתתפות ישראל היא פגיעה בכבודנו, בקדושת שבת קדשנו. אנו פונים לראש הממשלה להורות לשר החוץ להמשיך לפעול כדי לא לקיים את הוועידה בשבת. אבל אם הוא לא יצליח, אנו פונים לראש הממשלה להורות לשר החוץ להורות לשר החוץ ולחברי הממשלה לא להשתתף בישיבות שתתקיימנה בשבת מכניסתה ועד צאתה.

מה גדול היה קידוש השם, אמונתם של מאמינים בשם, כי בשמירת קדושת השבת אנו שומרים על בטחוננו, נתעמק ונבין הגדרות חכמינו: לא חרבה ירושלים אלא מפני שהיילו בה את השבת; אלמלי שמרו בני ישראל שתי שבתות מיד היו נגאלין; ברא דשבת טמונה זממת עמנו.

השתתפותה הרשמית של ישראל בוועידה בשבת תהיה פגיעה בקדושת השבת ליעני כל ישראל וליעני כל האומות, חילול שם שמיים. תנאי זה לא לקיים את הוועידה וועדותיה בשבת יהיה קידוש שם שמיים. אבל לפחות, לפחות לא להשתתף בשבת. אך למותר להוסיף, אבל בכל זאת אסוף זאת לאלה שהם לא חדורי תודעה כמנו, כי נלמד לקח מממשלת שווייץ אשר דרשה לא לקיים את הוועידה בחג המולד, אלף אלפי הבדלות.

ועתה לעניין הוועידה בז'נבה. מאז ההכרזה על

— הודעת הממשלה על החלטתה להשתתף בוועידת ז'נבה (דיון) (פרוש, ביבי, האוזנר) —

את הנס לקדוש-ברוך-הוא. נס כשלעצמו אינו כלום, אם לא מייחסים אותו לקדוש-ברוך-הוא. וזה אשר היה כתוב במלכים א' פרק י"ח: ענני ה' ענני וידעו העם הזה כי אתה ה' האלוהים, ואומר רש"י: דבותינו אמרו ענני באש, וענני שלא יאמרו מעשי כשפים הוא.

אלוהיו הנביא על הכרמל התפלל פעמיים: ענני, ענני. ענני שתי פעמים, האחד שירד אש מן השמיים והשני שלא יאמרו מעשי כשפים, ובשפה של ימינו שלא יאמרו: כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה. זהו זה אשר לו אנו חייבים לתת דעתנו — אותה התעוררות המפעמת בלבב הנוער, אותה התעוררות גדולה דווקא בין חיילי ישראל על הנסים והנפלאות בזמן הזה. נעריך זאת ללמוד מזה, כי לא ככל הגויים בית ישחאל. עמנו עם ה', עם הנצח.

הי"ר מ. ביבי:

חברי-הכנסת פרוש, אתה מעלה על דעתך שמגיע לך 10 דקות ואתה תקבל 50% יותר? ואני מבקש ממך לסיים. אתה כותב גאומים ארוכים מדי לזמן שעומד לרשותך.

מנחם פרוש (אגודת ישחאל):

יחודו של עמנו בעליונותו כממלכת כהנים וגוי קדוש. עם לבדד ישכון ובגויים לא יתחשב. הקשיבו לקול קריאתה של אגודת ישראל אלה בוויכוחים הסוערים, אנו קוראים בקולו של ישראל סבא: יהודים, תדעו לכם, אין בטחון בלי אמונה. זוהי סיסמתנו. יותר מזה, זוהי אמונתנו, שאנו מאמינים באמונה שלמה. בלי האמונה בה' אין בטחון. אם נחזק ונתחזק באמונה בה' בתורתנו, בנצחיות התורה — על-ידי זה נתחזק בכיבונונו. האמונה בה' מחזקת, מחשלת, כי יודעים אנו שעם הנצח ינצח.

התרופה לכיבונונו כתובה לנו בתורתנו, שהיא תורה נצחית. אם בחוקותי תלכו וישבתם בטח בארצכם. ואני רוצה כאן לסיים: דווקא בעת היום, בעת צרה ומצוקה, מכל הצוררים והמציקים אותנו, כבשה אחת בין שבעים זאבים הרוצים לבלוע אותנו, נתעלה ונעלה תפילה עתיקת יומין, המבטאת מועקת לבנו, התרפקותנו באמונתנו. ישראל נושע בה' תשועת עול-מים. גם היום ייושעו פיך שוכן מרומים, כי אתה רב סליחות ובעל הרחמים. פחדים הם מכל צרות, ממחרפיהם ומלוחציהם. נא אל תנובם ה' אלוקי אבנו. תיהם, כי אתה רב סליחות ובעל הרחמים.

הי"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת האוזנר, ואחריו לחברי-הכנסת הרוביני.

דעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, במאבק הבין-לאומי על הקמתה, קיומה ובטחונה של ישחאל נשתבצו הרבה שמות של ערים שונות: סאן-רמו — בה הופקד בידי בריטניה המנדט הכולל את הצהרות בלפור; לייק-סקסס — בה הוחלט על דעת העולם על הקמת המדינה; רדוס — בה הושגו ההסכמים לשביתת הנשק בינינו לבין שכנינו. כל אחד מהמקומים אלה היווה כפי שהתברר לאחור מכן, מעמד מכריע. אך בכל אחד מאלה עמדנו גם בפני סכנות כבדות ביותר.

קודם שנתקיימו אותם מעמדים שמענו אינשים מפי יריבינו בחוץ ובבאות שחורות של מתנגדים מבית.

לז'נבה. ואני חוזר ומדגיש, גם אם זה הביא לעת עתה רק זאת שנפסקה האש ונפסקה תשומכת הדמים, גם זה היה כדאי ועל אחת כמה וכמה כשיש תקווה, יש סיכוי, אחד מני אלף, אולי ואולי תביא ועידת ז'נבה להחברות.

אבל ללא כל ספק אנו משתתפים בוועידת ז'נבה תוך ערנות רבה. תחושתי היא כי הערבים באים לז'נבה להכתיב לנו תנאים כאלה שלא יהיה בינינו, מכל חלקי היות, מי שיהיה מוכן להסכים להם. התחושה היא כי הערבים הגיעו למסקנה, או שהחדירו להם התודעה, בדרך זו של ועידת ז'נבה ישיגו יותר מאשר ישיגו במלחמה. ואמנם, כן, אין ספק שבהחברות, בהסכם שלום, היו הערבים משיגים יותר מאשר במלחמה. אבל ייאמר כאן ברורות, אם הערבים חושבים להפעיל עלינו לחצים להכניענו ועל-ידי זה לסכן את קיומנו, הרי בעניין זה אין הדעות חלוקות בכנסת: כולנו נעמוד איתנים ומלאיכדים, הכנסת והעם, ללא הבדל.

לנוכח זה אני רואה בחדרה גדולה את הוויכוחים המוקדמים בינינו, קודם שאנו שומעים במה באים הערבים לז'נבה. נשמע אם יש בכלל על מה להידבר עמם. במקום ויכוחים בינינו נרכז את עצמנו ונעמוד על המשמר נגד סכנת הפעלת לחץ עלינו על-ידי ידידינו נוסף על שונאינו.

בעמדתנו בימי חנוכה אנו מברכים על הנסים והנפלאות בימיהם ההם ובזמן הזה, נתפלל לאלוהים שנהא זכאים גם בזמן הזה לנסים ונפלאות. אנו זקוקים לנסים ונפלאות. אנו זקוקים לרחמי שמיים, העולם כולו התקומם נגדנו בבעיית הדלק, והדליקו לבת אש השנאה של אומות העולם נגדנו. לא פיללנו, לא עלה על דעתנו יום אחד לפני מלחמת יום-הכיפורים כי על בבת-אחת יתהפך הגלגל והכל יתדרדר. משנאינו נשאו ראש והצליחו להעביר מלחמתם השטנית לרחבי העולם, לא מתמול שלשום וחולשים הערבים על מקורות הדלק, ואין וכיצד עלה בידם וניתן להם להפעילו כלחץ על העולם כולו נגדנו? לכל צד וכיוון שאנו פוגים, כולם פוגים לנו עורף. הגענו למצב שכולם רואים, כולם מודים, שאין לנו להישען אלא על אבינו שבשמיים. אבל נהא זכאים לכך. מה אנו עושים כדי שנהא זכאים לכך?

נשמור על פך השמן. הטוהר, נדליק גרות חנוכה, גרות חנוכה — הגרות הללו שקודש הן. נחפשה דרכינו ונחקורה למה ועל מה באה עלינו הרעה הזאת, למה ועל מה אחרי עשרים ושש שנות קיום המדינה היינו שוב עדים למחוזות זוועה של ואבדן בחורי בחירי ישר-אל. נשמע מה אומרים החיילים החוזרים מהחזיתות: הם מספרים על הנסים ועל הנפלאות שעשה עמנו אלוהים בזמן הזה, במלחמה הזאת, כן, במלחמת יום-הכיפורים, כאשר בסופו של דבר הצליחו להדוף את שונאינו אלה. החיילים החוזרים מהחזיתות מבקשים מחפשים דרך לחזור למקור מחבתנו. נדליק הנרות, נדליק-נלבה הגתלים הלוחשות ללבט אש קודש מהנרות הללו שקודש הן. האם הפעם, אחרי כל מה שקרה, אחרי שאנו רואים התנפצות "כוחי ועוצם ידי", האם הפעם אנו מסוגלים לשמוע לקול קריאתנו, קריאת אגודת ישראל כל השנים, לשוב למקומו, לשמור על קדושתנו על ערכינו הקדושים, על הנסים והנפלאות בימיהם ההם ובזמן הזה?

מה היה הנס בימיהם ההם? הנס היה שכולם ייחסו

— הודעת הממשלה על החלטתה להשתתף בוועידת ז'נבה (דיון) (האוזנר, דרובלס, שובל) —

דווקא מי שתולה תקוות וציפיות בוועידת ז'נבה חייב לתת מלאו תשומת-הלב להבטחת ההליכים התיכונים והסבירים בה.

אדוני היושב-ראש, בז'נבה תעמוד בכל היקפה בעיית האוכלוסיה הערבית היושבת בארץ ואתנו הקוראת לעצמה "פלשתינאית". אין מנוס מהתמודדות בשאלה זו, שהיא המרכזית. אין גם כל טעם להתעלם מקיומו של גורם זה. עם אוכלוסיה זו התחיל הסיכסוך שלנו לפני ארבעה דורות, כאשר התחלנו את ההתיישבות בארץ. ורק הרבה זמן לאחר מכן אימצו לעצמן ארצות ערב את הסיכסוך הזה. לא יהיה סוף לריב אלא אם כן ייתן משקל מלא לנושא הפלשתינאי.

יש לישראל הצעות להסדר סביר להבטחת הזכויות הצדוקות של העם הערבי הפלשתינאי במסגרת מתיאמה. אנחנו יכולים היום להצטרף שלא נשמעה עזת הסיקה שלו, וכאשר הצענו לפני שלוש שנים להעניק למנהיגים ביהודה ובשומרון זכות להקים נציגות. אילו הורשה קיומה, היתה יכולה היום לדבר בשם האוכלוסיה הזאת ורשות הדיבור הבלעדי היתה נמנעת מאת אירגוני החבלה.

האופוזיציה אכן חייבת לתת תשובה ברורה, חריפה משמעות: ז'נבה פירושה פשרה; פירושה ויתור מסויים מצדנו לכל צד ערבי שירצה לעשות הסדר אתנו — מצרים, סוריה וירדן; אתם בעד או אתם נגד? אה, בכלל, איפה אתם עכשיו בבית?

מתתיהו דרובלס (גח"ל):

אתה לא מחדש שום דבר.

דעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):

קשה לומר שאתם גיליתם היום את אמריקה. אתם פוסקים פסוקים, וגעלים.

מתתיהו דרובלס (גח"ל):

דעותיך דיועות.

דעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):

ואז תהיה לך סבלנות לשמוע. הייתם נגד הסכם הפסקת-האש לפני שבועות מספר; הייתם נגד הסכם ששת הסעיפים. בעד מה אתם היום? נתתם היתר לליברלים לומר שהם מסכימים כבר לפשרה בסיני וב-גולן, ומה על הגדה? אימרו ונדע, כדי שנוכל לעמוד על כוונותיכם.

(חבר הכנסת י. הורביץ קורא קריאת ביניים)

(חבר הכנסת מ. דרובלס קורא קריאת ביניים)

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):

מה השאלה?

דעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):

השאלה היא אם לזייכם תתקיים ועידת-שלום או לא. המשא-ומתן בז'נבה יהיה ודאי ארוך וקשה. כי דרך השלום קשה מדרך המלחמה. נצטרך להחזיק כוח מילואים מגויים הכן על הגבולות; הארכת תקופת התיירות של אנשי המילואים. אך מה על גיוס העורף? תהיה לנו נשימה ארוכה בז'נבה למשא-ומתן ממושך רק אם נוכל לדעת שגם החזית וגם העורף מחזיקים מעמד. אם אכן כל העם צבא, כפי שאמרנו תמיד

הלכנו לאותן ועידות היסטוריות מתוך בטחון בצדקתנו, מתוך דבקות בחוון הלאומי ובהחלטת נחושה להשיג את החיוני לנו.

לשרשרת ערים זו שסימנו תמרוזים בתולדותינו יכול להתווסף שם נוסף — ז'נבה. אין בטחון, אך יש תקווה. גם כיום מרובים, מרובים מאוד הסיכונים, וכבידום הם הפעם מאשר בהזדמנויות הקודמות. הכוחות הערביים נגדנו ומרובים מאוד. קשיחות העולם כבדה מכל מה שידענו בעבר. הלא-איכפתיות לגבי גורלה של מדינת שארית הפליטה אחרי שואת אירופה מחרידה בשפלותה המוסרית.

גם הפעם נשמעות נבואות האימים מבפנים על כל הצפוי לנו, אם אכן נלך בדרך הפשרה עם שכנינו.

ואף-על-פי-כן נלך לז'נבה, כפי שהלכנו למעמדים ההיסטוריים הקודמים, ויש לנו בטחון בכוחנו להדוף סכנות ולהשיג את מבוקשנו.

אכן, כדברה של ראש הממשלה ילכו שליחי ישראל לז'נבה כאשר הם מפוכחים, ולא רק הם. גם מול נציגינו יישבו בז'נבה נציגים של ארצות ערב כשהם מפוכחים כעת מחלומם בהשליך אותנו לים ולכלות את ישראל. הם ניסו זאת במלחמה האחרונה בניסבות הטובות ביותר שיכולים הם לצפות להן; אי פעם, תוך פתיחת חזית כפולה ועם זריקת כל המשאבים הצבאיים, המדיניים והכלכליים נגדנו. אף-על-פי-כן לא עלה בידם לשבור את ישראל. אם לא יכלו להשיג זאת כעת — חייבים הם להגיע למסקנה כי לא יהיה בכוחם לעשות זאת בעתיד.

לכן הם באים לז'נבה, שהיא כאמור במכתב הזימון "ועידת-שלום" להשגת שלום צודק ובר-קיימא.

גם נציגינו יהיו חפשיים מן האשליה שהקפאון המדיני עדיף על ההסדר וכי אין כל צורך בהסדר עם ארצות ערב. אני מאוד מקווה כי, בדבריה של ראש הממשלה, התפכחנו לחלוטין מן האשליה שבהחזקת שטחים בלבד נמנע מלחמה; יש צורך להבטיח כי תקום ממשלה בישראל, אשר כל אחד משריה יהיה שותף להתפכחות הזאת.

ועידת ז'נבה באה להשגת פשרה, אך הפשרה היא סבירה ותהיה כדאית אם תוליד בסופו של דבר להסכם שיכבד על מלחמות חדשות ויפעל למניעתן. אם זה לא יובטח, מהאש, אין טעם בויתור כל שהוא למען פשרה כושלת. לכן צריך לגזור מחדש את הגבולות בניינו לבין שכנינו, כדי שנוכל לשכון בבטחון בתוך גבולנו, ובתוך גבולנו זה לא תימצא אוכלוסיה ערבית גדולה מדי. אלה העקרונות שצריכים להנחות את ישראל לגבי הווי השלום ומפת הבטחון.

אין להסכים למעמד מיוחד לאומות המאוחדות בוועידת ז'נבה, כי במסיבות שנוצרו האו"ם הוא לצערנו, גורם שלילי המתחזה, כביכול, כאובייקטיבי, בהיותו למעשה כלי נוסף בידי הגוש הסובייטי-ערבי. לכן צריך יהיה להתנגד לכל ניסיון לשתף את האו"ם בוועידה זו, ובודאי להדוף ניסיון לתת לו כל מעמד מעל למה שהממשלה נאלצה כבר להסכים.

האו"ם עמד חסר אונים כאשר פרצה המלחמה. אל ינסה כוחו כעת בעניצוב השלום. הוא יכול רק להפריע, די בכך שאנו עומדים מול ארצות ערב עם הסובייטים, לא נסכים להפרה נוספת של האיזון.

כ"ה כסלו תשל"ד (20 דצמבר 1973) —
 הודעת הממשלה על החלטתה להשתתף בוועידת ז'נבה
 אליעד, שובל, פת) —

— איך זה נראה היום כאשר חלק נדרש לעמוד בחזית בגופו, והלק שני יכול לחיות חיים כמעט רגילים בעורף? זה לא ייתכן. חייבת לבוא חלוקה מחדש של הנטל והטלתו גם על מאות האלפים הבלתי-מגוייסיים. מי שעובד כבר במפעל חיוני — יישאר שם. מי שעדיין אינו עובד במפעל כזה, ומי שצה"ל ויתר על שירותו — יגוייסינא מיד לשירות עבודה, כדי שגם המשק יוכל להחזיק מעמד, כמו הצבא, וכאשר אנחנו מנהלים את המשא-ומתן המייגע ההוא.

יוקם שירות עבודה, יופעל חוק שירות לאומי לגבי בנות ששוחררו מגימוקים דתיים. סטודנטים שגרשמו לאוניברסיטאות וכנראה אינם דרושים לצה"ל יעברו נא בדיוקה, כמה מהם יכולים למלא מקומות חיוניים במשק. מדוע ילמדו אלפים בשקט, כאשר חבריהם לספסל הלימודים המגוייסיים, מהם גשלה האפשרות 'הוא? יגוייסי בחורי ישיבות לעבדת ולצבא. יש לעשות דביויה של ההסדר של בחורי הישיבות, כי ואנו עומדים לפני מצבים חדשים לחלוטין. יש לחלק את העם למגוייסיים לצבא ולמשק. רק כך יהיה לנו אורך-הרוח ההכרחי לתהליך הארוך המחכה לנו בז'נבה.

ולבסוף, אדוני היושב-ראש, חברי-הכנסת בגין דיבר על נחלת אבותינו והזכיר לנו את החשמונאים. יקרה לנו נחלת אבותינו, אף כי הם, אבותינו, לא הצליחו להודישה לנו. אך לא פחות יקרה לנו נחלת בנינו, שאנחנו חפצים להודיש להם. כדי שלא תהיה זו נחלת מבחולת, שהיום ישנה ומחר נעלמת, לשם כך ולמען כך אינו הולכים לז'נבה, להבטיח למדינה הזאת את בתר ההישגים של ישראל — את השלום.

הי"ד מ. ביבי:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת הורביץ, ואחריו לחברי-הכנסת כרמל.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ישראל צריכה ללכת לוועידת ז'נבה. הן כלפי עצמנו והן כלפי ידידנו אסור שנהיה אנו שנכשיל את הוועידה.

יצחק גולן (המפלגה הליברלית העצמאית):

חברי-הכנסת בגין לא אמר שלא צריך ללכת?

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):

הוא לא אמר. תן לו לדבר בשם עצמו; ואתה בקושי תדבר בשם חברי-הכנסת גולן.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

הוא אמר שצריך ללכת?

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):

כן. הוא אמר שצריך ללכת. הוא אמר איך צריך ללכת.

הי"ד מ. ביבי:

חברי הכנסת, אנא, אתה מקבל על עצמך את כל העול של חברי-הכנסת בגין ואחרים?

דעון פת (גח"ל):

כל כך למען הממשלה הזאת. האם אתם קיימים בשביל המערך בממשלה? הרי לא זוכרים אתכם בכלל.

הי"ד מ. ביבי:

מה היומה המיותרת הזאת?

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):

ואבל אסור גם שגלך לוועידה מתוך חולשה ופיק ברכיים, כאילו הסדר הסיכסוך הוא עניין שלנו לבד ולצד השני אין כל עניין בכך.

איננו צריכים לחתור להסכמי שביתת-גשק חדשים, משום שכבר למדנו שהסכמים כאלה אינם דרך להסדר, אלא למלחמה חדשה. עלינו לחתור להסכם מדיני רחב, הכולל שאלות של טיב היחסים הפוליטיים, הכלכליים; שאלה של הכרה בדביונותנו וזכותנו של העם היהודי לעלות לישראל. חייבים ואנו לזכור שישראל הולכת למשא-ומתן עם מדינות שכל כולן, האידיאולוגיה שלהן, התעמולה שלהן והמדיניות גם יחד שוללות למעשה את הלגיטימציה של קיום מדינה יהודית רבנית במזרח התיכון.

בלי שמדינות ערב, שהן צד בוועידה, יכירו בלגיטימיות של קיום מדינה יהודית רבנית, עומדים כל ההסדרים שייעשו על חוט השערה, כאשר מצרים ואו כל מדינה ערבית אחרת יוכלו לטעון למיד שההסדרים היו חלק באסטרטגיה של מלחמה ולא בתהליך של שלום, שהרי נעשו עם מדינה שאין לה זכות קיום לפי תפיסתן.

אסור לנו להגיע בוועידת ז'נבה לפחות מהסדר יציב ומקיף בעל ממדים שונים ומגוונים. רק הסכם כזה חייב להיות תוצאה של משא-ומתן אחרי מלחמה כזו שעברה עלינו. למרות ההצהרות המצריות ידוע וידוע בעיקר למצרים, כי כיתור הארמיה השלישית ועמדת צה"ל במערב התעלה גותנים לישראל קלף מיקוח חזק, קלף המיקוח החזק ביותר שהיה בידינו אי פעם, יהיה זה ביובו הישג צבאי יקר ובמזח הזדמנות היסטורית; אם כל מה שתביא הוועידה בז'נבה יהיה: נסיגת ישראל מן הגדה המערבית של התעלה לתוך סיני, כפי שהצעתם בקילומטר ה-101. תוצאה כזאת תהיה מרה וחמורה פי כמה מן הדרך שבה איבדנו קלף מיקוח חשוב, שהיה בידינו עד ה-6 באוקטובר, והוא: הנוכחות הישראלית הבלעדית על הגדה המזרחית של תעלת-סואץ.

שר החוץ מר אבנן הודיע, כי ישראל הולכת לז'נבה כדי להשיג "שלום-אמת". מה שברור הוא, שאסור לנו ללכת לז'נבה, או לצאת ממנה, בפחות מהסדר מדיני כולל. לצערי מגלה ממשלת ישראל עמדה של רפיון, אני מבין את חששותיה. היא אינה רוצה להיראות בפני הוד"ר קייסינג'ר ובפני מעט ידידיה ומחוקי, ובודאי שלא בעיני "יוניה" מבפנים, אחר-היתר לכשתון הוועידה. אבל יש הבדל בין הליכה לז'נבה ולז'נבה מתוך רצון לברר את כוונות המצרים בה לבין הליכה מתוך ויתור, שלב אחרי שלב, על עמדות מוצק-הרות. דק לפני זמן קצר מאוד קבעה הממשלה, כי אין לנו מה ללכת לוועידה בחסות האו"ם. הוועידה תיפתח בחסות האו"ם (אנחנו הולכים אליה).

אני חייב גם לומר, בגילוי לב, כי אין להצטער על כך שסוריה איננה באה לוועידת ז'נבה, כפי שהיא אומרת כרגע. האמת היא שאין סיכוי להסדר של ממש אתה ואינני בטוח כל כך שישראל צריכה להשתוקק להסדר מדיני כלשהו ואתה, מדינה ברוטאלית ופחאית זו, השוכנת על גבולנו הצפוני. קבענו כי לא

ובזכותו למדינה עצמאית. הכרה בזכויות הלגיטימיות של העם הפלשתינאי - סעיף זה אינו ואלא חורבן ישראל והקמת מדינה פלשתינאית במקומה. להסדר עם מצרים יהיה ערך רב אם מצרים תיצג את עצמה ולא את העולם הערבי כולו ואת הפלשתינאים כולם.

אדוני היושב-ראש, למען העם בישראל יש ללכת לוועידת זינבה בלי אשליות ובלי להבטיח שלום. תעמולת המערך מציגה אמנם את הוועידה כהישג של המערך, אבל איש אינו הולך שולל. בגלל שגאה פאטלית אחת ושורה של מחדלים או תולכים לוועידה במצב מסוכסך, חלשים יותר כלפי חוץ, עם הנהגה מסוכסכת בתוך עצמה, דרופת טראומה כבדה של כשלון, המוטל על אחריותה ועל מצופיה. מה שקרה מכביד עליה וכך היא הולכת לזינבה, כי מפלגת שלום, בעוד היא יודעת בעצמה כי הוועידה רחוקה מאוד מאוד מן השלום. המערך הולך לוועידה עם דגל של ויתורים טריטוריאליים בטענה, כי התנגדות להחלטת מועצת הבטחון 242 מונעת מראש הליכה לוועידה. זוהי טעות והטעיה הדעת. הויתורים הטריטוריאליים אינם מבטיחים הסדר והם גלולים להביא הסכם גבולות רעוע שיסכן את בטחון המדינה לשנים רבות. קבלת החלטה 242 אינה מבטיחה משיא ומתן בעל תוצאות, שיביא שלום, כשם שקבלתה לא מנעה מלחמה. הממשלה קיבלה את ההחלטה 242 בטענה כי ההחלטה תקרב את השלום ותמנע את בידודו המדיני. התוצאה היתה הפוכה. באה מלחמה. כיתורנו ביורה המדינית הושלם. הערבים הולכים לזינבה כשי הם מפרשים את ההחלטה 242 כנסיגת ישראל מכל השטחים. אם כך, אין בעצם מה לדון שם. ועידת השלום וסיכויי השלום לא היו גיזוקים כלל ועיקר, אילו הלכנו לוועידה עם מצרים בשאנו דוחים את ההחלטה 242 ומקדימים לדבר תחילה על מהות ה- הסדר ורק אחר כך על גבולותיו במפה. כך היינו יושבים ליד שולחן הדיונים כשני צדדים שווים, כי סימטריה, ולא מניחים מיד את קלפיו ומקילים על הצד השני הן את השגת יעדיו בשטח והן את נסיונו להציג אותנו כאחראים לכל כשלון או משבר.

אני חושש מאוד, כי משלחת ישראלית בהאשות שר החוץ שלנו גם תביא אותנו להשמיע דיבורים רבים על ויתורים וגם לא תקל את הלחצים, הנקראים השפעה.

אדוני היושב-ראש, נשאלו כאן, על-ידי חברי הכנסת צדוק - ואינו רוצה שניראה כאנשי המערך העושים להטוטים בלשונם - כמה שאלות. יהודה ושומרון חייבות להישאר בדינו. כל ערי הארץ וישו-ביה יהיו בטווח אש קטיושות, תותחים וטילים. אם ניסוג - לא חוסין ישלטו בג'נין, בשכם ובתול-כרם; עראפאת וחבריו ישלטו ביהודה ובשומרון, ואתם יודעים זאת. הם ישלטו ביהודה ושומרון. אני מען לומר, שגם בירדן, אם תחילה תוותרו, לא ירדן של היום תשלוט ביהודה ושומרון. אלא אנשי עראפאת, שישלטו ביהודה ובשומרון, ישלטו גם בירדן. מיד עם הנסיגה - אם תחילה תהיה נסיגה, אני חושש מאוד כי תיסוג - יטלו עראפאת וחבריו את התותחים והטילים ויחלשו גם על המחבב האווירי הצד של ישראל. לא יהיה שדה תעופה בישראל שלא יהיה מכוסה טילים ותות' חים.

נשב עם הסורים אם לא יחזירו את השבויים, ואחר כך מיתנו את הדברים והסתפקנו ברשימת השבויים. הסורים סירבו גם לכך והסתלקו מ'זינבה' קודם שהגיעו לשם. איננו מצטער על כך. אין לנו על מה להתדין עם הסורים, שכל מבוקשם עשוי להיות החזרת רמת-הגולן לידיהם. רמת-הגולן חייבת להיות בריבונות יש-האלית - לא לחזור לסוריה, לא להיות מפורזת.

מצפוני של אויב זה פועל מחוץ לכל מסגרת של הסכמים בין-לאומיים המקובלים ביותר. מי שאינו מקיים את אמנת זינבה, אין טעם שנשב אתו בזינבה כדי להחזיר לו שטחים, שישמשו ומחר את הארטיילריה וסוללות טילי הקרקע-קרקע שלו.

יש ללכת לוועידה בלא אשליה. ערכה העיקרי והיחיד למעשה הוא במפגש הפומבי עם נציגיה של מצרים, כדי לברר את כוונתו של סאדאת ואת נגמנות פניו, כדי לוודא אם באה ועידת זינבה לשמש מכשיר לסילוק צה"ל ממצרים ומסיני, או אם באה הוועידה כדי לכונן הסדר מדיני בין מצרים וישראל, הסדר שיסנה בצורה היסטורית ומכרעת את פגי המזרח התיכון.

שר החוץ הודיע שנלך לוועידה מוכנים לפשרות טריטוריאליות תמורת שלום-אמת. המצרים אינם תוב-עים "פשרות טריטוריאליות", אלא נסיגה ישראלית מכל סיני. מול עמדה מתפשרת של ממשלת ישראל באה תביעה אולטימטיבית וטוטלית של מצרים. היא רוצה לקבל הכל ואיננה מודיעה מה בכוונתה לתת והאם היא מוכנה בכלל לתת משהו בתמורה להסכם. אין ספק כי ישיבת ישראל בסיני היא שאלה בטחונית, אך כי איננו מובישי לומר היום, שלישיבה זו יש גם ערך מבחינות אחרות, בתקופה שבה רודות מדינות ערב בעולם המערבי והתעשיית באמצעות חרם הנפט, אבל קודם שמשלחת ישראל מודיעה מה היא מוכנה לתת למצרים, היא צריכה לשאול: מה מוכנה מצרים לתת תמורת ההסדר. אנתו. במלים אחרות, מה היא מהות ההסדר המדיני שאנו הולכים לקראתו. האם כוונת המצרים לחזור לגבולות ה-4 ביוני 1967 ול-מטער הסכמי שביתת-נשק שנחתמו ברודוס? אם זו הכוונה - אולי גם זה בספק - יהיה שקט כמה שנים, שקט זה לא יוליד הסדר, אלא יביא להתלק-חות הסיכסוך מחדש. או - האם כוונת המצרים להגיע להסדר מדיני כולל, שבראשו הכרה במדינת ישראל כבמדינה עצמאית וריבונית, זכות העם היהודי לעלות אליה והתראה ברורה בלגיטימציה של קיומה, הכרה בזאת תהיה בעלת ערך שאין לתאר, אפילו תהיה הכרה מילולית בלבד. מצרים צריכה להסביר מה פירוש הסדר: מעבר חפשי בתעלת-סואץ פתוחה, הפסקת התמיכה במחבלים, הפסקת החרם הערבי וכדומה. אפילו היונים בתוכנו - אין מספרים מצעי השמאל ונאומי יוני העבודה - אינם מוכנים שהארמיה המצרית השנייה תשב בחצי-האי סיני עם מאות הטנקים שלה, בעד צה"ל נסוג לגי-בולות ה-4 ביוני, לכולם ברורה המשמעות של נזיחות צבאית מצרית מאסיבית בסיני, וכשחזרנו על הפרדת כוחות, צריך שמצרים תבהיר במפורש מה פירושה של הפרדת כוחות זו. מצרים צריכה להבהיר למה הכוונה בהחלטות ועידת אליג'ר על "הזכויות הלגיטי-מיות של העם הפלשתיני". עליה להכיר תחילה ב-זכויות הלגיטימיות של העם הנהודי על ארץ ישראל

— הודעת הממשלה על החלטתה להשתתף בוועידת ז'נבה (דיון) (הורביץ, ביבי, כרמל) —

חברי הכנסת, אותה מידת אמת יש בדברי חברי הכנסת בגין כשהוא מאשים אותנו כי אנו מייחסים למפלגתו רצון למלחמה. אין בכך אמת. יש בגח"ל הרבה פגמים, ליקויים וטעויות. אך איש מעולם לא הטיח בו בגח"ל, האשמה של שאיפת מלחמה. איננו מכיר יהודי בארץ הרוצה במלחמה, ואין מפלגה בישראל האל הרוצה במלחמה. אבל דרכה המדינית של גח"ל איננה יכולה להוליך לשלום, ואין בה כל סיכוי להפסקת המלחמה.

אילו היתה מדיניותו של הליכוד קו מנחה לממשלה שלקחה בישראל, היתה זו אובייקטיבית, הנצחה של המלחמה הישראלית-ערבית, וזאת בניגוד מפורש לכמיהת השלום של העם.

הליכוד טוען עכשיו, בלחץ דעת-הקהל ובלחץ קבוצות בתוכו, כי הוא בעד הליכה לוועידת השלום בז'נבה. יפה. אבל עם מה? עם איזה מטען? עם איזו תכנית מדינית הוא מציע לנו ללכת לשם? עם סיסמאות של "שלמות הארץ", של "אף שעל", של תכתוב טריטוריאלי, של המשך השליטה על ריכוזי אוכלוסייה ערבית גדולים בתחומה של ישראל? עם זה הם מציעים לנו ללכת? ועם התנגדות נמרצת להחלטת מועצת הבטחון 242, אשר כל צד אמנם מפרש אותה כהגנה, אך היא היא הבסיס לכלל הישג דברות אפשריות ישראלית-ערבית, והיא הסיכוי היחיד למשא-ומתן עם תוצאות חיוביות כלשהן? מי פתי שייחס שמץ של כנות לדברים אלה של גח"ל ויאמין בסיכוי להידברות ישראלית-ערבית, להסדר ולהסכם, על סמך דברות שכזות של הליכוד, כשהוא מוסיף ואומר שצריך ללכת ולהשיג את השלום בתכנית הזאת?

דברות בתכנית גח"ל. תוך חיוב הליכה לז'נבה — היא דבר והיפוכו, סתירה מניה וביה, וחילול בשיקול-הדעת של הציבור. כי גח"ל יודע שהציבור רוצה כי ילך לז'נבה. אין זה אלא נסיון להוליך שולל את הבר, שהוא אינטליגנטי ובנון משכבירים; מנסחי סיסמאות הבחירות של הליכוד.

יתר על כן, גם נוכח הנכונות של הממשלה והרוב בכנסת ללכת בוועידת-השלום נכונות לויתורים הדיניים ולפשרה טריטוריאלית, תוך נסיגה משטחים והתאבדות על גבולות בני-הגנה — אין כל בטחון כי יושג השלום. יש סיכוי, והייבשים למצות את הסיכוי הזה עד תום. וקודם כל למען העם בישראל הכמה לשלום, אך אין להשתעשע באשליה כי אמנם השלום קרוב, אל יחשוב אדם כי אפשר להגיע לשלום בקפיצת-דרך אחת. שלום של אמת, שיש עמו גבולות פתוחים, יחד עם דיפלומטיים, קשרי מסחר, תנועת תיירות חפשית, קשרי תרבות ויחסי ידידות חפשיים בין עמים — שלום כזה לא יבוא ללא תהליך ממושך ואיטי של התקרבות והסדרים הדיניים, אחרי 25 שנה של איבה ומלחמות. אבל יש סיכוי כי יוולל בז'נבה בצעד הראשון לאורך הדרך הארוכה אל השלום, וגם זאת-לא יותר מסיכוי.

אפשרי בשלב ההתחלתי ניתוק הכוחות, הפסקת הלחמה, הסדרים ביניים בשטח, נסיגה חלקית, פירוז שטחים שפוגו, כל אלה — כחלק מהסכם כולל שיושג שלב שלב, בעמל רב וברצון טוב, ושהוא תקוותם של כל עמי האזור.

אשר לסיני, יש מקום לקבוע עם המצרים סידורים כאלה שלא יסכנו, בשום פנים, ערי הארץ ומושבותיה, ובכל התפתחות אפשרית ייקבעו גבולות שיבטיחו את שלום תושבי הארץ.

היו"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לחברי הכנסת כרמל, ואחריו לחברי הכנסת וילגר.

משה כרמל (המעריך, עבודה-מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בעת האחרונה הגנו שומעים מעברו של גח"ל טענה כלפי ממשלת ישראל: "ארבע מלחמות היו בזמן שלטונכם". דבר רים אלה נשמעים בצבירה, ונשמעו היום גם באולם זה ומעל לדוכן.

המהלך החדש הזה של גח"ל עלול להתפרש כאילו ממשלת ישראל, כלומר ישראל, אחראית למלחמות שעמדו בהן במשך 25 שנות קיום המדינה; הוא מהלך גלוי, מועקם וחסר אחריות. לא זו בלבד שהוא איננו תואם את האמת ההיסטורית שכולנו חיינו אותה, אלא שהוא גם חושף את ישראל להאשמות חדשות וחסרות שחר מהחוק, והמפליא — וכי דברים כאלה נשמעים מפי חברי-הכנסת בגין, המפליג מדי פעם להשוואות היסטוריות ונמצא מעוות את ההיסטוריה של עצמנו בדור הזה עצמו.

כל ארבע המלחמות שבהן עמדנו, נלחמו וניצחנו, היו מלחמות שנכפו עלינו על-ידי הערבים, שלא השלימו עם כינונה של מדינת ישראל ועם עצם קיומה, והאחריות — עליהם בלבד, ועל תוקפנותם כלפי ישראל, שחזרה ונשתנה.

במלחמת השיחורר הותקפנו למחרת ההחלטה בא"ם על הקמת המדינה, בטרם הוקמה המדינה ובטרם היתה ממשלה בישראל. נלחמו וניצחנו כש-המדינה מוקמת בתוך סערת המלחמה.

במבצע קדש יצאנו להגן על ישראל מפני נסיונות זדון לערער את בטחונה מבפנים על-ידי התקפה של הפדאיון מעבר לגבולות, שהגיעו אל סמוך למרכזי הארץ, להדוף את ריכוזי האויב התוקפן בגבולנו הדרומי, ולגונן על חופש השיט לישראל ממנה במימי הדרום.

במלחמת ששת-הימים נחלצנו לשוב את טבעת החנק שנאצר גיסה להפעיל נגדנו, ולהדוף את המעריך התוקפני של מצרים בקדמת סיני, ולהסיר את ההסגר הימי בים-סוף.

במלחמת יום הכיפורים נועקנו להדוף התקפה מצרית-סודית מפתעת, והצלחנו להכות באויב ולסכל את מוזימוטיו.

קשה להבין לרגש האבחנה, לתחושת המצפון ולאחריות הלאומית של גח"ל, כשהוא מטיח בממשלת ישראל כי בזמנה היו ארבע מלחמות. היו אלו מלחמות הגנה של עם ישראל נגד התנכלויות ערביות מהחוק שסוכלו, ואשר למרות מאמציו השלום שלנו, שלא פסקו, לא היה בכוחנו למנוע, אלא לצמצם בהן בלבד.

ומנהיג "חירות" עוד מוסיף לדבר בשם האמת, כל ילד בישראל יודע כי אמת זו מסולפת, וכי האחריות המלאה והבלבדית לכל מלחמותינו היא על הערבים, ועליהם בלבד, ואנחנו עמדנו במלחמות הללו כנתקפים, כמתגוננים, ובדלית ברידה.

ועידת ז'נבה עשויה לשמש מיפנה, מיפנה היסטורי, בכל ההתפתחות של היחסים בין מדינת ישראל וה"מ"ט הערביים. ואם כך נישג, הרי שוועידת ז'נבה איננה אחת הוועידות שהיו כבר; ואין זו ועידה למען כינון הפסקת-אש נוספת; ואין זו ועידה המיועדת להסכם זמני חדש, לשביתת-נשק. זוהי ועידה חדשה מסוגה, במטרתה המוצהרת והמוסכמת על-ידי כל משתתפיה: ועידה לכינון שלום קבע בין ישראל והמדינות הערביות.

לכן הגישה של מדינת ישראל, של ממשלת ישראל, צריכה להיות: אחרת לגמרי מאשר היתה עד כה, גם לאור המטרה של כינון שלום יציב, וגם לאור הכשולן, המוסכם על-ידי רוב הציבור, ואני חושב - של מדינות הממשלה עד כה. המטרה של הוועידה היא לפתור בעיות-יסוד, לא רק בדברים שהומן גרמם. ומה הן בעיות היסוד אשר, לצערי, ראש הממשלה בדברי הפתיחה שלה לא הציגה להן שום פתרון? היא אמרה ש"בבוא הזמן ניתן הוואות". ונציג הליכוד, חבר הכנסת בגין, זיכר הרבה מאוד, יותר מכל נואם אחר לדבות ראש הממשלה, ולא אמר ולא כלום מה הוא בעצם מציע. אין לו שום תכנית שלום.

אני יכול רק לציין בחיוב, שהיום כבר לא היינו היחידים בכנסת, שהוקענו את מדיניות הליכוד, המו"בילה למלחמה, אלא דווקא מספלי המערך, שבישיבות אחרות היו פאסיביים, דווקא מצד זה צעקו לעבר ספי"סלי "הליכוד" שמדיניותו מובילה למלחמה, למלחמות בלתי-פוסקות.

מרדכי דרובלס (גח"ל):
מצאת לך שותפים.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
לכן, אם לפתור באופן יסודי את הבעיות צריך לגשת גישה ריאליית מצד אחד, וגישה של צדק מצד שני, המשותף לריאליסם ולצדק - שהם מבטאים את יחסי-הכוחות בעולם ובאזור, ועשויים להביא לשלום קבע, הצדק והריאליסם מבטאים בהחלטות מועצת הבטחון.

אנחנו מציעים - ואנו משוכנעים שזוהי דעת הרוב המכריע של הגורמים הפוליטיים בעולם, במזרח וביערב - תכנית אשר היא הריאליית, היא הצודקת, היא אשר יכולה להתקבל כתכנית לשלום קבע:

תכניתנו מבוססת על הבטחת הזכויות והבטחון של כל העמים והמדינות באזורנו. פירוש הדבר: נסיגה מהשטחים שנכבשו ב-1967; הבטחת הריבונות והשלמות הטריטוריאלית של מדינת ישראל ושל כל המדינות באזור; כיבוד הזכויות הלאומיות של העם הערבי הפלשתינאי.

מה פירוש הדבר מבחינת מדינת ישראל? פירוש הדבר הכרה בזכויות של הפלטים הפלשתינאים, בהתאם לעקרונות שקבע האו"ם; בחירה בין שיבה למולדתם לבין קבלת פיצויים, ודבר שני מבחינה ישראלית: הכרה בזכות ההגדרה העצמית של העם הפלשתינאי, לרבות זכותו להקים מדינה פלשתינאית, אם ירצה בכך. הדבר אינו פוגע בזכויותיה של ישראל, לאחר שייקבע הגבולות המוכרים והבטוחים במסגרת של הסדר שלום. אני מתכוון לאותה פיסקה במצע המערך, או יותר נכון: מפלגת העבודה, אשר שוללת את עצם זכותו של העם

חברי הכנסת בגין איננו שבע-רצון מבעלי החסות שבועידה; והוא חשך בעיקר כמובן כלפי האו"ם וכלפי ברית-המועצות. חשדנותו מובנת. אך עמדתו המדינית מופרכת מיסודה. הוועידה הזאת בז'נבה מתכנסת בנסיבות שלא אנחנו עיצבנו אותן ובתנאים שלא אנחנו בחרנו בהם, ותחת חסות שאיננה דווקא לפי טעמנו. אבל המדינאות היא אמנות האפשרי בתנאים נתונים, ועלינו לנסות למצוא את כל האפשרי בוועידת-שלום זו.

איש אינו יכול להתעלם מכך כי הוועידה הזאת היא ילידת המלחמה שהיתה, והיא מתכנסת אחר תמורות שליליות לישראל בזירה הבינ-לאומית שבעקבות המלחמה, אך זאת גם ועידת-שלום, ומפגש בין הצדדים הלוחמים, שהערבים סירבו להם במשך 25 שנים מאז קום המדינה, והוועידה הזאת קמה והיתה.

אין זה חסר כל סיכוי כי ועידת-שלום זו תהיה מאורע היסטורי שיפרוץ דרך להבנה ישראלית-ערבית ויקרב את השלום. ואבל אפשר גם כי טרם הגיעה שעות הרצון, והערבים טרם השלימו עם קיומנו, והם יבקשו לעקור אותנו מהשטחים כולם אל גבולות שאין בהם בטחון לישראל, כדי לשוב ולתקוף אותנו מחדש במועד מאוחר יותר ובתנאים גרועים יותר. במקרה זה נעמד בוקפיות קומה על כל החינוי לקיומנו, להתפתחותנו ולבטחוננו בבאות. ייתכן שזה יהיה המצב, אך אנו חייבים בנסיון ובמאמץ להגיע להסדר ישראלי-ערבי, להסכם של דו-קיום, ולחזרה שלום עם שכנינו על בסיס של בטחון לישראל בגבולות ניתנים להגנה. כאמור אין זה דבר חסר סיכוי, ובל נמהר לכבות בנו את אמונתנו בסיכוי זה.

ואבל אם ניכשל הפעם הזאת, נדע אנו, יידעו ידע-דינו, בעיקר תדע ארצות-הברית ידידתנו, וידע העולם כולו, כי עשינו כל שביכלתנו למען השלום; ואם הנסיון נכשל - לא באשמתנו נכשל.

ואם אמנם יקרה ההיפך ביותר הזה - ונקווה שלא יקרה - נארוב להזדמנות נוספת למצוא דרך אל השלום, שלטולם לא ניואש ממנו, ונעשה להתעצמותנו, להתקדמותנו ולהתפתחותנו כדי להבטיח בכוח עצמנו קיום, בטחון ושיגשוג למדינת היהודים.

הי"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת וילנר, ואחריו לחברי-הכנסת בהנא.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אנחנו רוצים קודם כל לקדם בבירכה את עצם ההכנסותה של ועידת ז'נבה מחר, ב-21 בדצמבר 1973, ועידה אשר באופן רשמי מוסכם על-ידי כל הצדדים המשתתפים היא ועידת-שלום, ועידה לכינון שלום צודק ובר-קיימא במזרח התיכון.

הוועידה מתכנסת - לפי המכתב אשר נשלח על-ידי ברית-המועצות וארצות-הברית למוזכר הכללי של האו"ם ד"ר ולדהיים - על-פי החלטת מועצת הבטחון 338 מ-22 באוקטובר השנה, החלטה אשר קראה להפסקת-אש, על-פי הקווים של אותו יום, וכוללת את הסעיף הקורא למשא-ומתן בין הצדדים בחסות מתאימה למען כינון שלום צודק ויציב. ההחלטה של 22 באוקטובר כוללת בסעיפה השני את הקריאה לבצע את החלטה 242 מ-1967 על כל חלקיה.

— הודעת הממשלה על החלטתה להשתתף בוועידת ז'נבה (דיון) (ולנה, שובל, ביבי, כהנא) —

תשתתף במשך הזמן בוועידה ונוכל להגיע לשלום עם כל המדינות השכנות.

גם אני אומר שהדבר אינו פשוט. אבל הדרישות שהליכוד מעמיד אינן ראויות לזיכוכו רצוני עליהן. שום אדם שיש לו טיפת שכל לא יקח ברצינות את דבריו של חבר-הכנסת בגין, שתכניתו תביא לשלום. הבעיה היא שגם הוא אינו מאמין בה. גם הוא אינו מאמין שהיא מציעה משהו שיביא לשלום. הוא מדבר כאילו בעולם יש רק בגין והליכוד, ואין שום דבר אחר, אין מדינות, אין מעצמות, אין עמים. עומד אדם ומדקלם, מדקלם מכיוון שהוא תלוש מכל מציאות.

יש גם חולשה יסודית בגישה של אלה שהתווכחו לפני עם מנהיג "חירות", הוא טען כלפיהם טענה חזקה, וזוהו הוא משפיע על חלק מהבוחרים. הוא ואר-מר: האם התכנית של הממשלה או של מפלגת הער-בודה היא ריאלי? האם יש איזה שהוא סיכוי לשלום על-פי הדרישות של המערך לסיפוחים טריטוריאליים ושלילת הזכויות של העם הפלשטינאי? ברור שאין שום סיכוי גם לפי התכנית של הממשלה.

לכן הממשלה צריכה לשנות את המדיניות שלה. מלחמת אוקטובר — מלחמת יום-הכיפורים וכפי שקור-אים לה — צריכה להביא למסקנות עמוקות יותר, רציניות יותר. ועוזע עבר על העם, ונדמה לי שהרוב המכריע של הציבור, אם לא כולו, רוצה שהממשלה תלך לקראת ז'נבה בסיסמה: לא עוד מלחמות, לא עוד שפיכת דמים, לא עוד אלמנות, לא עוד יתומים, לא עוד הורים שכולים, לא עוד שבויים ונעדרים.

אפשר להשיג זאת. אני מאמין שאפשר להשיג זאת, כוחות עצומים בעולם ובאזור מעוניינים בשלום, המשבר במזרח התיכון מביא נזק לעמים רבים, למ-דינות רבות ומסכן את שלום העולם.

ואם אינו אומרים על עמדת הליכוד שהיא בכלל תלו-שה מהמציאות, שרוביה מדברים סתם דיבורים לא רציניים, לא מציאותיים, הרי שגם עמדת הממשלה אינה מובילה לשלום. הממשלה צריכה להחליט לשנות את המדיניות ולהכיר בכך שגבולות בני-הגנה וגבולות בטחון הם רק גבולות שלום. האם אחרי המלחמה האחרונה אפשר לומר שקילומטר פחות או קילומטר יותר קובעים את הבטחון? במלחמה מודרנית — לא. רק גבולות שיוכרו בהסכם שלום עם מדינות ערב ועם ערבויות בין-לאומיות מצד המעצמות הגדולות ועם אזורים מפורזים וסדוריים בטחון ככל שיוחלט עליהם — הם הקובעים את הבטחון.

סיפוחים טריטוריאליים ושלום אינם הולכים יחד, והברירה איננה בין המשך הכיבוש ובין שלום. הברירה היא בין שלום ונטישת השטחים הכבושים ובין מלח-מה. צריך למנוע מלחמה ולעשות שלום בז'נבה, גם אם זה יהיה מסובך וקשה. שינוי המדיניות, הכרה חד-דית בזכויות — אלה המפתח לשלום.

היו"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת כהנא, ואחריו לחבר-הכנסת שמואל תמיר.

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):

אודוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כבר בשבוע שע-בר, כאשר כולם חשבו כי ועידת ז'נבה תיפתח ביום שלישי, היו ראשי קהילות יהודיות בשווייץ ערים לצורך למנוע את חילולה ובזיונה של השבת על-ידי השתתפות

הפלשטינאי להקים מדינה פלשטינאית, ואם ירצה בכך. וזו אחת התקלות התמורות ביותר במצע של מפלגת העבודה, שאתו היא הולכת לבחירות, וכנראה גם לזו-עידת ז'נבה.

נכון שיש קיצונים. אלה שביצעו את הפשע המח-ריד ברומא ובאתונה הם פושעים. אותם גינו גם האירגונים הפלשטינאיים, גם אירגון השיחרור הפלשטי-נאי וכל מדינות ערב השכנות.

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):
מי זה "ספטמבר השחור"?

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
אלה פושעים.

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):
מה הקשר בינם ובין האירגון השיחרור פלשתינ?

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
זאת אתה יודע.

לא על-ידי וכן כחנות והתנצחות נפתר את הבעיה. האשיות כל יש עם פלשטינאי. חוגי השלטון קודם לא רצו להכיר שיש עם פלשטינאי. עכשיו "מכירים", אך רוצים להכתוב לו. לדעתנו, רק העם הערבי הפלשטינאי יקבע איך יגדיר את עצמה לא על חשבון ישראל. הוא יקבע מי הנציגות שלו. לא אנוהו נכתוב לו. יש לנו היסטוריה משלנו באומות העולם, כאשר מישוה רצה להכתוב מי ייצג את הישוב היהודי בארץ. אין זאת אומרת שצריך להסכים לכל מה שאומר אירגון השיח-רוד הפלשטינאי. זה נושא אחד לגמרי. אבל מי הנציג של העם הפלשטינאי, אין זה עניינו לקבוע. העובדה היא, העובדה הפוליטית שכולם מודים בה היא, שאין נציגות שנייה שמתחרה על ייצוג העם הפלשטינאי.

כל זה אני אומר, כדי להבחין בין הליכה לז'נבה כדי לכוון שלום ובין הליכה לז'נבה עם הצעות של סיפוחים טריטוריאליים, שלילת הזכויות של העם הפ-לשטינאי ושלילת נציגותו. אני חושב שאנו צריכים להיות מעוניינים שאירגון השיחרור הפלשטינאי יחליט להשתתף בוועידת-השלום יחד עם נציגים של מדינת ישראל. במקום לקוות שהם יחליטו כך — הממשלה אומרת: לא. הגישה של ישראל צריכה להיות הפוכה: אם הנציגות של העם הפלשטינאי תסכים לשבת יחד עם הנציגים הערבים האחרים ועם הנציגים של מדינת ישראל בוועידה לכינון שלום קבע — צריך לברך על כך, מבלי לקבל מראש כל מה שהם מציעים. גם אני אינני מסכים לכל מה שהם מציעים. אני מסכים לה-כותם להשתחרר מכיבוש זה; אני מסכים לזכויות הל-אומיות הצודקות של העם הערבי הפלשטינאי. אני לא מסכים לדרישות נגד זכות הקיום של מדינת יש-ראל.

אנו צריכים להוסיף לתכנית זו חופש שיט לישראל כלכל המדינות בסואץ ובמצרי טיראן.

יש לציין כי אף שסוריה אינה משתתפת בפתחת הוועידה, מבחינה פוליטית גם אצלה חלה התפתחות חיובית בתקופה האחרונה, במובן זה שהסכימה להח-לטת מועצת הבטחון 242 וקיבלה את ההחלטה 338 מ-22 באוקטובר. לכן אי-השתתפותה בפתחת הוועידה איננה נובעת מהתנגדות עקרונית. היא קשורה בנימו-קים שיכולים לחלוף, וזה גותן את הסיכוי שגם סוריה

להיות שעמדה תקיפה מצדנו בעניין זה היתה מביאה לדחיית פתיחת הוועידה, אבל עמידה איתנה שכו היתה מגבירה את האמינות שלנו, היתה מהאה כי הת-חיבות יש לקחת ברצינות ולקיימה במלואה. עדיין אין בדינו אפילו רשימת השבויים בסוריה. עדיין לא ידוע לנו גורלם של שבוינו שם, וסוריה, על-ידי ביטול השתתפותה בוועידה, מנסה להשתחרר מכל התחייבו-יותיה. ואנו, עם הכל, ממשיכים בביצוע הסעיף של פתיחת ועידת-השלום.

אילו הייתי יכול להניח שהוועידה תתחיל בעבו-דנה, הייתי אולי מרגיש פחות נקודה זו, אבל כולנו יודעים כי הפתיחה עדיין אין פירושה משא-ומתן ממשי. היו ראש הממשלה הדגישה כי אין ממשלה זו יכולה לתת שום הוראות סובסטנטיביות למשלחת בקשר למ-שא-ומתן של הוועידה. הרי היא בין כך ובין כך תי-דחה לשבועות מספר. אפילו על שאלת הינתקות הכי-חות, שדנו בה כבר בקילומטר ה-101, לא ידונו לפני הבחירות, ואם כך הדבר דומה לי, כי ללא קיום דרי-שות היסוד שלנו, דרישות אשר הובטחו ואשר שימשו יסוד להסכם הפסקת-האש, לא היו צריכים להודרך ולאפשר פתיחתה של הוועידה לפני הבחירות דווקא.

אין אנו דנים כעת בתכנה של הוועידה. צדקה ה-ממשלה שנמנעה מלקבוע עמדות לדיונים המהותיים. מאחר שהבחירות יתקיימו, בעזרת ה', בעוד ימים מספר, נוכל אז לחזור ולדבר על כך, והעם יביע את דעתו במי הוא רוצה. אבל הממשלה, כנראה, למרות הכל מייחסת חשיבות, ובצדק, גם למעמד הפתיחה. היא שיגרה לשם משלחת רבת משתתפים. היא שיגרה לזיבה יוע-צים ומסבירים לרוב, ואני רואה הכרח להביע תדהמתני על כך, לצערנו, אילו יהדות התורה מיוצגת במשלחת לוועידה ואינה מיוצגת בחוג המסבירים. יש לי אפילו חששות שהסתנו בין היועצים והמסבירים אישים אשר רחוקים מלעמוד על זכותנו הבלתי-ניתנת לעידעור לא-רץ אבות. יש שם יותר מדי ותרנים על יהודה ושומרון, והרי זכותנו לנחלת אבות. היתה היסוד להצגתה בל-פור; והרי זה היה היסוד היתק נכבד להחלטת האו"ם עם הקמת המדינה; והרי הצד הדתי מודגש על-ידי מתנגדינו בדגש חזק ביותר כאשר מדברים על ירושלים. מדוע לא הבינה הממשלה כי יש צורך והכרח לשתף את דברי יהדות התורה, הן בהסברה, הן ביעוץ, הן בהכוננת העניינים כבר בפתיחת הוועידה?

האמת היא כי אנו דנים כעת רק בצדדים מסויי-מים של הוועידה. בשאלתה המרכזית לא נגענו ואין טעם לנוגע כעת לפני הבחירות. ואני רק רוצה להביע את צערי על הפולמוס המתנהל סביב הוועידה לצרכי הבחירות. בפולמוס זה האחד מאשים את השני בכך שאין הוא רוצה בשלום, והשני מאשים את האחד בכך שאין לו עניין במקסימום של הישגים אפשריים. לצערנו הביא שילוב הוועידה בבחירות לידי כך, ולצע-רנו מראה פתיחת הוועידה לפני הבחירות, הפתיחה הבלתי-נחוצה והבלתי-הכרחית, שיש כאן עניין של תעמולת בחירות.

אני רוצה לסיים בתקווה שאחרי הבחירות נגיע לאחדות מקסימלית. אני רואה סימן טוב בהודעתה של ראש הממשלה כי לאחר הבחירות תקום מועצה עליונה לענייני בטחון, דרישה אשר הועלתה לראשונה על-ידינו, עוד לפני הפסקת הקרבות. חל של לא נעשה הדבר עד עתה. אבל לפחות מקווים אנו שהדבר ייעשה

ישראל בוועידה ביום המקדש לישראל, שימשתי להם לפה כשהעליתי בציבור את הדרישה לנוע את הש-תתפותה בוועידה בשבת. ואני שמח שיש העונות רבה בציבור לדרישה זו.

לצערי, אף כי זה-יורה הכירה הממשלה בגכונות דרישה זו, הרי זה-פקטו לא קבעה כי אנו לא נוכל להשתתף בוועידה בשבת. במשך השנים, לצערי, לא הוכיחה הממשלה את התחשבותה בשבת קודש, לא הוכיחה כי יש לה הבחנה לחחושת השבת הקיימת בציבור. הציבור בארץ, גם הלא-דתי, אוהב את השבת, רוצה בה, והלוואי והיתה הממשלה מקבלת על עצמה את רצון הציבור בעניין זה. וכעת נודמן לדינו דבר זה ואפשר לקדש שם שמיים ברבים, אפשר לשאת באווה את השבת היהודית, אפשר עדיין לתקן את הדבר, אני משוכנע כי העמידה על קדושת השבת תרים את קרנו בעיני כל האומות, ובעיקר אני מקווה שזכות שמירת השבת תעמוד לנו בכל מהלכינו, והרי אנו כיום ודאי ודאי זקוקים לחכונות, לרחמי שמיים.

הובע החשש שעמידה זו על זכותנו האלמנטרית עלולה לדחות את פתיחתה של הוועידה. הוסבר כי שושבינה הראשי של הוועידה, ד"ר קייסינגר, מעוניין עד מאוד שלא לדחותה, כדי למנוע עימותים בלתי-רצויים בינינו ובין שכנינו. אולי זה נכון, ואך אין זה מצדיק ויתור על דרישות יסוד שיש, והרי נדחתה הוועידה מיום שלשיש ליום שיש, כשהנה צורך, בגלל אי אלה דרישות של צד זה או זה, לדחותה. נדמה לי כי לא תמיד אי-העמידה על דרישותינו מוצדקת. העמידה יכולה גם להביא לתווה אצל הצד האחר וגם להגדיל את אמינותנו ואת ההתחשבות ברצינות דרישותינו.

זה אמור גם כלפי שאלה אחרת. ועידת ז'נבה היא המשך ישיר להסכם הפסקת-האש. על-פי סעיף מס-עיפו מתכנסת ועידה זו. לצערנו, היא לא תתנהל כפי שהוסכם מראש, מעורבות מועצת הבטחון, האו"ם, בוועידה על-ידי השתתפותו הפעילה של מזכיר האו"ם ובשליחותה של מועצת הבטחון, היא חזיגה מהמסוכן מראש, ואנו ודאי שאיננו מעוניינים בכך. מספיק לנו חסותה של מדינת-על אחת, שאיננה מקיימת יחסים דיפלומטיים אתנו. מועצת הבטחון, אשר רוב רובה עוינת אותנו, איננה פרטנו מתאים לחסות. פתיחת הוועידה על-ידי מר ולדהיים הלוואי שתבטא רק בצד הטקס והתפאורה ולא תגלוש להתערבות בעניינים הסובסטנטיביים.

אבל גם זה עדיין לא העיקר. חמור יותר נראה בעיני עניין אי-השתתפותה של סוריה. רבות כבר דובר על כך שאי-השתתפותה עלולה להביא להקשחת עמ-דתה של מצרים, אבל עוד יותר שזה שוב בניגוד להסכם הפסקת-האש, אנו חותמו על שישה סעיפים, וביניהם האחד בדבר ועידת-שלום - ואני בהחלט בעד משא-ומתן על שלום - אבל עלינו לעמוד על שלנו בקשר למשא-ומתן זה. על-פי הסכם הפסקת-האש היתה צריכה להתבצע החלפת השבויים, וכומר החזרת השבויים שלנו. הממשלה הכריזה כי היא עומדת על דרישה זו בתקיפות והודיעה כי בלי זאת היא איננה רואה את ההסכם ככרי-קיימא. המעצמות החוסות הת-חיבו בעניין, והדבר בוצע רק בחלקו. והנה סוריה מצאה דרך להתחמק מביצוע סעיף זה בהסכם גם עם פתיחת ועידת-השלום. היא פשוט לא תשתתף. יכול

— הודעת הממשלה על החלטתה להשתתף בוועידת ז'נבה — (דיון) (כהנא, ביבי, ש. תמיר) —

האות-סתר, ועלינו לתבוע מיד, בפתח: שלום — מה פירושו? זכויות הליטימיות — למה אתם מתכוונים? זכויות לאומיות — לא מפי חברי-הכנסת וילנר, אלא מפי סאדאת, מפי אסאד, מפי חוסיין. ואז יוברר אם יש בכלל על מה לשבת.

אולם, אדוני היושב-ראש, אנהנו נגשים לוועידה הזאת, לא בהכרח, מכמה וכמה נקודות חולשה. הראשונה, הגלויה, הברורה שבכולן זהו המצב שבו אנהנו נתונים בעקבות המלחמה שארכה 17 יום ולא נסתיימה בנצחון סופי ומכריע, כתוצאה מהמחדלים האינדיבידואליים ומה שקדם להם. זו חולשה אחת, שנגרמה עליידי הממשלה הזאת, וכל ממשלה שתצטרך לשאת בעול, תצטרך לשאת גם בשל הזה, שהביא למרחב תימרון מצומצם יותר, בודאי, בגטל הזה. לכן ישחאל תנאלק, תהיה חייבת, להיאבק על זמן ועל מרחב נשימה.

הנקודה השנייה, והיא נקודת התורפה, היא שישיראל הסכימה לכך שלא נקבע מפורשות עכשיו, כי רק על דעת כל הצדדים יוזמו גורמים נוספים להשתתף בוועידה. שהרי ישראל הסכימה שהאום הוא המזמן, והמזמן הזה הזמן היים שלוש גורמים ועוד אחד, ומחר הוא המחליט את מי כן להזמין ואת מי לא. ואז נצטרך לעמוד — אפילו לפי הודעתה של ראש הממשלה — בעמדה של סירוב ובעמדה של מוצאי הוועידה, אם ירצו להביא את אירוגני החבלה. את זה אפישר וניתן ולא יותר מדי קשה היה לקבוע היום: אם זו ועידת-שלום, או מתכנסים ומסכימים מי הם הצדדים, עכשיו, בפתח; ואז לפחות משריינים זכות, שאיש לא יבוא לפתח הוועידה, אלא על דעת הכול.

נקודת התורפה השלישית היא כמובן חסות האום, ובל תמעיט ראש הממשלה ומחומרת הנישוא הזה. מי שמקבל על עצמו חסות האום מקבל על עצמו את כל החלטות העצרת ומועצת הבטחון ויתר מוסדות האום עד כה כחטוטרת כבדה ביותר, קשה מנשוא. הוא מזמין לעצמו החלטות של מועצת הבטחון בכל עת מצוא או של העצרת ברוב של שני שלישים, שגם בוטו אמריקני לא יועיל. הוא מקבל מראש את הדיון הזה.

ואופיינית מאוד לכך היא הפרשה של השבת. אי-לו ראש הממשלה היתה אומרת: עניין השבת לא חשוב לי כל כך, אני לא כל כך דתית, או הייתי מתקומם נגד זה, אבל הייתי פחות גבהל. אבל ראש הממשלה באה לבטת הוועידה ואומרת: "הוועידה מתחילה מחר" — אני מציעה "למרבית העשרה" — למרות כל מאמציו להבטיח שלא תהיינה ישיבות בשבת, לא נמצאה דרך לשנות את העיתויים שנקבעו, והיא אמנם תמשך גם בשבת, והיא ממשיכה ואומרת: "שלב הפתיחה יימשך יומיים, אך בזמן קצר זו ייקבעו סדרים ונוהלים שישפיעו על כל מהלך הוועידה ואנהנו לא יכולים להרשות לעצמנו להיעדר" — "נקבעו" ו"ייקבעו" — ולבסוף: "שר החוץ הודיע כי נציגי ישראל ייאלצו במצב הנתון הזה להשתתף בדיונים בשבת, אך יקפידו כמובן שלא לחלל את השבת". קודם כל, זה חסר משמעות. האם הם ישעו הערה חשובה ולא ירשמו לעצמם הערה? אבל לא זה הקובע, לא זה המכריע. הקובע הוא שראש הממשלה אומרת, כי אפילו בנשאי גוהלי של קביעת תאריך מקבלת ישראל מראש תכתיב ולא מרשה לעצמה להיאבק על דחייה של יום אחד, כדי לקיים את קדושת השבת — נכס לאומי,

לאחר הבחירות, ואולי מותר להביע תקווה שיעשה גם יותר למען חישוב אחדותו של העם בשעה קשה וגורלית זו לכולנו.

הי"ד מ. ביבי:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת שמואל תמיר, ואחריי לחברי-הכנסת הררי.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, מחר נפתחת הוועידה בז'נבה, וצפוי פחות או יותר מה מחכה לנו שם ומאת הצד שכנגד. היטיב להגדיר זאת בהלכה סגורה אמריקני, שפגשתיו בימים אלה בווינגטון:

"Sadat will demand Sinai; Assad will demand the West-bank; Faisal will demand Jerusalem, and the Palestinians will come to take the rest."

זוהי התכנית, וההגדרה "ועידת-שלום", יחברר בשבועות ובהודשים הקרובים מאוד אם יש לה משמעות כלשהי לגבי הוועידה הנערכת בז'נבה.

ובכל זאת, אדוני היושב-ראש, בדיעה ומתוך זהיר מירבית ומתוך תחושה ריאליסטית נטולת כל אשליה עלינו ללכת לוועידה הזאת ולבדוק, ולבחון ולחפש כל סדק אפשרי, כל ניצנוץ, שעשוי לבשר ראשיתו של תהליך חיובי לקראת שלום. ואפילו לא תביא הוועידה לשלום, עלינו ללכת לחיפוש כל דרך לשיפור מעמדה הבין-לאומי של מדינת ישראל, ובהאש והאשונה להשגת תנאים מירביים ליחסים תקינים, ככל שרק ניתן, עם ארצות-הברית של אמריקה.

ובהופיע הממשלת הישראלית בוועידה בז'נבה עליה לבוא עם גישה יסודית המושתתת על בירור של שתי נקודות יסוד. המשלחת הישראלית חייבת לבוא לוועידה דת ז'נבה באמרה: משאי-ומתן לאא ספק פירושו וקה, נכון, אבל בראש וראשונה הבה ונבחן שגי מפתחות, שבלעדיהם אין טעם לכל קיומה של הוועידה. על האחד כבר היו לי הודמנויות לעמוד מאז מלחמת יום-הכיפורים, והוא — מה משמעות השלום. לישראל יש טעם ויש עניין ויש הכרח — וכך למזרח התיכון — רק בשלום אחד: שלום של גבול פתוח, שלום של חילופי שגרירים, שלום של קשרי מסחר, שלום של תיירות הדדית, שלום של קשר בין עמים, ולא רק חוזה בין ממשלות. ואם אין נכונות לשלום זה, הרי זו רק שביבת-נשק מלווה נסיגות, וממנתה לפתוח באש ברגע נוח יותר. בקיצור — חיסול ישראל בשלבים. זו מהות השלום כ-א'.

ויב: עלינו להניח מיד על שולחן הדיונים, מיד אחרי הבידורים הפרלמנטריים, את התביעה למדינות האויב לומר: למה אתם מתכוונים באמרכם "קיום הזכויות הלאומיות הליטימיות של העם הפלשטינאי"? קיום שסאדאת יאמר למה הוא התכוון באמרו, שלאחר הניסיון נתחיל לדון בקיום הזכויות הלאומיות הליטימיות של העם הפלשטינאי, שהרי זה שורש המחלוקת. ואם המשמעות היא — וזו המשמעות אצל כל ארצות ערב שגובשה בוועידת אלג'יר — מין קוד סתרים לתת-נית של חיסול ישראל והקמת מדינה פלשטינאית תחתיה, ואז יש לפענח את הקוד הזה קבל עולם כולו בוועידה ולא להרפות. היו כבר נוסחאות סתר של קודים, היה "הפתרון הסופי" של בעיית היהודים. לא אמרו "השמדה". למשטרים טוטליטריים תמיד יש נוס-

— הודעת הממשלה על החלטתה להשתתף בוועידת זנבה (דיון) (ש. תמיר, פת אליעד, שם טוב, ביבי, הרדי) —

ראלי — התורה שבעל-פה שלכם. אתם מבקשים מג' דט, תנו התחייבות. אימרו את דבריכם. לא "אף שעל", לא זה עומד על הפרק. הנוסחה שלכם שאתם בשל-טון כשאתם הולכים לוועידה הזאת. תנו תשובה.

שרי-הבריאות ו. שם טוב:

אולי תגדיר את השיטה שלך.

שמואל תמיד (המהכו החפשי):

השר שם טוב, אני אמרתי, אני פתחתי באמרי שכאשר הולכים למשא-ומתן זה "תן וקח", אבל אני רוצה את התשובה מפי המערך.

הדבר האחרון: נושא השבויים. ודאי שכולנו פה מאוחדים ברצון — איך ואמר חבר-הכנסת צדוק: חס-וחלילה לי מלהאשים אתכם שאינכם רוצים בשלום, אבל הדרך שבה אתם הולכים, אויביקטיבית, איננה מביאה לשלום — חס-וחלילה לי לחשוד במישהו, או להעלות על הדעת שהוא איננו עושה כל מאמץ אשר לפי הבנתו מוביל לשיחזור השבויים; ואולם אני רוצה לומר שבשבועיים האחרונים, כאשר יש כבר מגע סו-רי-אמריקני, וזה לא היה לפני שבועיים, כאשר התיאום המצרי-סורי נעשה ברור ושקוף, כאשר הסובייטים הו-דעו הבוקר שהסורים לבוא לוועידה, אבל במועד אחד — כלומר, יש זרם חשמלי מתואם עם כל הגורמים שטיפלו בכינון הוועידה הזאת. היום, הדרך שבה נקט-נו לא מוצאת את כל האפשרויות. אני רוצה לדבר בהירות. יש עוד ארמיה שלישית שמוסיפה לקבל יום יום את האספקה הודות להסכמת ישראל, יש נתיבים נוספים שבהם מדינת ישראל, בלכתה לוועידה — אני מדבר באותה רוח, אני מוציא את זה מכל אפשרות של ויכוח, אלא ברוח של רצון משותף — חייבת לתת בטחון לכל חיילי ישראל, שאם עולה בגודלו המר לי-פול לידיהן של חיות הטרף המרושעות והברבריות האלה, המדינה תצא מעודה כדי להבטיח לו את המי-נימום המגיע לו ולהם.

היו"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת הרדי, ואחריו לחבר-הכנסת מיקוניס.

יוזר הרדי (המערך, עבודה-מפ"ם):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, היה ברור לנו, זה שנים, שכל סידור שהצלחנו לסדר עם אויבינו עם מדינות ערב סביבנו, היה אך ורק במשא-ומתן ישיר, וכל נסיון אחר היה נתון לכשלון מראש. לכן אנחנו כל הזמן טענו, שהתקווה להגיע באיזה אופן שהוא לשלום באזור, לשלום בינינו לבין מדינות ערב, היא שיתקיים משא-ומתן בינינו לבין מדינות ערב. וטענתן הייתה אחת: שבאותה החלטה מפורסמת מספר 242 שנתקבלה במועצת הבטחון, לא אמרו בכלל, שצריך להיות משא-ומתן בינינו וביניהן. באה החלטה 388 שאגב, האופוזיציה כל כך שוללת אותה, וקבעה את השינוי היחידי ובעל המשמעות הרבה, שצריך להיות משא-ומתן בין הצדדים הנוגעים בדבר, כתוצאה מכך מתכנסת ועידת זנבה. לכן עלי להגיד ששנים רבות חיכינו לרגע כזה, ומעולם לא השלינו את עצמנו שב-אשר הרגע הזה יגיע, יהיו העניינים קלים כל כך, ואפ-שרות נוחה כל כך לבוא לידי הסכם, וההסכם יהיה עניין חלק של שיחות ותו לא. היה ברור לנו מראש, וברור לנו גם עכשיו, שכל הסכם, אפילו כאשר לשני

דתי ומוסרי מאין כמוהו, גם לגבי אדם דתי, גם לגבי לא דתי. לא מוכנה על כך להיאבק, לא מסוגלת. "נק-בעו", "ייקבעו", "נאלץ" — הכל נפעל, ומישהו עושה את הפיעל, אפילו במסגרת כזאת, וכשכל בן תרבות יאמר: אני מתייחס בכבוד לתאריך קדוש לזולת.

נוכרתי, כאשר שמעתי את המלים הללו, כיצד לפני שלושים-וחמש שנה מוזנה של 260 גולי אצ"ל ולח"י בקניה באפריקה, בגלות, במעצר ושב, הכתיב לשליט הבריטי, לשוים שלנו, לכולאים שלנו, לא לק-יים ואתנו שום שיחות ובידורים בשבת. יכולנו לעשות זאת כגולים, כעצורים, כשבויים. ומדינת ישראל העצ-מאית לא מסוגלת להיאבק על כך? זו נקודת המוצא?

גדעון מת (גח"ל):

במועצת הבטחון אנחנו לא משתתפים בדיונים.

שמואל תמיד (המרכז החפשי):

זה מפיחיד לגבי כל עתידה של הוועידה הזאת והתנהגות ישראל בה. אני שואל את ראש הממשלה: מה הם יעשו בוועידה הזאת בלעדנו? חלק מתייחס אלינו שם כאל שה המובל לעקידה, אבל את השה צריכים? מה הם יעשו שם בלעדנו? אי-אפשר לומר לא. נקודה. על דבר כזה, על מה יאמרו לא, אם על כך לא מסוגלים?

ואדוני היושב-ראש, נקודת התורפה הרביעית היא שאנחנו הולכים לוועידה כאשר המערך ויתר אפילו על סעיפים של החלטת מועצת הבטחון. החלטת מו-עצת הבטחון 242 אומרת: גבולות מוכרים ובלתי-חיים. בא המערך והמיר את המלים: "מוכרים ובלתי-חיים" בגבולות בני-הגנה". ראש הממשלה על הבמה הזאת בעמדה יש שנים ודיברה על הסדר עם מדינה; עכשיו, לקחת הוועידה שורבבו הפלשתינאים להחלטת מפל-גת העבודה. ואני צריך לפתוח את "ווישינגטון פוסט" ולקרוק שתי עמודות יסודיות. יש "סופטינג" בעמדה של מפלגת העבודה, של ראש ממשלת ישראל; גם בעניין הגבול: במקום: secure boundaries הם מס-כימים ל-defensible boundaries. גם בעניין הפלשתיני-אים שש שנים אמרו גולדה מאיר ואבא אבן: לא! עכשיו גברו עליהם.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

מה ההבדל?

שמואל תמיד (המרכז החפשי):

כך בדיוק "ווישינגטון פוסט", בצדק, קיבל את הפירוש של לויבה אליאב, אברהם יעופר ופנחס ספיר להחלטה של מפלגת העבודה. ועם רוח כזאת, עם הזמנה כזאת לחץ נוסף, הולכת הממשלה היום לוו-עידה.

אני רוצה בהקשר זה לשאול את חבר-הכנסת צדוק, שהפנה אלינו שאלות. אתם מומינים את העם לתת לכם ייפוי-כוח לקראת הוועידה הזאת. לשיטת-כם, לא לשיטתנו. אתם מוכנים להתחייב בפני העם: 1) בשום פנים לא תותירו על שום ריבונות באיזה שהוא חלק של ירושלים; 2) לשיטתכם, לא לשיטתנו — לא תותירו על ריבונות ישראלית בגולן — התורה שבעל-פה שלכם; 3) לא תותירו על שארם אי-שייך והמסדרון ממנו אל ישראל; 4) לא תסכימו בשום פנים לשיטה בחבל עזה על-ידי גורם אחר, אלא יש-

— הודעת הממשלה על החלטתה להשתתף בוועידת ז'נבה (דיון) (הררי, מיקוניס, מאיר) —

מה נגדנו? — מ' 22 בנובמבר 1967, בשעה שהכרזו עלינו עכשיו, באוקטובר, מלחמה — זו הגשמה של החלטה 242 מצדן? — יש מפרשים שהם צריכים להכיר בקיום מדינת ישראל. אנחנו מעולם לא ביקשנו שיכירו בקיומנו. אנחנו כל כך קיימים בתוך דאגותיהן של מדינות ערב, שהן לא צריכות מבחינתנו עוד להשיב לנו, ואנחנו לא מבקשים שיכירו בנו. שמואל מיקוניס (מוקד-מק"י ותכלת-אדום): שיכירו בזכות קיומנו.

יוהר הררי (המערך, עבודה-מפ"ם):
לא כתוב "בזכות", ואנחנו גם לא מבקשים מהם את הזכות, כמו שהם לא מבקשים מאתנו את הזכות להתקיים.

ראשי-הממשלה ג. מאיר:
חבר-הכנסת מיקוניס, אתה מסכים שיש זכות למצרים להתקיים? אבל היא לא מבקשת ממך.

שמואל מיקוניס (מוקד-מק"י ותכלת-אדום):
אבל ואנחנו זקוקים לזה מבחינה בין-לאומית.

יוהר הררי (המערך, עבודה-מפ"ם):
אתה נותן פירוש חדש להחלטה 242. שם לא מדובר על שום זכות.

שמואל מיקוניס (מוקד-מק"י ותכלת-אדום):
מי מדבר על החלטה 242?

יוהר הררי (המערך, עבודה-מפ"ם):
אני מדבר עכשיו רק על ההחלטה. חבר-הכנסת מיקוניס, אתה רשום לדבר אחרי, ואני מתחייב לא להפריע לך. אל תפריע לי. לא איכפת לי שקוראים לי קריאות בניינים, אבל לדעתי זה עכשיו לא לעניין. אי-אפשר ללכת לוועידת-שלום ולהגיד שאנחנו לא מקיימים החלטה 242. הם קיימו? מה קודם לכל נסיגה, אם לא שלום? אם לא שלום, לא קיימת בכלל שום נסיגה.

על כל פנים, למרות הפירושים שאנחנו נותנים, אני חושש מאוד מפני או"ם. גם המימון של הוועידה הוא על-דיו או"ם, היא כולה תהיה בחסות או"ם, אף שיש "חסות נאותה" של שתי מדינות, שעם אחת אין לנו יחסים. הייתי אומר, כבדהו מאוד, אבל חשדהו מאוד.

אין ספק שאנחנו מעוניינים אולי יותר מכל מדינה אחרת בהצלחתה של ועידת ז'נבה, כי אנחנו דרשנו כל הזמן ועידה כזאת, ולמעשה אנחנו ניצחנו בניגוד להכרעת רצונם, של הערבים, וסוף סוף הצענו לוועידה כזאת. אבל אל לנו לשכוח, ולו לרגע, שלאחר שנעשה כל מה שאנחנו יכולים לעשות כדי להצליח בוועידה זאת, אם נראה שיש כפייה כזאת ואנחנו מגיעים לדרגה גבוהה כזאת שלא יכולים לוותר, אל נשכח לרגע את הכוח העצום של ישראל, שבלי ישראל הוועידה לא יכולה להתקיים. הוועידה יכולה אולי להתחיל בלי סורי-יה, היא יכולה אולי גם להיגמר בלי סוריה, אבל היא לא יכולה לא להתחיל, לא להתקיים ולא להיגמר בלי ישראל. האיום הזה נמצא בידנו ובכוחנו, אם בוועידה הזאת עושים משהו בניגוד גמור לרצוננו.

נאמר לא אחת, ובצדק: שאם רוצים להזמין צד נוסף לוועידה, צריך לקבל הסכמת כל הצדדים. למע-

הצדדים יש כוונות טובות ורצון טוב, כרוך בעליות וירידות גדולות, משברים, תקוות; אבל צריך לעשות את כל הנסיון האפשרי כדי להגיע למצב כזה, גם מבלי לדעת אם נצליח.

ועידת-השלום בז'נבה — אני מדגיש: השלום — מתחילה, ראשית, תחת לחץ — דבר שאנחנו תמיד התנגדנו לו, ואנחנו קצת מזלזלים בלחץ הזה — זהו לחץ הנפט אשר כופה על כל מדינות אירופה, פחות על ארצות-הברית, להשתחוו ובהתכוונו בפני מדינות ערב ולהבטיח כל מיני הבטחות, שלא יתמכו בנו ולא יעזרו לנו. ראשית, ועידה זו מתכנסת, איפוא, תחת לחץ, ואנחנו צריכים לראות את הדברים בעין פקוחה, אך למרות זאת לעשות כל מה שאפשר, כל מה שתלוי בנו, כדי אולי להגיע לידי הסכם.

הדבר השני המדאיג אותי, יותר מאלה שדיברו לפני ודיברו בעד הליכה לוועידה, הוא הקשר — אם כי הוא לא הדוק מאוד, אבל, לדעתי, הדוק די והותר — עם האומות המאוחדות ומוסדות האומות המאוחדות, שיש בו סיבה לדאגה רבה לכינוס הוועידה הזאת ולכל מהלכה.

אמרתו כבר לפני שנים רבות, כי למעשה תפקידם העיקרי של הערבים, באומות המאוחדות, הוא להשיג החלטות נגדנו, שביום מן הימים יצדיקו את חוקיות הפעולה הצבאית והחלומה נגד ישראל. עלי להגיד, כי החישוקים סביבנו הולכים ונעשים צרים יותר, עם שיי-נוי כל המבנה של או"ם, עם סילוף כל ההחלטות, עם עיוות הדיון אשר שם, ולפעמים אני שואל את עצמי-מי מה אנחנו עוד יכולים בכלל לקוות מאירגון זה.

לכן עלי להביע את החששות שלי, בשעה שמוכיר האו"ם אמנם רק פותח את הוועידה, אבל על-פי ההחלטה האחרונה של מועצת הבטחון הוא צריך למסור לה מדי פעם בפעם דו"ח על מהלך ועידת ז'נבה. הווי אומר, הם יחשבו בוועידה זאת; הווי אומר, בכל פעם יחליטו או לפרש את החלטה 242, או לשנות את החלטת מועצת הבטחון, וכל החלטה תהיה תמיד לרע-תנו, וכל בחישה תהיה נגדנו. בכל מה שיעשה על-דיו או"ם זה אין לנו כל תקוות. אותו או"ם אשר החליט את ההחלטה ההיסטורית על הקמת מדינת ישראל הלך והסתאב עד אותן החלטות בלתי-פוסקות ובלתי-צודקות כנגד מדינת ישראל. אני חושש מאוד מפני הדברים האלה, ואף-על-פי-כן אני אומר כי בכל אופן עלינו להתחיל בוועידה, ועלינו לראות כיצד תתקדם וכיצד תתפתח.

ואגב, חוזרים אצלנו כל כך הרבה על החלטה 242, וכל העולם כולו חוזר ואומר שהוא רואה פתרון לפי החלטה 242, והדבר נעשה שגור כל כך עד שאני חושב שאיש כבר לא זוכר מה כתוב בהחלטה הזאת. בהחלטה זאת כתוב דבר אחד פשוט. בסעיף 2 בהחלטה כתוב שמועצת הבטחון מאשרת מחדש כי השכנת שלום צודק ובר-קיימא במזרח התיכון חייבת לכלול הגשמת שני העקרונות הבאים — אני מדגיש, שני עקרונות: העקרון הראשון הוא נסיגת הכוחות, לפי פירוש שלנו או לפי פירוש שלהם; העקרון השני הוא הפסקת כל הצהרות הלוחמה וכל מצב הלוחמה כנגד ישראל.

נשאלת השאלה, מתי הפסיקו מדינות ערב את הצהרות הלוחמה נגדנו? מתי הפסיקו את מצב הלוח-

חוברת מ"ט, ישיבה תע"ט
- הודעת הממשלה על החלטתה להשתתף בוועידת ז'נבה (דיון) (הררי, ביבי, מיקוניס) -

אני מניח שזה נאומי האחרון בכנסת אחרי עשרים וחמש שנה. חברותי בה מהיום הראשון. במשך עשרים וחמש שנים אלה עברנו די צרות, די מלחמות, די חאגות. אני מודיש לכל חברי הכנסת שיבואו יחד, רי, גם צעירים וגם קשישים, ובעיקר לעם הזה, את הקריאה: קום והתנער. מה הבהלה הזאת? אני משוכנע שערך יבואו עלינו ימים טובים. ועדת ז'נבה בוודאי איננה הדבר הכי קשה שעומד לפנינו ואשר יעבור עלינו. צריך לקבל את הכל בקומה זקופה, בבטחון ובגאווה.

היו"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לחברי הכנסת מיקוניס, ואחריו לאחד רון הגואמים, חברי הכנסת שחל.

שמואל מיקוניס (מוקד-מקי' תכלת-אדום):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, טוב הדבר שמשם-לחת ישראל יצאה לז'נבה. טוב הדבר שמצרים וירדן ישתתפו בוועידת ז'נבה, ולפי כל מיני סימונים ורמזים מקהיר וושינגטון תבוא גם סוריה בשלב מסוים לז'נבה. אולי יהיה זה אפילו פתח לפתרון הבעיה הכאובה של שיחזור שבוינו מאותה סוריה.

ועידת ז'נבה היא ועידת שלום, כפי שהגדיר שר החוץ הסובייטי גרומיקו, וכפי שצוין אמש בשידורי ישראל, ואמנם תהיה ועידת שלום: אם כל הצדדים המעורבים בסיכסוך יגלו רצון טוב ונכונות להבנה הדדית ולהכרה הדדית בזכויות החוקיות שלהם.

מי שטוען נגד חסות זו ואו זו של הוועידה צריך לבוא בטענות אל עצמו, הלמאי לא יפעל מאז מלחמת ששת הימים, במשך שש שנים, או בשלוש השנים האחרונות לפני המלחמה האחרונה, למען הידידות ישראלית-ערבית ללא מתווכחים מהחוק, כאשר לכך היו לפחות שלוש הזדמנויות.

איננו רואים כל רע בחסות האו"ם ואנו אף מצדדים בכך שבועידה תשתתפנה מדינות גדולות, בינוניות וקטנות מחלקי עולם שונים, מדינות המסוגלות לתרום תרומה קונסטרוקטיבית לקירוב הצדדים בסיכסוך.

אני מצטער לציין כי גם ראש הממשלה, ועוד יותר ראש הליכוד חברי הכנסת בגין, הסתייגו כל כך הרבה מוועידת ז'נבה, עד כי נשאר הרושם של פחד, פחד מפני התדיינות, שאינו כרוך ב"אני ואפסי עוד", אלא בפחד מפני הבטחת הזכויות החוקיות של ישראל ללא קיפוח הזכויות החוקיות של השכנים הערביים, ובעיקר של העם הערבי הפלשתינאי.

מי שציטט היום מעל דוכן הכנסת הכרות ער-ביות קיצוניות ערב הוועידה שכח משום-מה להזכיר גם הכרות דומות מן הצד הישראלי. לא ההכרות קובעות, אלא המציאות, יחסי הכוחות באזור ובזירה הבין-לאומית. לצערנו לא מועט חלקה של הממשלה בכך שהשאלה הישראלית-ערבית נהפכה לשאלה גלוי-בלתי, לשאלה בין-לאומית.

המציאות היא שהצד הערבי נוכח לדעת כי בכוח צבאי לא יכריע את מדינת ישראל, ואילו מדינת ישראל דאל נוכחה שוב לדעת שאי-אפשר לפתור את בעיית הסיכסוך הערבי-ישראלי הטראגי בכוח הזרוע בלבד, אלא בהשלמה מדינית עם המציאות האובייקטיבית של ארצנו באזור ובזירה הבין-לאומית.

שה צריך לקבל את הסכמתנו. אם הסכמתנו איננה נתונה אי-אפשר להמשיך. אם צריך, נודיע מראש, שאם עושים צעד כזה וכוה, אנחנו לא מומשיכים בוועידה. זהו כוח עצום העצור בנו. צריך להיזהר מאוד בשימוש בו, צריך לחשוב הרבה לפני שמפעילים אותו, אבל זה כוח שנמצא בידנו ואנחנו תמיד יכולים להשתמש בו.

עלי להגיד, שלא צריך גם כל כך לחשוש מכוח זה. ועידה כזאת וגם ועידות קודמות על פני ההיסטוריה לא הלכו בקו חלק ומרוח בשמן, היו כל מיני זיגוגים לטובה ולרעה. בכל ועידה יש משברים, ואם אנחנו נודיע מה שגודיע, בוודאי יעבור שבוע, וכעבור שבוע יחפשו דרך אחרת לדעות אותנו. אנחנו לא צריכים לשאוף לזה, אבל גם לא צריכים להיבהל מזה.

עלינו ללכת לוועידה זו בעיניים פקוחות. ואיימו בוודאי עלינו כל הזמן: אם לא נסכים - תהיה מלחמה. אין אנו רוצים מלחמות, ואנחנו נעשה כל מה שאנחנו יכולים לעשות כדי שלא תהיה מלחמה. אבל ככל שנהיה מוכנים למלחמה כשהם מאיימים, כן תר-חק המלחמה מאתנו.

לפעמים אינני מבין מה קרה במלחמה הזאת לעם שלנו, כלום אנחנו פעם הבטחנו, או שהציונות הבטיחה שמלחמת ששת-הימים תהיה המלחמה האחר-דונה? האם הבטחנו חיים קלים ושלעולם לא יהיו לנו אויבים? ובכלל יש איזה עם שאינו חושש ממלחמה? העם האמריקני אינו חושש ממלחמה עם רי-חמה? האם הרוסים אינם חוששים ממלחמה עם סין? וסין איננה חוששת ממלחמה? איזה עם בכלל חי לו לבטח? אולי השבדים והשווייצים, אבל אני יודע שגם הם מתכוננים ומתכוננים, למקרה שבעל זאת תפ-רוץ מלחמה. מה קרה לעמנו שכל כך נפגע, נעשה המום, הוכה הלם? כלום איננו חיים כדי להילחם על האידיאלים שיש לנו? כלום איננו בטוחים שנעשה הכל למען השלום? נדמה לי שאין צורך להגיד זאת: אבל אנחנו צריכים גם לדעת להילחם על זכויותינו. חבל על כל נפש שנופלת; חבל על כל נפש מהאוהב שנופלת; אבל מה קרה? מה פתאום הדבאון הזה שתופס חוגים רבים, שכולם כאילו מסכימים דק בדבר אחד, שכל אחד צריך להיות מדוכא, וכל אחד מסביר באופן אחד מדוע הוא מדוכא, וכל אחד, לא-חר שמסבירים לו כי אינו צריך להיות מדוכא בגלל עניין זה זה, ממציא דבר אחר לדבאון, אבל כולם מסכימים שצריך להיות עתה מדוכא?

כבר עברנו מלחמות. עברו עלינו ימים קשים מאוד. עברו עלינו גם ימים קשים מאוד לפני קום המדינה, ובכל זאת התגברנו. היינו במצבים הרבה יותר רעים. נדמה לי שהטרור בשנים 1936 - 1939, בזמן שהשל-טון רק היה בידנו, המטורה לא הייתה בידנו, נשק היה רק בהחבא, היו חיפושים, ובחיפוש אחד כמעט נתפס כל הנשק בכלל ונשארו בלי נשק, ובכל זאת התגברנו על הכל ועברנו הכל. מה הדבאון, כאילו אי פעם נכתב בתולדות ההיסטוריה שמאותו יום, ממלחמת ששת-הימים, בכלל הובטח לעם הזה, שלא יק-רה לו כלום?

אני חושב שחובה על כל אחד ואחד מאתנו להשי-פיע סביבו, אני בכל אפן עושה זאת, ומשתדל להוציא את הלך-הרוח הזה שתקף את הציבור.

— הדיעת הממשלה על החלטתה להשתתף בוועידת ז'נבה (דיון) (מיקוניס, ארבל-אלמזלנו, גרוסמן) —

וכולנו מגויסים למאבק נגד הפרה זו, אבל, איך מודשה לעצמה ממשלת ישראל, בעצם הימים האלה, להחליט פה אחד להפך את האמנה הזאת ואת נקדנות המוסד היהודי, על-ידי גירוש שמונה אישי ציבור ערביים מ"ביתם ומולדתם, מן השטחים המחוזקים על-ידינו זמנית?

חבר-הכנסת שמואל תמיר הזכיר את גולי ארית-ריאה וקניה. בתחילת 1946 הצעתה באסיפת הנבחרים הצעת החלטה להחזיר את גולי אריתריאה וקניה ל"ארץ-ישראל. נימקת את ההצעה בכך שהנציב העליון הבריטי הזר איננו רשאי לגרש את תושבי הארץ. אם יש לו משהו נגדם, יקרא אותם המשפט לפי סעיף מסויים. הוא הדין לגבי שמונה המגורשים האלה, שבאו בעקבות מאות מגורשים אחרים. אם יש משהו נגדם, אם עברו עבירה פלילית, אם עברו על החוק, צריך לקרוא אותם למשפט, אבל לא לגרש אותם מהארץ. הייתי יכול להסביר לכם איך פועלים המגורשים האלה נגדנו בחוץ-לארץ הרבה יותר מאשר לו היו נשארים בארץ, בביתם ובמולדתם.

ואני שואל: האם 14 סעיפי תכנית מפלגת ה"עבודה לבחירות, הוזהים עם מסמך גלילי, שהם סעיפי קולוניזציה סיפוחיסטית, הרחק מעבר לקו הירוק בעידן של דה-קולוניזציה — האם הם עשויים לסייע למאבק קנו על זכויות צדקות של ישראל?

שושנה ארבל-אלמזלנו (המערך, עבודה-מפ"ם):
גם אתה מביא את מסמך גלילי?

חייקה גרוסמן (המערך, עבודה-מפ"ם):
את מי אתה משרת?

שמואל מיקוניס (מוקד-מק"י ותכלת-אדום):

אף-על-פי שאת מתנגדת למסמך גלילי אין לך העוז להופיע נגד מסמך גלילי ונגד 14 העקרונות, שהם למעשה תזרה מליצית על מסמך גלילי.

זו היא הוכחה נוספת שהמערך השליט לא למד כלום ולא שכח כלום — לשיבות רצונו של הליכוד הימני — גם לאחר אסון מלחמת יום הכיפורים. זוהי הוכחה נוספת שאין כל מחשבה על מדיניות עצמאית ישראלית כלפי בעיות החוץ והפנים בקרב חוגי השליטון והאופוזיציה המלכותית של הליכוד.

ולענין האיכוך של מלחמת המכבים ביום הראשון של חנוכה: היו רבים, וביניהם גם חבר-הכנסת בנין, שהזכירו את מלחמת המכבים. מלחמת המכבים היתה מלחמה צודקת נגד הכיבוש האימפריאליסטי היווני והיא נרשמה כדף מזהיר לא רק בתולדות העם היהודי, אלא גם בתולדות העת העתיקה בכללה. אך "נחלת האבות" ההיסטורית דאז היתה מאז מצומצמת: ממבואות בית-לחם עד מבואות ירושלים, 8.5 קילומטרים באורך. זו היתה כל המדינה. עם זה, עשייה גדולה ועצום מבחינה היסטורית יהודית זמנית מבחינה היסטורית כללית. ואין זאת אומרת שאני מתפלל ללמד מדינה של 8.5 קילומטרים באורך. אינני מתפלל לזה. אך הוכח כי לא גדל המדינה קובע, אלא המאבק הצודק של העם. הלחם ההיסטורי הוא שצדק בן-גוריון המנוח באמרו לפני שנה וחצי כי מוטב לנו שתהיה ישראל קטנה עם שלום מאשר ישראל גדולה בלי שלום. זאת צריכים לחרות על לוח לבם ומוחם שליחי ישראל לוועידת השלום בז'נבה. כוונות בט-

אני מאמין בכנות שהעם כולו רוצה בשלום, שאף מפלגות הבית רוצות בשלום. אך יד על הלב: מי שדוגל ב"ארץ ישראל השלמה" מוליך בהכרח, מבחינה אובייקטיבית, להמשך המלחמות. גמי שדוגל בסיפוחים טריטוריאליים בגדל זה או זה בשטחים הערביים המחוזקים מאז מלחמת ששת הימים, גם הוא מוליך להמשך המלחמות.

האמת היא שהליכוד הימני ובני בריתו במערך מסתייגים מוועידת ז'נבה כיוון שהם חדורים פחד יאוש: פחד מפני השלום התבע הסתלקות מרווחים טריטוריאליים ויאוש מעניין השלום. האמת היא שהם מזמינים את העם לחיות על החרב בלבד.

ואני חושב שיש סיכוי לשלום צודק ובר-קיימא בין ישראל לערב ולעתיד של שיתוף פעולה ושכנות טובה אם ממשלת ישראל תגלה לא רק נכונות בט-חונית, אלא גם נכונות לקיים את החלטות מועצת הבטחון ומס' 242 הלכה למעשה, נכונות להכריז כי תמורת שלום נפנה את כוחותינו מן השטחים הערביים המחוזקים, תוך תביעה מהצד הערבי לקבוע בהסכמה הדדית את גבולות השלום של מדינת ישראל, יש סיכוי סביר לשלום צודק ובר-קיימא בין ישראל לערב אם תכיר הממשלה בכותל ההדדית העצמית של העם הערבי הפלשתינאי, אם — ועדיין לא מאוחר העניין — תיצור תנאים דמוקרטיים בשטחים המחוזקים שיאפשרו למיליון הערבים שם לבחור את נציגותם הדמוקרטית כדי לשתף גם אותם בדיני הוועידה על הבסיס הגיוני של דו-קיום בשלום עם ישראל.

אנו רואים בהסכם שלום כזה את הבטחת בטחונה של ארצנו, את האפשרות שנכדינו לא יצטרכו לשפוך את דמם בחזיתות המלחמה; עם זאת אנו דוגלים בבטחונות ובערובות לשלום. הכוונה היא לפירושים של שטחים בפיקוח יעיל, להבטחת תופש השיט בנתיבי המים בפיקוח יעיל, והייתה מעדיף פיקוח ישראל-ערבי, לא פיקוח זה, כיוון שיש כל מיני "פיקוחים" זרים העולים ליהפך לכיבוש טריטוריאלי.

הביטוי "גבולות בני הגנה" בפי הממשלה הרי זה לא יותר מאשר כינוי עדין יותר לסיפוחים טריטוריאליים. הרושם בארץ ובחוץ-לארץ הוא שהמערך ה"שליט מחד גיסא והליכוד הימני מאידך גיסא הרדימו את העם באשליות שוא, תוך התעלמות מהמציאות בסביבתנו הקרובה ובזירה הבין-לאומית. זהו אבסורד לחשוב. שכל העולם הוא עולם של דשעים וטפשים וכל הצדיקות והחכמה התרכזו בירושלים. כמה נוכל עוד להחזיק מעמד כ"עם לבדו ישכון"? כמה נוכל עוד להחזיק מעמד נוכח כמות ערבית גדולה לעומת ישראל ונוכח איכות ערבית משתפרת, הנהנית מעזרה גדולה? האם לא הגיעה העת לשיקול דעת מחדש, הגיוני, יאליסטי? האם לא הגיעה העת להשתחרר מאשליות וחזיונות הידועים לנו היטב מתקופת שבת צבני משיח השקר?

המוני העם בארצנו, בעורף כבחונית, אחוים משבר של אי-אמון, לאחר עשרים-וחמש שנה של שטיפת מוח מאורגנת ומכוונת להסחת דעתם מן העיקר — מכורח השלום והמכרח ביסוס חברתנו על אדני הצדק, על אדני העקרונות הדמוקרטיים של תנועת העבודה בארצנו, מרבים כיום לדבר על ההפרה החמורה של אמנת ז'נבה על-ידי ממשלת סוריה בעניין שבוינו,

חוברת מ"ט, ישיבה תע"ט

— הודעת הממשלה על החלטתה להשתתף בוועידת ז'נבה (דיון), (מיקוניס, ביבי, שחל, ארבלי-אלמזולינו) —

להשתמש בביטוי "משא-ומתן" כמשמעותו בוועידת הארטום, אמר المسلمة, השתתפות בשיחות, בשוני מהנוסח של משא-ומתן, וכאשר הגיע למלה "שלום" ודיבר על שלום צודק אמר سلام عادل, וזה הביא לתסיסה בין הקיצוניים שבעולם הערבי, והוא נאלץ מיד להצטרף ולחזור בו ואנשיו פירשו שהמשמעות של השלום הזה, שדיבר עליו שונה לחלוטין מהשלום שאנחנו רוצים בו, ישלום שיש בו יחסים תקינים, שלום שבו נוכל לחיות יחד, ואז הסביר שהוא מדבר על שלום אחר, שלום שמשמעותו לא מלחמה.

שמואל מיקוניס (מוקד, מק"י ותכלת-אדום):
זה דיוע.

משה שחל (המערך, עבודה-מפ"ם):
אני מציע שלא תהיה הדובר שלו. אני מציע שנדבר קודם בנינו.

שמואל מיקוניס (מוקד, מק"י ותכלת-אדום):
אתה הדובר שלי.

משה שחל (המערך, עבודה-מפ"ם):
אני אומר לך כי אלה הפירושים שהערכים עצמם מציינים אותם. תן לי לגמור.

עזשנה ארבלי-אלמזולינו (המערך, עבודה-מפ"ם):
אתם מייפים את הדברים שהם אומרים.

משה שחל (המערך, עבודה-מפ"ם):
אנחנו הולכים לוועידת ז'נבה, ואני מאמין שאנחנו הולכים מתוך רצון כן לנצל כל אפשרות שאפשר להגיע אליה, ואני אומר: אולי אפילו יותר מזה, גם בענין הערבי יש הבדל באוקטבות, יש הבדל בגישות, ואפילו התייחסותי בצפייה גדולה מאוד לשינוי. בנאומי של סאחאת היתה ניגונה תקיפה, אבל זו הפעם הראשונה הופיע בו ביטוי של הסכמה ללכת לוועידת שלום, הישג גדול בעולם הערבי המצריך עדיין שאנחנו נטע זר, סרטן בגוף העולם הערבי, שצריך להשמיד אותו, והתפיסה הערבית היסודית של הקיצוניים אינה השמדתה או חיסולה של ישראל כמעשה חד-פעמי, אלא תהליך שצריך להגיע אליו בשלבים.

למרות כל זאת אנחנו הולכים לוועידת שלום מתוך רצון כן ומתוך הרגשת אחריות כלפי העם כולו, העם היהודי, למען בנינו, לנצל כל אפשרות, ולדעתי יש לכך גם משמעות שלא תמיד אנחנו כאן תופסים אותה. במקום ויכוח בינינו, שבו אנחנו מציעים ומתחרים מי יהיה מוכן לוותר יותר, מי יהיה מוכן לתת יותר, ואל נשכח שאנחנו נמצאים במזהה התיכונ, ותכונה יסודית היא שכל עם בא בתכונותיו שלו. אינני חושב שאני פוגע באיזה ערבי שהוא אם אומר שהעם רבים יגיעו לוועידת השלום כערבים, כפי שהווייטנאמים הגיעו למשא-ומתן בווייטנאמים, מי שמכיר את הערבי יודע שחלק מההנאה שלו בכל משא-ומתן הוא עניין העמידה על המקח. איזו עמידה על המקח כדי שנוכל להגיע למשהו יכולה להיות בתחרות שבה מי שיניח דיל לעשות בוותרותו הרי הוא נאה יותר, יפה-נפש יותר? איזו אפשרות תהיה לממשלה שנגציגה ינסו להגיע לגבולות מסויימים תוך ויתורים טריטוריאליים,

חוגית וכוננות מדינית ריאליסטית צריכות להנחות את הממשלה ברגע זה של סיכוי סביר לפתיחת עידן השלום הישראלי-ערבי.

היו"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שחל, אחרון הגומאים בדיון זה.

משה שחל (המערך, עבודה-מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, תנאי עיקרי למדיניות נבונה בעתיד הוא הבנת שגיאות העבר והמציאות הסובבת בהווה. ועצה לכל המשתתפים בוויכוח אשר הגנו על עמדות שהיו להם לפני מלחמת יום הכיפורים: הם היו מיטיבים לעשות אילו היה כל אחד מהם מנסה לבדוק את עצמו, את דעותיו, ולבחון את המציאות הסובבת, כדי לראות אם אין מקום שישנה את דעתו או יחשוב אחרת ממה שחשב או אמר לפני המלחמה הזאת, והוא חוזר ביתר שאת על אותם הדברים גם היום.

אם אומרים לנו שקונצפציה מסויימת נכשלה, אין להסיק בהכרח שכל קונצפציה אחרת היא נכונה וצודקת. צריך להזהיר את עצמנו מלהיפתס לאשליות. קיימת סכנה גדולה שנישעבד עובדות הקיימות בסביבתנו לתפיסות שמישהו רוצה להצדיק אותן.

הפגם הקשה ביותר בדיונים מדיניים הוא אותו דוגמטיסם הנוקט עמדה לגבי עקרונות או הנחות, במן קום לעמוד על חיינה מדוקדקת של הדברים כפי שהם. זוהי אידיאליזציה של הנתונים כדי להצדיק עמדה. נוח לזרום שהערכים שינוי עמדותיהם מאשר לבחון עמדת אלה ואם אין בהן שינוי טקטיקה בלבד, ואסור גם לאלה שממשיכים בהפרחת סיסמאות, כאילו לא קרה כלום וכאילו גורלנו בידנו בלבד, להכתוב תנאים למעצמות גדולות. אסור להם לשכוח את האחריות ההיסטורית לטווח ארוך המוטלת עלינו והחובה המוטלת על כולנו לנצל כל אפשרות למען עצמנו, למען בנינו, לבחון כל אפשרות, להכריז אותה, שמה אפשר להגיע להסדר כלשהו.

שני מחנות עומדים כאן, והממשלה באמצע. שני הם אומרים "אף שעל". אלה אומרים "אף שעל" שמשמעותו המעשית היא בהכרח מלחמה; ואלה אומרים "אף שעל" של החזרת הכל ללא תנאי, שמשמעותו חדלון. באמנה הפלשתינית מאפריל 1970, בסעיף 6, ניסחה הוועדה המדינית של הקונגרס הלאומי העממי ה-10 את מצעה המדיני, שבו אישרה את העקרון כי ההכרה בזכות ההגדרה העצמית של העם הפלשתיני משמעותה ופירושה הכרה בזכותו לשחרר את המולדת כולה. מצע זה אושר על-ידי הקונגרס ה-11 בינואר 1973, בתחילת שנה זו. והערבים לא אמרו מעולם שהם מבטלים, משנים את דעתם לגבי שלושת הלאומים של הארטום.

סאדאת, בנאומו ב-16 באוקטובר, ובפגישתו עם עתונאי-חוקי, שבה היה פשרן יותר, נזהר מאוד מאוד מלהשתמש במלים שישתמע מהן באיזו צורה שהיא ביטול שלושת הלאומים של הארטום.

השפה הערבית היא שפה עשירה מאוד. יש בה אפשרויות להתבטאות בעלת משמעויות מרובות. והנה בוועידת הארטום אמרו לא *مفاوضات*, לא *اعتراقات*, לא *صلح*. סאדאת, כאשר רצה לדבר על ועידת שלום, במקום

— הודעת הממשלה על החלטתה להשתתף בוועידת ז'נבה (דיון) (שחל); (תשובת האש
הממשלה) (ביבי, מאיר) —

לי נדמה שלאזרחים בישראל יש תבונה גדולה והם מבחינים בין סיסמה לבין תוכן.

אני מציע לעצמנו שנצא לוועידה לא מתוך אופ-טימיות מופרזות, אבל גם לא מתוך פסימיסם קיצוני, נצא כאנשים ריאליסטיים ביותר. נצא למצות כל אפ-שרות שהשמור על קיומו בגבולות בני-הגנה. ואין בזה מבחינים בין סיסמה לבין תוכן.

נצא בסיסמה שאינה ואומרת רק "קח", אבל גם לא רק "תן".

2. תשובת ראש הממשלה

בעניין השבויים שבידי סוריה — עד עכשיו, וברא-שית, גשמעה הצעה אחת: לקשור את גורל שבוינו במצרים בזה של שבוינו בסוריה. לכאורה זה מתקבל על הדעת. שתיקה היו שותפות במלחמה, שתיקה קיבלו את החלטתה על הפסקת-אש, לכאורה שתיקה צריכות לנהוג באותה צורה. אבל מה לעשות, והרי בדיוק או-תו דבר כבר עשינו פעם, בלי כל הצעות ממישהו אחר, כאשר היו טייסים שלנו שבויים בסוריה והיו שבויים סוריים בידנו והיו שבויים שלנו במצרים ושבויים מצ-ריים בידנו. במלחמת ההתשה אמרנו: הבה נעשה עסקה, בעיקר כיוון שכתמיד מספר השבויים ממדי-נות ערב בדינו גדול פי כמה וכמה ממספר שבוינו אצלן. עשינו את זה. קשרנו את זה. לצערי הרב ישבו הבחורים שלנו שנה וחצי או שנתיים בסוריה בטרם שוחררו. וכן לא הועיל מאומה לעשרת השבויים שלנו במצרים, ששוחררו רק עכשיו, ואחרי מלחמת יום הכי-פורים.

שאלתי את בני המשפחות של השבויים בסוריה: האם היה יותר טוב לכם, יותר לא לכם, לו היו יושי-בים שבויים שלנו גם במצרים? כל הכבוד להם, הם אמרו: לא. אני מודה בדבר אחד: לגסטו עוד פעם את הנסיון הזה, בידענו מה שהיה בעבר, לא רצינו. לפי דעתנו נכון מה שעשינו. לכל הפחות השבויים ממצרים אצלנו.

עכשיו אומרים שלא די עשינו. בהסכם על הפ-סקת-אש, הסכם שנעשה במוסקבה בין ארצות-הברית וברית-המועצות — מסרתי על כך בכנסת — ניתן דיבור כבוד מטעם ברזיניב ואחרים, שייעשה הכל כדי לעזור לשחרר את השבויים. נשיא ארצות-הברית פנה ישירות לברזיניב לא פעם ולא פעמיים, חרש ממנו את קיום הבטחתו, במדה שיכול היה להבטיח. אני יודעת שקייסינג'ר דרש מדוברינין פעמים אין ספור את כיבוד ההבטחה הזאת ולעשות כל מה שאפשר לעשות כדי להשפיע על אסאד שישחרר את השבויים. אני יודעת אמילו שהתביעה הזאת באה גם ממקורות ערביים. אני כבר לא מדברת על א"ם והצלב האדום. והוא עונה כפי שעונה.

כאשר הייתי בווינגטון היה שם סגן שר החוץ הסורי והביא הצעה בדבר התמורה על כך שנקבל את שבוינו, הסכמנו לכך. כאשר הגיע סגנו של ד"ר ואלד-היים לסוריה, לדמשק, זה נהפך אצל אסאד לא להצ-עה סורית שישאלים קיבלו אותה והסכימו לה, כי אם להצעה ישראלית שתוא דוחה. וזה הובא אלי ישי-רות על-ידי סגן שר החוץ הסורי, כי אם דרך

איוז אפשרות תהיה לנו לשמור על גבולות כאלה, אם אנחנו באים בסחורה שאנחנו מוכנים לוותר עליה למע-שה תוך תחרות מתמדת בינינו?

ומול תפיסה זו, שלדעתי צריך להתגבר עליה, שהיא מביאה גם לדברים מעשיים בשטח, בדיונים וב-משא-ומתן, ישנם הלאוים של הליכוד. יש קומבינציה מעניינת מאוד של חוג פוליטי שיש לו דעות שונות כמעט בכל התחומים. הוא מנסה לעטוף את הסיסמ-אות שלו כאילו יש בכך כדי להטעות את הציבור. כולנו נפגשים עם ציבור. לכל אחד יש ציבור משלו.

היו"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לראש הממשלה, לדברי תשובה.

ראש-הממשלה ג. מאיר:

כנסת נבכדה, איער הערות ואחדות, בעיקר עובד-תיות. אני רוצה להתחיל בעניין השבת. לא יכול לה-יות ספק אצל כל יהודי, יהיה שומר מצוות או מי שלא מקפיד על שמירת מצוות, שהיה הרבה יותר לטעמנו לו התקיימה הוועידה ביום חול, ועוד בטרם מישהו אחר עורר את השאלה, כאשר קיבלנו את ההזמנה עם שינוי התאריך — ותיכף ואסביר מדוע שונה התאריך — והבאנו לתשומת-לבו של מזכיר המ-דינה האמריקני שזה חמור בשבילנו, ושאלנו אולי אפ-שר לשנות אותו. עובדה היא שלפי התאריך שנקבע בתחילה יעמדה הוועידה להתכנס בימי שלישי ורביעי בשבוע. התאריך הזה נדחה במידה רבה מאוד, אולי מכרעת, בגללנו, כאשר לנו היה צורך לקבוע את התא-ריך רק אחרי פגישה עם מזכיר המדינה האמריקני כדי לברר אותו דברים חיוניים מאוד, חשובים מאוד, ולא הפסדנו בכירור הזה בעניינים מהותיים מאוד. אבל זה היה אחרי שביירות ערביות שובגעו על-ידו לשנות את התאריך מיום שלישי ליום שישי. והוא לא מצא כל דרך איך לפנות אליהן מחדש ולשנות את התאריך שנית.

עוד אתמול עמדנו בקשר עם הממשל האמריקני, כדי לנסות אולי אפשר לשנות את התאריך או להכניס שינויים בעניין ישיבה בשבת, ואינני יכולה בשום פנים ואופן להבטיח שכן יהיה.

זה דבר מצער, מצער לכולנו, ואני רק מתפלאת ושמעוררים בעניין את הרושם כאילו מישהו רוצה לשמור על כבוד השבת, גם מבחינה דתית וגם מבחי-נה לאומית, ויש מישהו בממשלה, או רוב בממשלה, שמולול בכך. אין לזה שחר. אם הברירה היא שלא נהיה נוכחים בחלק מהוועידה, נדמה לי שאי-אפשר לקבל זאת. ואני מוכרחה להגיד לחברי הכנסת, זה ידוע גם לחברי מופד"ל, שזו לא הפעם הראשונה שאנח-נו מוצאים את עצמנו במצב שאנחנו משתתפים גם בדיונים בין-לאומיים בשבת כאשר אנחנו רואים הכרח חיוני בזה. עשינו זאת לא פעם בעצרת הא"ם. קבענו לעצמנו לאו מוחלט, וזה נוגע להאש השנה ויום הכי-פורים, אם יש עצרת בימים אלה. לא פעם אנחנו הולכים בשבת, לא פעם היו במשלחת הישראלית יהו-דים וסומרי מצוות בקפדנות שהלכו ברגל הרבה הרבה קילומטרים וישבו באולם הישיבות. לא אקחא בשמו-תיהם.

חוברת מ"ט, ישיבה תע"ט

— הודעת הממשלה על החלטתה להשתתף בוועידת ז'נבה (ישיבת ראש הממשלה) (מאיר, בגין, רפאל) —

וכאן נכתב "convened" ככוונה ברורה, על מנת לצמ-צם ואת תפקידו של או"ם. ואני יכולה להגיד שאמנם, כך אנחנו מפרשים את זה. ואם מישהו ישאל, מישהו מוסמך בממשל ארצות-הברית, יש לי כל הסיבה להגיד שהם יתמכו בפידוש שלנו בעניין הסמכות של או"ם כפי שכתוב כאן.

אינני יודעת בניין האינפורמציה של חברי-הכנסת רפאל שד"ר קיסניגר ניסה להשפיע עלינו שנסכים להשתתפותם של הפלשתינאים בוועידה. לא היה ולא נברא.

מנחם בגין (גח"ל):

אני קיבלתי רושם שהדברים של חברי-הכנסת רפאל הם נכונים, גברתי חאש הממשלה.

ראש-הממשלה ג. מאיר:

מה לי לעשות?

מנחם בגין (גח"ל):

הביאו נוסח לפנים שבו היה כתוב: הצדדים הס-כימו — ואחר-כך באו הדברים — — —

ראש-הממשלה ג. מאיר:

לא היו דברים מעולם.

מנחם בגין (גח"ל):

כך אני קיבלתי.

ראש-הממשלה ג. מאיר:

אחיה ראיית את המסמך?

מנחם בגין (גח"ל):

כן, גברתי. כך אני קיבלתי.

ראש-הממשלה ג. מאיר:

לא היו דברים מעולם. האם נאמר שהצדדים הס-כימו להשתתפותם של הפלשתינאים?

מנחם בגין (גח"ל):

לא השתתפותם, ומלא לדון בהסכמתם.

ראש-הממשלה ג. מאיר:

נכון.

מנחם בגין (גח"ל):

"agreed", כלומר הוסכם.

ראש-הממשלה ג. מאיר:

agreed — למה? הרי אנחנו לא הסכמנו, ד"ר קיסניגר לא ניסה להשפיע עלינו שנסכים.

מנחם בגין (גח"ל):

בשמנו, כך זה נאמר: בשמנו.

ראש-הממשלה ג. מאיר:

לחברי-הכנסת רפאל יש טענות רבות. זכותו לכך, אבל לתאר את זה כך שיעם ד"ר קיסניגר נפגשו דק חברי מפלגה אחת, כאילו זה לא שייך כלל לתפקידם שהם ממלאים — זה ניסוח שאיננו משקף בדיוק מה שקרה.

יצחק רפאל (מפד"ל):

זאת עובדה.

מוכר המדינה האמריקני, זה לא הועיל. יש רק תשוי-בה אחת בפיו של אסאד: הוא יודע יפה מאוד עד כמה נוגע ללבם של הישראלים עניין השבויים ודווקא משום זה איננו רוצה לשחרר אותם.

אני מתארת לי שמה שאמר חברי-הכנסת בגין על עניין הזכרת פלשתינאים וגורמים אחרים הוא למד מאותם המסמכים שהיו בידינו ובדין ועדת החוץ והבי-טחון. אם זה נכון, הוא יודע שזהו צד. זה לא נזכר.

מנחם בגין (גח"ל):

איני יודע. עכשיו אני שומע.

ראש-הממשלה ג. מאיר:

אדוני חברי-הכנסת בגין, אם לפניך היה המסמך ששם זה הוזכר ולפניך עכשיו המכתב הזה, אתה לא יכול לא לדעת שזה לא הוזכר.

מנחם בגין (גח"ל):

לא דיברתי על מכתב זה.

ראש-הממשלה ג. מאיר:

עניין פלשתינאי לא הוזכר בשום מסמך שהוגש לנו.

מנחם בגין (גח"ל):

אמרו: Organizations and Groups.

ראש-הממשלה ג. מאיר:

היו רק מסמכים ואחדים. טיטה האשונה, שגיה ושלישית של נוסח מכתב מטעם ברית-המועצות ואר-צות-הברית אל ד"ר גאלדהיים. אחד הדברים שבגללם נדהה או שונה תאריך כינונה של הוועידה היה זה: לא הסכמנו שזה ייזכר. לא זו בלבד שאמרנו שבשום אופן לא נשתתף בוועידה שבה הם יהיו, שאין לנו כל מגע וכל דבר משותף אתם למשא-ומתן, אלא אף דרשנו שזה יוצא, וזה הוצא.

עכשיו ראינו — אני לא משווה — שלא רק איר-גוני המחבלים רוצים להגיע לוועידה, אלא יש מדינות, ביניהן מדינות הקוראות לעצמן "בלתי-מזדהות", שא-נחנו יודעים את טיבן, כאלה שבאופן אקטיבי עזרו לערבים במלחמה וכאלה שיש להן גם אנשים שמש-תתפים, בצורות שונות, בהכנה למלחמות ובטיפול במכשירים שונים, שגם הן רוצות להשתתף בוועידה, גם מדינות אירופיות שיש לנו יחסים ואתן. אנחנו יוד-עים מה עמדתן לדברים החיוניים ביותר. איננו רואים כל סיבה שישתתפו בוועידה הזאת. הוועידה הזאת יכלה ליהפך בנקל למין ועידה או"מית עם בניסה הפשית לכל מי שרוצה לתרום אוזה דבר שלום. פה כתוב: "The parties have also agreed that the question of other participants from the Middle East area will be discussed."

לכל הפחות זה מוציא לגמרי השתתפות של מדינות שאינן באזור, ואשר לפלשתינאים ואירגונים אחרים — זה היה בניסוח והוצא.

עכשיו בעניין החסות, מה שכתוב במכתב הזה — וזה המסמך היחיד שיש לו תוקף — הוא:

"The conference should be convened under the auspices of the U.N."

באנגלית יש עוד מלים, אפשר היה לכתוב: "The conference will be held under the auspices of the U.N."

— הודעת הממשלה על החלטתה להשתתף בוועידת ג'נבה (תשובת ראש הממשלה) (בן-אהרן, מאיר, רפאל, כחול, מיקוניס, זילברברג, ביבי, גחוש, בדר, בגין, קשת, ש. תמיר, נסים, שוסטק) —

יצחק בן-אהרן (המערך, עבודה-מפ"ם):
גם ברבנות הראשית — — —

ראש-הממשלה ג. מאיר:

עובדה, חבר-הכנסת רפאל — — —

יצחק רפאל (מפד"ל):

— — — קיווליציה ברבנות הראשית.

משה כרמל (המערך, עבודה-מפ"ם):

בן-אהרן לרבנות.

(חבר-הכנסת י. בן-אהרן קורא קריאת-ביניים)

יצחק רפאל (מפד"ל):

אילו נפגש אתו גם הוא — זה היה מזיק במשהו?

שמואל מיקוניס (מוקד-מק"י ותכלת-אדום):
אם מתחיל עניין הרבנות — אני מסתלק.

ראש-הממשלה ג. מאיר:

בין שש לפנות-ערב ועד אחת, ובין תשע בבוקר ועד אינני זוכרת מתג, בערך קרוב לאחת — לא היו חמש דקות של פגישות חברותיות. והשתתף בשיחות מי שממלא תפקיד שהיה הכרחי לשיחות אלו במשא-ומתן עם ד"ר קיסניגר.

יצחק רפאל (מפד"ל):

זאת מהדווח חדשה ל"מטבח". ואנחנו נגד "מט-בח" בענייני בטחון.

ראש-הממשלה ג. מאיר:

חבר-הכנסת רפאל, "מטבח" זה הוא נקי.

יצחק רפאל (מפד"ל):

מה"מטבח" הזה יצא מחזל.

שמואל מיקוניס (מוקד-מק"י ותכלת-אדום):

ה"מטבח" של הרבנות הראשית הכשיר שני ממזריים.

ראש-הממשלה ג. מאיר:

אני רואה שיחבר-הכנסת רפאל כבר מכין את עצמו לדרך למטבח חדש, יבושם לו.

יצחק רפאל (מפד"ל):

בכל אופן, לא גשלים יע מהמטבח הקודם, שוב לא יהיה מטבח כזה, לא אתנו. אתם רוצים בנו — לא יהיה "מטבח". תהיה ממשלה.

ראש-הממשלה ג. מאיר:

אדוני חבר הכנסת, זכותכם ללכת לכל מקום שא-תם רוצים.

יצחק רפאל (מפד"ל):

גם אתם, נראה מה שירצה הבורח.

ראש-הממשלה ג. מאיר:

בוודאי, בוודאי.

יצחק רפאל (מפד"ל):

כל אחד ילך למי שהוא רוצה. אנחנו לא בכיסו של מישהו.

אברהם זילברברג (המערך, עבודה-מפ"ם):
במשך ארבע שנים אכלת ונהנית מהמטבח הזה. גם נהנית.

היו"ר מ. ביבי:

חברי הכנסת, אבקש מכם לשמור על השקט.

יעקב גחוש (גח"ל):

עכשיו מתברר שהמטבח לא כל-כך כשר.

יוחנן בדר (גח"ל):

ושם בישלו לנו — — —

ראש-הממשלה ג. מאיר:

ואנחנו עשרה ימים לפני הבחירות. אפשר עוד לכנס שתיים או שלוש ישיבות הכנסת. יש 32 חתימות; ואולי היום ייתוספו עוד חתימות אחדות על מנת לעודד, ואנחנו צריכים לא להתרגש כשהושבים שהבמה הזאת היא במה למלחמת הבחירות. אבל אני רוצה להגיד דבר אחד ויחיד: התכנית שבה הולך המערך לבחירות — כתובה; זה לא יסוד, אמר שם כל מה שאנחנו רוצים לומר. כל מי שידע קרוא וכתוב — יקרא, ישאל, ית-ווכח, יבין ויחליט.

מנחם בגין (גח"ל):

מסמך גלילי קיים או לא קיים?

ראש-הממשלה ג. מאיר:

אני רוצה לדעת רק דבר אחד: מה אומרים לנו אנשי הליכוד כשהם יוצאים בסיקמה "תנו לנו אפשרות להקים ממשלת ליכוד"?

מנחם בגין (גח"ל):

"לאומי"; "סמכות" — יש לדייק.

ראש-הממשלה ג. מאיר:

אתה עוד רוצה שאלמד בעל-פה את המודעות שלכם?

בן-ציון קשת (גח"ל):

זה לא יזיק.

ראש-הממשלה ג. מאיר:

יש לי דברים יותר חשובים.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

זה לא שימוש בכנסת לצרכי בחירות, חס ושלום.

ראש-הממשלה ג. מאיר:

אני רוצה לדעת: מי הם המועמדים לדבר הגדול הזה? ועל-פי אילו קווי יסוד? וכשאומרים כי "מיטב המוחות יצטרפו" — מדוע זה עלבון לאנשים שהם בין "מיטב המוחות" לקרוא אותם בשמות? אדרבה.

משה נסים (גח"ל):

מי יהיה ישר הבטחון הבא?

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):

אולי יגיד המערך מי יהיה בממשלה שלו?

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

הם מסרבים לומר.

חוברת מ"ט, ישיבה תע"ט

— הודעת הממשלה על החלטתה להשתתף בוועידת ז'נבה (תשובת ראש הממשלה)
— (מאיר, בגין, ש. חמי, ידיד, נחושטן, ביבי, שוסטק, קשת) —

ראש-הממשלה ג. מאיר :

יש לנו תכנית — — —

מנחם בגין (גח"ל) :

איוו תכנית? "התורה שבעל-פה" קיימת או לא?
מסמך גילוי מחייב או לא?

ראש-הממשלה ג. מאיר :

הכל כתוב ופורסם.

שמואל תמיר (המרכז החפשי) :

את מוכנה להתחייב כלפי העם, כשאת מבקשת
מנדט, שלא תהיה שום נסיגה מירושלים, מן הגולן,
מעזה, משארם-א-שייך? את מוכנה להתחייב לכך,
לשיטתך?

ראש-הממשלה ג. מאיר :

לפניך אינני מתחייבת לשום דבר.

שמואל תמיר (המרכז החפשי) :

תפני לעם. השיטות האלה לא יועילו, הן "מתו"
זומן. תחזיעי לעם.

ראש-הממשלה ג. מאיר :

הולכים לעם בוקר, צהריים וערב, ברדיו, בטלוויזיה,
באסיפות, והקהל גם שואל שאלות. אנחנו אף פעם
לא מתחמקים מזה. אבל לא שמעתי, לא קראתי, על
פי איווה קווי יסוד ולכן חבר זה של הכנסת וסיעתו,
שכבר מתכוננים לדרך, או חבר זה של הכנסת. לפי
אילו קווי יסוד? בלי קווי יסוד אומרים: מיטב המוחות.
מי הם "מיטב המוחות"?

מנחם ידיד (גח"ל) :

האם המוחות ישנם רק במערך, גברתי ראש הממ-
שלה?

ראש-הממשלה ג. מאיר :

ואם אתה שואל שאלה שאין לה טעם — — —

יעקב נחושטן (גח"ל) :

הממשלה מוזמנת דיון כזה לענייני בחירות למערך,
גברתי ראש הממשלה?

ראש-הממשלה ג. מאיר :

באמת.

יעקב נחושטן (גח"ל) :

זו הודעה מדינית היום?

שמואל תמיר (המרכז החפשי) :

זה לא שימוש בבמת הכנסת לתעמולת בחירות,
לא. זה מותר, זה לשם שימים.

היו"ר מ. ביבי :

חברי הכנסת, התקופה היא "חמה" מאוד, אבל
אני מבקש בכל זאת לשמור על סדר.

ראש-הממשלה ג. מאיר :

ואני יודעת שאתם דיברתם אך ורק לעניין.

יעקב נחושטן (גח"ל) :

אנחנו לא זימנו את הכנסת הזו. את בתוקף תפ-
קידך זימנת את הכנסת להודעה מדינית. זאת ההודעה
המדינית שלך?

שמואל תמיר (המרכז החפשי) :

זוהי הודעה של ראש מפלגה, לא של ראש הממ-
שלה.

ראש-הממשלה ג. מאיר :

אני מדעוועת מאוד מזההודעה הזאת.

היו"ר מ. ביבי :

חברי הכנסת תמיר, ראש הממשלה היא גם ראש
מפלגה ואין בזה סתירה.

ראש-הממשלה ג. מאיר :

מה ההבדל היסודי? לא רק בתכנית מדינית, כי
אם איך רצתה האופוזיציה במשך כל הזמן שאנחנו
נפעל, בשל מה יצאה האופוזיציה מהממשלה, ואיך
פעלה הממשלה הזאת. אנחנו לא פחדנו ולא נבהלנו
ללכת בדרך של נסיונות שאולי יש בהם תשובה חיו-
נית לבעיותינו. והא ראייה: היו לנו מגעים עם יארינג,
קיבלנו את ההצעה האמריקנית, היתה הפסקת-אש.
ורבותי, בבקשה מכם: אשר למחדל — אשמה הממ-
שלה, בסדר — — —

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי) :

מיטב המוחות של הממשלה אשמים.

היו"ר מ. ביבי :

חברי הכנסת, הגיחו לגמור משפט. חברי-הכנסת
שוסטק, הנח לגמור משפט.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי) :

מיטב המוחות.

ראש-הממשלה ג. מאיר :

מה לעשות, חברי-הכנסת שוסטק, שדווקא אותם
המוחות שאינם מוצאים חן בעיניך, דווקא הם — ואי-
אפשר להפריד — היו אחדאים לכך שצה"ל היה מצוייד
והנהו מצוייד כמו שהוא היום, ולא היה מעולם מצוייד
בצורה כזאת.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי) :

צה"ל היה מצוייד והוא מצוייד, אבל לא בגלל
"המוחות" שלכם.

בן-ציון קשת (גח"ל) :

ומה רציתם? שהאופוזיציה תעשה את זה?

ראש-הממשלה ג. מאיר :

לא. אבל אילו קיבלה הממשלה את העמדה שלכם
ב־1970, אין ילד בארץ שמאמין לכם שהציוד הזה היה
בא. בשום אופן לא.

מנחם בגין (גח"ל) :

איש אינו מאמין לדברים האלה.

שמואל תמיר (המרכז החפשי) :

את פשוט נותנת בדברך נשק לאמריקנים לא לעזר
לישראל אם תעמוד על עמדתיה. את נותנת להם נשק
מוסרי.

מנחם בגין (גח"ל) :

בערב יום הכיפורים המטתם אסון על העם הזה.
הממשלה לא אחראית? היא לא אחראית?

כ"ה כסלו תשל"ד (20 בדצמבר 1973)
 - הודעת הממשלה על החלטתה להשתתף בוועידת ז'נבה (תשובת ראש הממשלה) (שוסטק, מאיר, ביבי, בגין); (סיכום הדיון) (ביבי, ברעם, רויאל-נאור, פרוש) -

מנחם בגין (גח"ל):
 איפה נמצאים הטנקים המצריים היום, ומה גרם לכך, אם לא המחדל שלכם?

ראש-הממשלה ג. מאיר:
 אני מבינה שלחבר-הכנסת בגין לא נעים להסביר מדוע נהג ב-1970 כפי שנהג. לכן הוא נטפל ל-1973. אבל מה לעשות?

מנחם בגין (גח"ל):
 זו התוצאה.

היו"ר מ. ביבי:
 חברי הכנסת, אי-אפשר בכך יש גבול לקריאות-הביניים, זה לא ייתכן, איש לא היה עומד על הדוכן ומסכים שיקראו לו קריאות-ביניים בתדירות כזאת.

ראש-הממשלה ג. מאיר:
 זה קורה כאשר אין דרך אחרת לשכנע, ועובדה היא שמכל הנבואות האלה לא נשאר שום דבר. היה רק דבר אחד: לא ויתרנו על שום דבר. לא היו מעולם אפשרויות של ציוד ושל התחזקותו של צה"ל כמו עכ-שיו - לא בלי ויכוחים ולא בלי מאמצים, אבל יש תוצאות, ובלי לנתק את הקשר עם המעצמה הזאת, גם בשטח המדיני והכלכלי, וגם בזה לא תמיד בהסכם, לעתים קרובות מאוד במאבקים, לעתים קרובות מאוד בחילוקי דעות קשים מאוד. ובכל זאת המאזן הסופי הוא חיובי, כפי שאי-אפשר היה לראות אותו ולהגיע אליו אילו הלכנו אחרי גח"ל ב-1970.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):
 אמריקה תומכת בישראל רק בגלל המערך?

ראש-הממשלה ג. מאיר:
 חבר-הכנסת שוסטק, אולי בלהיטות שלך גם תק-שיב? הממשלה הזאת עד היום, ואני מתארת לי שעד 30 בדצמבר, מורכבת - גם אחרי שגח"ל יצא - מש-לוש מפלגות, והמדיניות שנתקבלה, נתקבלה על דעת כל המפלגות שנסארו בממשלה.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):
 אתם רוצים להגיד שרק בגללכם תומכת ארצות-הברית בישראל. כל התעמולה מבוססת על כך.
 (קריאות - ביניים)

היו"ר מ. ביבי:
 חברי הכנסת, האם אפשר לבקש התאפקות כדי שאפשר יהיה להמשיך?

ראש-הממשלה ג. מאיר:
 אני מבינה בהחלט לרוחם של חברי הכנסת מגח"ל. זה לא נעים. גם הם, גם חבר-הכנסת תמיר, ניבאו לנו כל הדברים האיומים ביותר בעולם.

מנחם בגין (גח"ל):
 הם קרו, ביום הכיפורים.

ראש-הממשלה ג. מאיר:
 עובדה היא שלא זוגו סנטימטר אחד מקווי הפס-קת-האש.

3. סיכום הדיון

ב. הכנסת מטילה על הממשלה להורות למשלחת ישראל בוועידת ז'נבה להעלות לפנייה, עם פתיחתה, את בעיית שבויי המלחמה שלנו בסוריה.

ג. מאחר שהצעת ישראל שלא לקיים את דיוניה של ועידת ז'נבה בשבת לא נענתה, מחייבת הכנסת את הממשלה להורות למשלחת ישראל לחדש את הש-תתפוחה בדיונים רק לאחר צאת השבת.

אדוני היושב-ראש, אבקש להצביע בנפרד על סעי-פיים א', ב' וג' של הצעתנו.

היו"ר מ. ביבי:
 ואני רוצה להעיר לחברת-הכנסת רויאל-נאור שעדיין אין בכנסת השם "הליכוד". הדבר לא הובא לפני ועדת הכנסת ולא אושר על-ידה.

רשות הדיבור לחבר-הכנסת פרוש, להצעת סיכום מטעם סיעות אגודת ישראל ופועלי אגודת ישראל.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
 אדוני היושב-ראש, אני מתכבד להביא הצעה מט-עם סיעות אגודת ישראל ופועלי אגודת ישראל לסיכום הדיון על הודעת הממשלה:

1. הכנסת מאמצת את די נציגי ישראל בוועידת ז'נבה, נושאת תפילה לבורא העולם: "היה עם פיפיות שלוחי עמך בית ישראל", ומביעה את תקווה הצל-חת הוועידה לביסוס שלומה ובטחונה של מדינת ישר-אל.

היו"ר מ. ביבי:
 חברי הכנסת, ואנו עוברים לשמייעת הצעות הסיכום של הסיעות. רשות הדיבור לחבר-הכנסת ברעם להצעת סיכום בשם סיעות אחדות.

משה ברעם (המערך, עבודה-מפ"ם):
 אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בשם הסיעות: המערך (עבודה-מפ"ם), המפלגה הליברלית העצמ-אית, קידמה ופיתוח, שיתוף ואחווה - הנני מתכבד להגיש את הצעת הסיכום הבאה להודעת הממשלה על החלטתה להשתתף בוועידת ז'נבה:

הכנסת רושמת לפנייה את הודעת הממשלה שגמ-סרה על-ידי ראש הממשלה לכנסת, וכן את דברי הת-שובה שנמסרו היום, כ"ה בכסלו תשל"ד - 20 בד-צמבר 1973.

היו"ר מ. ביבי:
 רשות הדיבור לחברת-הכנסת רויאל-נאור, להצעת סיכום בשם סיעות אחדות.

אסתר רויאל-נאור (גח"ל):
 אלה לא "סיעות אחדות". יש להן שם.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבדת לה-ביא הצעה לסיכום הדיון בשם סיעות הליכוד - גח"ל הרשימה הממלכתית, המרכז החפשי:

א. הכנסת מחייבת משא-ומתן ישיר בוועידת שלום על חתימת חווי שלום עם המדינות הערביות.

חברת מ"ט, ישיבה תע"ט

— הודעת הממשלה על החלטתה להשתתף בוועידת ז'נבה (סיכום הדיון) (פרוש, ביבי, ולגר, מיקוניס, רזיאל-נאור, ברעם, ארזידור) —

אסתר רזיאל-נאור (גח"ל) :

אבקש להצביע כל סעיף בהצעתנו בנפרד.

היו"ר מ. ביבי :

שמעתי, ובבוא העת ואשאל דעת חברי הבית.

תחילה אני מעמיד להצבעה את הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חברי-הכנסת מיקוניס.

הצבעה

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חברי-הכנסת י"ש מיקוניס לא נתקבלה.

היו"ר מ. ביבי :

אני מעמיד עכשיו להצבעה את הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חברי-הכנסת וילגר.

הצבעה

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חברי-הכנסת מ. ולגר לא נתקבלה.

היו"ר מ. ביבי :

חברי-הכנסת פרוש מבקש להצביע על כל סעיף שבהצעתו בנפרד. האם יש הסכמה לכך ?

משה ברעם (המערך, עבודה-מפ"ם) :
יש התנגדות.

היו"ר מ. ביבי :

אני מעמיד איפוא להצבעה את הצעת חברי-הכנסת פרוש כולה.

יורם ארזידור (גח"ל) :

הכנסת צריכה להצביע על בקשתו של חברי-הכנסת פרוש להצביע על כל סעיף שבהצעתו בנפרד.

היו"ר מ. ביבי :

אני מעמיד להצבעה את בקשתו של חברי-הכנסת פרוש להצביע על כל סעיף שבהצעתו בנפרד.

הצבעה

בקשתו של חברי-הכנסת מ. פרוש להצביע בנפרד על כל סעיף שבהצעת הסיכום שהובאה על-ידי לא נתקבלה.

היו"ר מ. ביבי :

אני מעמיד להצבעה את הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חברי-הכנסת פרוש.

הצבעה

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חברי-הכנסת מ. פרוש לא נתקבלה.

היו"ר מ. ביבי :

יש בקשה של חברי-הכנסת רזיאל-נאור להצביע על כל סעיף בהצעה שהובאה על-ידיה בנפרד. האם יש הסכמה לכך ?

משה ברעם (המערך, עבודה-מפ"ם) :
יש התנגדות.

היו"ר מ. ביבי :

אני מעמיד להצבעה את בקשתו של חברי-הכנסת רזיאל-נאור להצביע בנפרד על כל סעיף מסעיפי הצעת הסיכום שהוגש על-ידיה.

2. הכנסת תובעת מהממשלה להצהיר בפומבי כי היא לא תשתתף בדיוני הוועידה שיתקיימו בשבת.

3. הכנסת דורשת מהממשלה שלא תרפה מנושא שבויניו רסוריה ותקשור את קידום ענייני הוועידה בז'נבה בפתרון בעיה זו.

4. הכנסת מביעה את דעתה כי הקו המנחה של נציגי ישראל בוועידת ז'נבה צריך להיות הבטחת ה' לאבותינו על ירושת הארץ ושיקולים של הגנה, בטחון ופיקוח נפש.

5. הכנסת דורשת מהממשלה לשתף את נציגי יהדות התורה במשלחת ישראל בז'נבה, כדי שיוכלו להציג כדבעי את זכותנו על הארץ שהובטחה לנו והיו מסוגלים להסביר את אמונתנו בקדושת ארץ ישראל ובקדושת עיר הקודש והמקדש.

היו"ר מ. ביבי :

רשות הדיבור לחברי-הכנסת ולגר, שיביא הצעה לסיכום בשם סיעתו וק"ח.

מאיר וילגר (הרשימה הקומוניסטית החדשה) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להציע הצעת רק"ח לסיכום הדיון בכנסת על הודעת האש הממשלה :

1. הכנסת מקדמת בברכה את כינוסה של ועידת ז'נבה לכינון שלום צודק ובר-קיימא במזרח התיכון.

2. הכנסת מחליטה כי משלחת ישראל תעשה הכל להצלחת הוועידה ולביצועה המלא של החלטת מועצת הבטחון 338, החוללת ביצועה המלא של החלטת מועצת הבטחון 242.

3. הכנסת מחליטה כי משלחת ישראל תודיע על וכונתה של ישראל לסגת לקווי הפסקת-האש של 22 באוקטובר 1973, כפי שמתחייב מהחלטת מועצת הבטחון 338 ומהסכם הפסקת-האש הישראלי-מצרי מ-11 בנובמבר.

4. הכנסת מחליטה כי משלחת ישראל תפעל בהתאם לעקרונות הבאים : א. הסכמה לנסיגה מהשטחים שנכבשו במלחמת יוני 1967 ; ב. הבטחת זכות קיומן הריבוני ושלמותן הטריטוריאלית של מדינת ישראל ושל כל מדינות האזור ; ג. כיבוד הזכויות הלאומיות של העם הערבי הפלשתינאי ; ד. חופש שיט לישראל, ככלל המדינות, בתעלת סואץ ובמצרי טיראן ; ה. כינון אזורים מפורזים וסידורי בטחון ואחרים בפיקוח האו"ם ; ו. ערבויות בין-לאומיות לשמירת הסכמי השלום מצד המעצמות והאו"ם.

היו"ר מ. ביבי :

רשות הדיבור לחברי-הכנסת מיקוניס, שיביא הצעת סיכום בשם סיעתו מוקד-מק"י ותכלת-אדום.

עמואל מיקוניס (מוקד-מק"י ותכלת-אדום) :

אדוני היושב-ראש, אני מתכבד להביא הצעת סיכום בשם סיעת מוקד-מק"י ותכלת-אדום :

הכנסת מטילה על הממשלה את החובה לפעול בוועידת השלום בז'נבה בהתאם להחלטת מועצת הבטחון 338, שגם ממשלת ישראל קיבלה אותה.

היו"ר מ. ביבי :

חברי הכנסת, אנו עוברים להצבעה.

— הודעת הממשלה על החלטתה להשתתף בוועידת ז'נבה (סיכום הדיון) (ביגן, ביבי, המר, עופר) —

כי אנו מחייבים את הנסיון ואנו מקווים ומתפללים שיצלחה.

נמנענו מהצבעה משום שאנו רואים במורת-רוח את תחילתה של הליכתנו לוועידה מתוך אי-עמידה על עניין דתו ולאומי — עניין השבת; מפני שלא ייתכן שחג המולד יהווה עילה סבירה לגמור הוועידה, ואילו בשבת שלנו לא יתחשבו בוועידה שלנו, ועידה שבלע-דינו אין לה קיום. זאת לא שאלה דתית בלבד. יש לכך גם משמעות לאומית שאסור לנו לוותר עליה.

אברהם עופר (המערך, עבודה-מפ"ם):
להילחם בשבת מותר, וועידת שלום אסור לקיים בשבת?

מנחם ביגן (גח"ל):
להילחם מותר, וכן.

זבולון המר (מפד"ל):
הכח עד הסוף. עוד מעט אדבר על זה. אנו שמ-חיים על הודעת ראש הממשלה שנציגינו לא יחללו אישית את השבת בוועידה. אך כאמור יש לדרישתנו משמעות עקרונית וסמלית שמעבר לכך, והיא שאלת עצם נוכחותנו בוועידה בשבת.

הכנסת יודעת שכדי להגן על החיים גלחם עם ישראל גם בשבת וגם בשבת שבתון, אך כאן לא היה קורה דבר לשלום אם הוועידה היתה מתחילה ביום השישי, נפסקת בשבת ונפתחת שוב במוצאי-שבת. אפ-שר היה לקצר את הגאומים בכמה שעות, ואם לאו, אפשר היה להאריך את הוועידה הטקסית בכמה שעות נוספות.

אנו מאמינים ובטוחים שאילו היינו עומדים על הדבר מתחילתו, כאשר הוצע לנו המועד, עוד קודם ישיבת הממשלה שהחליטה עליו בהתנגדות שרי המפ-ד"ל, היה הדבר מובן ופשוט ולא היתה בעיה בקביעת סדר-יום כזה שישמור על השבת.

יתר על כן: דווקא משום התקווה שוהו אירוע היסטורי חשוב, שעניי העולם היהודי והלא-יהודי מופ-נות אליו, הרי גם עכשיו יעלה בברדנו ותתחזק עמידתנו אם נודיע באופן החלטתי וחד-משמעי שלא נשתתף בוועידה ביום השבת.

אנו סבורים שאין זה מאוחר עדיין לעמוד על כך, והוועידה תתקיים, וארצות-הברית, ברית המועצות ומצ-רים לא יחרימו אותה משום כך, ואולי בזכות השבת והשמירה עליה ועל כבוד ישראל, תצליח הוועידה עוד יותר ותביא לנו בהקדם את השלום.

היו"ר מ. ביבי:
חברי הכנסת, הכנס הבא של הכנסת יהיה ביום שלוש הקרוב בשעה 11.00. הודעה על סדר-היום תי-שלח לכם.
ישיבה זו נעולה.

מנחם ביגן (גח"ל):

אבקש למנות את הקולות.

היו"ר מ. ביבי:

נמנה את הקולות.

הצבעה

בעד בקשתה של חברת-הכנסת רזיאל-

נאור להצביע בנפרד על כל סעיף

בהצעת הסיכום שהובאה על-ידיה

נגד

בקשתה של חברת-הכנסת א. רזיאל-נאור להצ-

ביע בנפרד על כל סעיף שבהצעת הסיכום

שהובאה על-ידיה לא נתקבלה.

היו"ר מ. ביבי:

אני מעמיד להצבעה את הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חברת-הכנסת רזיאל-נאור.

הצבעה

בעד הצעת הסיכום שהובאה על-ידי

חברת-הכנסת א. רזיאל-נאור

נגד

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חברת-הכנסת

א. רזיאל-נאור לא נתקבלה.

היו"ר מ. ביבי:

אני עובר להצבעה על הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חברת-הכנסת ברעם.

הצבעה

בעד הצעת הסיכום שהובאה על-ידי

חברת-הכנסת מ. ברעם

נגד

נמנעים

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חברת-הכנסת

מ. ברעם נתקבלה.

היו"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת המר, להנמקת הימנ-עות. סיעתו מהצבעה.

זבולון המר (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, סיעת המפד"ל מחייבת את ההשתתפות בוועידת ז'נבה — לא מפני שאנו משלים את עצמנו ואת העם שהעריבים באים לוועידה כדי להביא למפנה ולעשות מהפכה ביחסינו, אלא מפני שאנו רוצים בכל מאוודנו בכל מאמץ ונסיון שיביא למניעת שפיכות דמים, למניעת מלחמה ולקירוב השלום, וגם מפני שאנו מאמינים, ובכל יכלתנו גם נפ-על, ישום ממשלה בישראל לא תלך לשם כדי לוותר ויתורים המסכנים את זכויותינו הלאומיות ואת גבולות הבטחון שלנו. מתוך גישה כזאת לא הצבענו נגד —

הישיבה ננעלה בשעה 14.46.

נספחות

א. סדר-היום לישיבה תע"ז

- א. חוק החייל המשוחרר (הוראת שעה), תשל"ד - 1973 (קריאה ראשונה).
- ב. החלטות בדבר אישור הוראות בצווים:
  1. צו שעת חירום (שיעור תשלום חובה) (תיקון), תשל"ד - 1973;
  2. צו תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת מס' 87), תשל"ד - 1973;
  3. צו תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת מס' 88), תשל"ד - 1973;
  4. צו תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת מס' 91), תשל"ד - 1973;
  5. צו תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת מס' 96), תשל"ד - 1973;
  6. צו תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת מס' 100), תשל"ד - 1973;
7. צו מס קנייה (סחורות ושירותים) (הטלת מס ושיעורו) (תיקון מס' 66) (תיקון), תש" - ל"ד - 1973;
8. צו מס קנייה (סחורות ושירותים) (הטלת מס ושיעורו) (תיקון מס' 70), תשל"ד - 1973;
9. צו מס קנייה (סחורות ושירותים) (הטלת מס ושיעורו) (תיקון מס' 71), תשל"ד - 1973;
10. צו מס קנייה (סחורות ושירותים) (הטלת מס ושיעורו) (תיקון מס' 72) (תיקון), תשל"ד - 1973;
11. צו מס קנייה (סחורות ושירותים) (הטלת מס ושיעורו) (תיקון מס' 73), תשל"ד - 1973;
12. צו מס קנייה (סחורות ושירותים) (הטלת מס ושיעורו) (הוראת שעה), תשל"ד - 1973.

ב. סדר-היום לישיבה תע"ח

הצעות לסדר-היום

1. הצורך בהיערכות החברה והעורך בשעה זו - בעיות כלכלה ומשק בימי חירום - הצעת חבר-הצעת חבר-הכנסת י. תמיר.
2. בעיות כלכלה ומשק בימי חירום - הצעת חבר-הכנסת ז. שובל.

ג. סדר-היום לישיבה תע"ט

הודעת הממשלה על החלטתה להשתתף בוועידת זינבה - דיון.

ד. החלטה בדבר אישור הוראות המגדילות או המטילות היטלים

- בהתאם לתקנה 3 לתקנות-שעת-חירום (תשלומי חובה), תשי"ח - 1958¹, מחליטה הכנסת לאשר אותן הוראות בצו שעת חירום (שיעור תשלום חובה) (תי-¹
- קון), תשל"ד - 1973², שכתוצאה מהן מוגדל היטל או מוטל היטל על טובין שהיו פטורים ממנו.

ה. החלטה בדבר אישור הוראות המגדילות מכס או המטילות מכס

- בהתאם לסעיף 2 (א) לחוק מסי מכס ובלו (שינוי תעריף), תשי"ט - 1949³, מחליטה הכנסת לאשר אותן הוראות בצו תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת מס' 87), תשל"ד - 1973⁴, שכתוצאה מהן מוגדל מכס או מוטל מכס על סחורה שהיתה פטורה ממנו.

ו. החלטה בדבר אישור הוראות המגדילות מכס או המטילות מכס

- בהתאם לסעיף 2 (א) לחוק מסי מכס ובלו (שינוי תעריף), תשי"ט - 1949⁵, מחליטה הכנסת לאשר אותן הוראות בצו תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת מס' 88), תשל"ד - 1973⁶, שכתוצאה מהן מוגדל מכס או מוטל מכס על סחורה שהיתה פטורה ממנו.

¹ ס"ח תשכ"ד, עמ' 175; תשל"ג, עמ' 49; תשל"ג, עמ' 84.

² ק"ת תשל"ד, שיעורי מק"ח 87, עמ' 35.

³ ס"ח תשי"ט, עמ' 154; ס"ח תשי"ד, עמ' 18.

⁴ ק"ת תשל"ד, שיעורי מק"ח 83, עמ' 3.

⁵ ק"ת תשל"ד, שיעורי מק"ח 84, עמ' 6.

ז. החלטה בדבר אישור הוראות המגדילות מכס או המטילות מכס

91), תשל"ד-1973², שכתוצאה מהן מוגדל מכס או מוטל מכס על סחורה שהיתה פטורה ממנו.

בהתאם לסעיף 2(א) לחוק מסי מכס ובלו (שינוי תעריף), תש"ט-1949¹, מחליטה הכנסת לאשר אותן הוראות בצו תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת מס'

ח. החלטה בדבר אישור הוראות המגדילות מכס או המטילות מכס

96), תשל"ד-1973³, שכתוצאה מהן מוגדל מכס או מוטל מכס על סחורה שהיתה פטורה ממנו.

בהתאם לסעיף 2(א) לחוק מסי מכס ובלו (שינוי תעריף), תש"ט-1949¹, מחליטה הכנסת לאשר אותן הוראות בצו תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת מס'

ט. החלטה בדבר אישור הוראות המגדילות מכס או המטילות מכס

100), תשל"ד-1973⁴, שכתוצאה מהן מוגדל מכס או מוטל מכס על סחורה שהיתה פטורה ממנו.

בהתאם לסעיף 2(א) לחוק מסי מכס ובלו (שינוי תעריף), תש"ט-1949¹, מחליטה הכנסת לאשר אותן הוראות בצו תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת מס'

י. החלטה בדבר אישור הוראות המגדילות או המטילות מס קנייה

ושירותים) (הטלת מס ושיעורו) (תיקון מס' 66) (תיקון), תשל"ד-1973⁵, שכתוצאה מהן מוגדל מס קנייה או מוטל מס קנייה על סחורה שהיתה פטורה ממנו.

בהתאם לסעיף 3(ב) לחוק מס קנייה (סחורות ושירותים), תשי"ב-1952⁶, וסעיף 2(א) לחוק מסי מכס ובלו (שינוי תעריף), תש"ט-1949¹, מחליטה הכנסת לאשר אותן הוראות בצו מס קנייה (סחורות

יא. החלטה בדבר אישור הוראות המגדילות או המטילות מס קנייה

ושירותים) (הטלת מס ושיעורו) (תיקון מס' 70), תשל"ד-1973⁷, שכתוצאה מהן מוגדל מס קנייה או מוטל מס קנייה על סחורה שהיתה פטורה ממנו.

בהתאם לסעיף 3(ב) לחוק מס קנייה (סחורות ושירותים), תשי"ב-1952⁶, וסעיף 2(א) לחוק מסי מכס ובלו (שינוי תעריף), תש"ט-1949¹, מחליטה הכנסת לאשר אותן הוראות בצו מס קנייה (סחורות

יב. החלטה בדבר אישור הוראות המגדילות או המטילות מס קנייה

ושירותים) (הטלת מס ושיעורו) (תיקון מס' 71), תשל"ד-1973⁸, שכתוצאה מהן מוגדל מס קנייה או מוטל מס קנייה על סחורה שהיתה פטורה ממנו.

בהתאם לסעיף 3(ב) לחוק מס קנייה (סחורות ושירותים), תשי"ב-1952⁶, וסעיף 2(א) לחוק מסי מכס ובלו (שינוי תעריף), תש"ט-1949¹, מחליטה הכנסת לאשר אותן הוראות בצו מס קנייה (סחורות

יג. החלטה בדבר אישור שיעורי מס קנייה על שירותים טעוני מס

בנספח החלטה זו, שכתוצאה מהן נדחה מועד תחילתם של סעיפים 3 ו-4 לצו מס קנייה (סחורות ושירותים) (הטלת מס ושיעורו) (תיקון מס' 72), המגדילים את שיעורי מס הקנייה על שירותים.

בהתאם לסעיף 3א לחוק מס קנייה (סחורות ושירותים), תשי"ב-1952⁶, מחליטה הכנסת לאשר את הוראות צו מס קנייה (סחורות ושירותים) (הטלת מס ושיעורו) (תיקון מס' 72) (תיקון), תשל"ד-1973, אשר

- 1 ס"ח תש"ט, עמ' 154; ס"ח תש"ך, עמ' 18.
- 2 ק"ת תשל"ג, שיעורי מק"ח 87, עמ' 29.
- 3 ק"ת תשל"ד, שיעורי מק"ח 87, עמ' 26.
- 4 ק"ת תשל"ד, שיעורי מק"ח 88, עמ' 37.
- 5 ס"ח תשי"ב, עמ' 344; תשכ"ב, עמ' 44.
- 6 ק"ת תשל"ד, שיעורי מק"ח 87, עמ' 29.
- 7 ק"ת תשל"ד, שיעורי מק"ח 87, עמ' 31.
- 8 ק"ת תשל"ד, שיעורי מק"ח 87, עמ' 31.

ד. החלטה בדבר אישור הוראות המגדילות או המטילות מס קנייה

בהתאם לסעיף 3(ב) לחוק מס קנייה (סחורות ושירותים), תשי"ב-1952¹, וסעיף 2(א) לחוק מסי מכס ובלו (שינוי תעריף), תש"ט-1949²; מחליטה הכנסת לאשר אותן הוראות בצו מס קנייה (סחורות ושירותים) (הטלת מס ושיעורים) (הטלת מס ושיעורים) (תיקון מס' 73), תשל"ד-1973³, שכתוצאה מהן מוגדל מס קנייה או מוטל מס קנייה על סחורה שהיתה פטורה ממנו.

טו. החלטה בדבר אישור שיעורי מס קנייה על שירותים טעוני מס

בהתאם לסעיף 3א לחוק מס קנייה (סחורות ושירותים), תשי"ב-1952, מחליטה הכנסת לאשר את הוראות צו מס קנייה (סחורות ושירותים) (הטלת מס ושיעורים) (הוראת שעה), תשל"ד-1973, אשר בנספח להחלטה זו, שכתוצאה מהן הוטל שיעור מס קנייה מיוחד על שירותים מסויימים הניתנים לתייר.

¹ ס"ח תשי"ב, עמ' 344; תשכ"ב, עמ' 44.
² ס"ח תש"ט, עמ' 154; תש"ך, עמ' 18.
³ ק"ת תשל"ד, שיעורי מק"ח 87, עמ' 34.

סיכום הישיבות

- ישיבת תע"ז (כ"ג בכסלו תשל"ד - 18 בדצמבר 1973)**
- היו"ר - י. ישעיהו; ר. ארזי.**
- א. סגן מזכיר הכנסת ש. יעקבסון הודיע על המסמכים שהוגחו על שולחן הכנסת.**
- ב. שר-האוצר פ. ספיר הביא לקריאה ראשונה חוק החייל המשוחרר (הוראת שעה), תשל"ד-1973. בוויכוח השתתפו: ש. ארבל-אלמוזניג, מ. נסים, א. אנקוריון, י. מזרחי, י. גולדשמידט, י. שערי, י. קרגמן, מ. וילנר, ד. זכין, ח. י. צדוק, ש. תמיר, ש. מיקוניס. שר האוצר השיב למתווכחים.**
- הוחלט: להעביר את החוק לוועדה שתיקבע על-ידי ועדת הכנסת.**
- ישיבת תע"ט (כ"ה בכסלו תשל"ד - 20 בדצמבר 1973)**
- היו"ר - י. ישעיהו; מ. ביבי.**
- א. עם פתיחת הכנס המיוחד של הכנסת הוקיע יושב-ראש הכנסת י. ישעיהו את מבצעי ההתקפה הרצחנית בנמלי התעופה של רומא ואתונה ואת ההתעללות בבני ערובה.**
- ב. סגן מזכיר הכנסת ש. יעקבסון הודיע על המסמכים שהוגחו על שולחן הכנסת.**
- ג. ראש-הממשלה ג. מאיר מסרה את הודעת הממשלה על החלטתה להשתתף בוועידת ז'נבה. בוויכוח השתתפו: מ. בגין, ח. י. צדוק, י. רפאל, י. חזן, מ. פרוש, ג. האוזנר, י. הורביץ, מ. כרמל, מ. וילנר, ק. כהנא, ש. תמיר, י. הרדי, ש. מיקוניס, מ. שחל. ראש הממשלה השיבה למתווכחים. הצעות סיכום הוגשו על-ידי: מ. ברעם בשם סיעות המערך (עבודה-מפ"ם), המפלגה הליברלית העצמאית, קידמה ופיתוח, שיתוף ואחוזה; א. רויאל-נאור בשם סיעות גח"ל, הרשימה הממלכתית, המרכז החפשי; מ. פרוש בשם סיעות אחדת ישראל, פני-עלי אגודת ישראל; מ. וילנר בשם סיעת הרשימה הקומוניסטית החדשה; ש. מיקוניס בשם סיעת מק"י.**
- הוחלט: לקבל את ההצעה שהוגשה על-ידי מ. ברעם.**
- ז. המר מסר הודעה בדבר הימנעות סיעתו מהצבעה.**
- ישיבת תע"ח (כ"ג בכסלו תשל"ד - 18 בדצמבר 1973)**
- היו"ר - ב. צ. קשת.**
- א. אנקוריון (יו"ר ועדת הכנסת) הודיע על החלטת ועדת הכנסת להעביר את חוק החייל המשוחרר (הוראת שעה), תשל"ד-1973, לוועדה משותפת של ועדת הכנסת וועדת העבודה. כן הודיע על הרכב הוועדה.**

